

У нумары:

Валадарыць слова

Паэтычнае слова выходзіць на вялікія сцэны вялікіх залаў.

Стар. 2

Установа павышанай увагі

Зусім не школьныя праблемы школьных бібліятэк.

Стар. 5

Чалавек, які шукае...

Аповесць Алены Брава «Імя Ценю — Святло» як партрэт беларускай жанчыны канца ХХ ст.

Стар. 7

Празорца нацыі

Да 200-годдзя з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Стар. 13

Кажы тое, што адчуваеш

Тэкст незвычайнага ліста, які разаслаў 78-гадовы Габрыэль Гарсія Маркес.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індыўідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індыўідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Пятнаццатая кніжная

6 лютага гасцінна расчыніла свае дзверы XV Мінская міжнародная выстава-кірмаш «Кнігі Беларусі-2008», якая традыцыйна размясцілася ў Нацыянальным выставачным цэнтры «БелЭКСПА» на Янкі Купалы, 27.

Як адзначаюць арганізатары выставы-кірмашу, яе пятнаццацігадовае існаванне сведчыць найперш пра цікавасць да беларускай кнігі. Статыстыка пацвярджае: у першай выставе прынялі ўдзел 315 фірм з 8 краін СНД і Балтій, у сёлетнім кірмашы бяруць удзел 20 краін — Расія, Украіна, Кітай ды іншыя. Прадстаўлена больш як 500 экспанентаў. Упершыню ў Мінск завіталі кніжнікі з Італіі, Казахстана, Швейцарыі ды Венесуэлы.

Удзельнікі з замежжа падрыхтавалі сваю адмысловую праграму. Так, Пасольства Федэратыўнай Рэспублікі Германія праводзіць мерапрыемствы ў Інстытуце імя Гётэ. На выставе быў прэзентаваны праект Інстытута — медыя-аўтобус «DeutschExpress» (адмысловая бібліятэка на колах).

Сёлета ганаровым гошцем выставы стаў Ізраіль. Як адзначыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Дзяржавы Ізраіль у Рэспубліцы Беларусь Зееў Бен-Ар'е, на стэндзе Пасольства плошай у 50 кв.м прадстаўлена звыш 800 кніг. Больш як палова — прадукцыя ізраільскіх выдаўцоў, астатняе — расійскія і беларускія кнігі, прысвечаныя яўрэйскай гісторыі, культуры ды іншым тэмам. Экспазіцыю дзіцячых кніг

суправаджае выстава ілюстрацый да іх.

Дарэчы, ізраільскія кнігі выдаюцца не толькі на іўрышце. Паводле слоў спадара Бен-Ар'е, штогод выходзіць больш як 200 найменняў рускамоўных выданняў. На стэндзе Ізраіля прысутнічаюць і кнігі яўрэйскай тэматыкі беларускай вытворчасці. Іх падрыхтоўкай займаецца выдавецтва «Мэт».

Пасол зазначыў, што для літаратурнага супрацоўніцтва Беларусі ды Ізраіля — вялікая прастора. Нядаўна ў адным з тамтэйшых часопісаў пабачыла свет апавяданне Васіля Быкава «Бедныя лю-

дзі», перакладзенае на іўрыт спадаром паслом. Падчас кірмашу прайшла прэзентацыя зборніка апавяданняў Этгара Керэта ў перакладзе на беларускую мову пад назвай «Кіроўца аўтобуса, які хацеў стаць Богам». Гэтыя праекты — толькі першыя крокі ў двухбаковым літсупрацоўніцтве...

Нагадаем, што ўпершыню ганаровыя госці пачалі запрашацца на Мінскую міжнародную кніжную выставу-кірмаш у 2006 годзе. У папярэднія гады імі былі Расія і Украіна.

Паводле слоў аднаго з арганізатараў кірмашу, дырэк-

тара ТАА «Макбел» Дзмітрыя Макарава, сёлета беларускі кніжны форум супаў з буйной выставай у Дэлі (Індыя). Таму так званая «базавая» экспазіцыя традыцыйных гасцей Мінскай міжнароднай (расіяны і ўкраінцаў) паменшылася.

Мінская выстава-кірмаш — гэта не толькі знаёмства з кнігамі, але і сустрэчы з пісьменнікамі. На асобнай экспазіцыі Саюза пісьменнікаў Беларусі наведвальнікі сустракаюцца з беларускімі пісьменнікамі, сярод якіх — Георгій Марчук, Уладзімір Гніламёдаў, Раіса Баравікова і многія іншыя творцы, знаёмыя чытачам «ЛіМ» па шматлікіх публікацыях. Таксама будучь на выставе і прадстаўнікі пісьменніцкіх колаў краін-удзельніц кніжнага свята.

У праграме кірмашу — больш як 120 мерапрыемстваў: семінары, «кружылы сталы», прысвечаныя надзённым пытанням развіцця кнігавыдавецкай сферы і кніжнага гандлю, разнастайныя прэзентацыі, канцэртныя выступленні. Таксама наведвальнікі могуць пазнаёміцца з выставай «Залаты фонд беларускага друкаванага плаката», якая прысвечана 20-годдзю Беларускага саюза дызайнераў. Аматараў мастацтва фатаграфіі можа зацікавіць экспазіцыя «Мая Беларусь».

Дарэчы, уваход на выставу-кірмаш — бясплатны.

Сяргей ДУБОВІК
Фота Кастуся Дробава

Легендарны старажытны горад, які знаходзіцца зусім побач са сталіцай, восьмы раз прымаў зімовае музычнае свята. Захаваўшы традыцыі, арганізатары — Мінскі аблвыканкам, Мінскі райвыканкам, Заслаўскі гарадскі савет і Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі на чале з маэстра Міхаілам Фінбергам — зрабілі яго непаўторным і адметным на сюрпрызы. Разнастайная праграма фестывалю «Заслаўе-2008», прысвечаная 200-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, стала адной з першых імпрэз, прыверкаваных да знамянальнай даты.

Заслаўскае свята распачало фестывальны год Нацыянальнага канцэртнага аркестра ўжо восьмы раз. Але гэта быў ужо 75 (!) па ліку фестываль у чарадзе тых, што музыканты вялікага калектыву ладзяць у малых беларускіх гарадах на працягу паўтара дзесятка гадоў.

Падзеі, якія адбываліся ў Заслаўі 31 студзеня і 1 лютага, прывабілі не толькі месцічаў. Сюды наведалася сталічная публіка, завіталі замежныя дыпламаты. Музычныя імпрэзы выклікалі розгалас на Міншчыне, якая славіцца высокім узроўнем развіцця прафесійнай мастацкай культуры і народнай творчасці (што не так даўно пацвердзілася і падчас урачыстага святка-

Урокі любові

вання 70-годдзя сталічнай вобласці). Апрача выбітных канцэртаў, арганізатары музычнага фесту «Заслаўе-2008» ажыццявілі некалькі адметных мастацка-асветніцкіх праектаў (выстаўкі, творчыя сустрэчы), дабратворны гуманітарны ўплыў якіх на духоўную атмасферу неацэнны.

Такім чынам, на пару фестывальных дзён сціплае мястэчка, якое параўнальна нядаўна страціла статус горада абласнога падпарадкавання і ўвайшло ў склад Мінскага раёна, ператварылася ў цэнтр сучаснага культурнага жыцця краіны.

(Працяг на стар.11)

Смелы пачатак

Упершыню ў Беларусі выдадзены сольны дыск беларускага опернага спевака. На кружэлцы пад назовам "Средь шумного бала", якую выпусціла кампанія West Records, — 14 рамансаў у выкананні народнага артыста краіны, саліста Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Уладзіміра Пятрова.

Вядомы беларускі барытон прызнаецца, што са сваіх выступленняў заўжды імкнуўся мець прафесійныя запісы — калі толькі была такая магчымасць. Гэткім чынам назапасілася грунтоўная калекцыя рамансаў, арыяў, спектакляў, і аднойчы спеваку захацелася падзяліцца запісамі з публікай.

— *Гэты праект не камерцыйны. У мяне не было задачы зарабіць якія-небудзь грошы на ім, а была проста душэўная патрэба, —* кажа Уладзімір Пятроў.

Назва дыска, паводле слоў спевака, мае філасофскі падтэкст:

— *Шумны балъ — гэта тое, што нас акружае. Гэта мітуслівасць сучаснага жыцця, у якім кожны чалавек шукае нейкага душэўнага цяпла, утульнасці. Шмат з твораў, якія размешчаны на дыску, і сёння падаюцца актуальнымі, прымусваюць асэнсоўваць уласнае жыццё па-новаму, задумвацца над вечнымі пытаннямі.*

Ніша запісаў класічнай музыкі ў выкананні айчынных артыстаў, на вялікі жаль, у нас сёння, паводле Уладзіміра Пятрова, не запоўненая. У перадачах на ТБ таксама акцэнт зроблены ў асноўным на эстраднае выканальніцтва. Са свайго ж канцэртнага досведа спявак адзначае, што жанр раманса ў Беларусі запатрабаваны:

— *Класічная музыка — гэта той пласт, на якім, прынамсі, грунтуюцца мастацкія густы насельніцтва. Паводле таго, наколькі запатрабаваным ёсць гэты пласт, мы можам меркаваць пра культуру нацыі. Калі мы працуем на адкрытых пляцоўках Германіі, людзі сядзяць, не разыходзяцца. Гэта (і тут не мае значэння — праліўны дождж ці не) натуральная патрэба ў прыгожай музыцы...*

Зразумела, выданне такіх дыскаў каштуе грошай. На Захадзе спонсарскай пад-

трымкай спевакоў займаюцца пераважна мецэнаты — заможныя людзі, аматары класікі, якія не толькі дапамагаюць, але часта самі выступаюць з прапановамі выдаць той ці іншы кампакт. Усцешна, што да айчыннага праекта таксама спрычыніліся беларускія прыхільнікі класічнай музыкі.

Кампанія West Records ужо задумала выпуск цэлай серыі дыскаў "Лепшыя галасы Беларусі". Аднак яе перспектывы залежаць ад таго, наколькі запатрабаваным стане дыск Уладзіміра Пятрова.

Мікалай АНІШЧАНКА

Валадарыла паэзія

Паэтычны свет Андрэя Скарынкіна — нібы прыгожая казка. Яго герой драматычны, дзейнічае па сваіх законах, дае жыццё анёлам і дэманам, шукае выратавання ў маральных пакутах і каханні. На творчым вечары, прысвечаным 45-годдзю паэта, створаны ім паэтычны свет прыдчыніў свае дзверы для ўсіх прысутных.

Вялікая канцэртная зала Беларускай дзяржаўнай філармоніі сабрала і прыхільнікаў творчасці паэта, і многіх яго сяброў. У той вечар сябры і паплечнікі падарылі свае асаблівыя падарункі імянінніку: вялікая канцэртная зала поўнілася радкамі паэта, якія гучалі то ў форме лірычнага чытання, то ў выглядзе класічнай опернай партыі, то ў сучасным эстрадным выкананні. Музычныя кампазіцыі на словы аўтара выканалі тэнар Р. Палішчук, заснавальнік ансамбля "Чысты голас" А. Сямёнаў, арт-гурт "Беларусы"... Прэм'ерамі сталі дуэт Я. Цыбулькі і

А. Арцем'евай, выступленні В. Вронскай, Г. Благавай і інш. Музыку для многіх песень, якія прагучалі на канцэрте, напісаў кампазітар А. Чыркун. Імяніннік неаднаразова з'яўляўся падчас музычных нумароў на сцэне: выступаў у дуэце, пра-

маўляў вершы пад музыку, спяваў сам.

Літаратурная частка канцэрта была пранізана атмасферай драматычнай прыгажосці і настальгічных успамінаў. Паэт чытаў вершы, напісаныя ў розныя перыяды жыцця: на самым пачат-

ку творчага шляху, падчас вучобы ў Маскве, апошнімі гадамі. Усяго свет пабачылі 15 кніг ягонай паэзіі і 3 музычныя дыскі з кампазіцыямі на словы творцы, у 2007 годзе А. Скарынкін стаў лаўрэатам Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года ў галіне паэзіі, уваходзіць у пісьменніцкі саюз Беларусі і Расіі.

Многія вершы А. Скарынкіна адлюстроўваюць час, у які былі напісаны. У іх разглядаюцца сур'ёзныя грамадскія і духоўныя праблемы. Аднак значная частка твораў прысвечана такім заўсёды актуальным тэмам — Радзіма, сябры, Бог, каханне... "Сапраўдныя паэты нараджаюцца аднойчы і працягваюць жыццё ў сваіх творах", — гаворыць А. Скарынкін. Найважнейшымі вынікамі пражытых гадоў ён называе лобоў і павагу аўдыторыі. Што ж датычыць доўгатэрміновых планаў, то іх у паэта пакуль няма. "Я дасягнуў творчай сталасці і цяпер магу радавацца кожнаму новаму дню, радку і песні", — зазначыў А. Скарынкін.

Ганна КОТ

На здымку: кветкі Андрэю Скарынкіну ад прыхільніцы яго творчасці.

Фота Кастуся Дробава

Юбілейная вечарына

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася вечарына з нагоды юбілею вядомай паэткі Дануты Бічэль.

Вяла імпрэзу галоўны рэдактар часопіса "Наша вера" і выдавецтва "Про Хрысто", пісьменніца Хрысціна Лялько. Вельмі цёпла і ўзнёсла яна распавяла пра найбольш адметныя і неардынарныя калізіі з жыцця і творчасці Дануты Янаўны, а наастанку хораша здзівіла слынную паэтку і яе прыхільнікаў сапраўдным сюрпрызам — новай кніжкай, складзенай з цыкла вершаў "Ойча наш..." і выдадзенай спецыяльна да гэтай сустрэчы...

Данута Бічэль на шматлікія просьбы публікі своеасабліва і душэўна працягала частку гэтых вершаў. Пасля таго пайшла цёплая сяброўская гаворка пра грамадскую заклапочанасць і паэтычную творчасць паэткі. З

любоўю, па-чалавечы пранікліва выказаліся пра Дануту Бічэль вядомыя літаратары У. Дамашэвіч, Г. Багдановіч, Ф. Сіўко, І. Жарнасек, перакладчыца Г. Сержан, мастак, афарміцель кніжкі Уладзімір Вішнеўскі, пробашч Бабруйскага касцёла ксёндз Юры Быкаў, В. Якімовіч...

Хораша запаўнялі паўзы і роздыхі, узвышаючы і адухаўляючы паэтычную вечарыну віртуознай музычнай іграй і лірычнымі спевамі, Г. Сакольнік, сёстры М. і А. Калечыц, а песню на верш паэткі "Ружанец" (музыка Л. Кебіч) выканалі Ю. Шадзько і М. Янушкевіч.

Напрыканцы сустрэчы не абышлося, як заўсёды, без кветак, прэзентаў і цёплых сардэчных пажаданняў на адрас віноўніцы ўрачыстасці. Прыхільнікі ж яе паэзіі займелі адпаведныя аўтаграфы на туг жа набывай новай кніжцы знакамітай паэткі.

ЛЕГАЛ

За лепшыя творы, надрукаваныя на старонках часопіса "Вясёлка", кожны год прысуджаецца прэмія імя Васіля Віткі. Дваццаць чалавек — пісьменнікаў і мастакоў — удастоены гэтай высокай узнагароды.

Сустрэча з лаўрэатам

Нядаўна названы новыя лаўрэаты. Рашэннем рэдакцыйнай калегі за 2007 год імі сталі пісьменнік Міхась Даніленка (Гомель) і паэт Валянцін Лукша (Мінск).

З гэтай нагоды ў мінскай дзіцячай бібліятэцы № 1 адбылася ўрачыстая імпрэза. На сустрэчу да сваіх юных чытачоў прыйшлі беларускія пісьменнікі, супрацоўнікі і аўтары "Вясёлкі".

Галоўны рэдактар часопіса, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзімір Ліпскі ўручыў паэту Валянціну Лукшу дыплом і медаль лаўрэата прэміі імя Васіля Віткі.

Ад Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі "віноўніка" ўрачыстасці павіншавалі старшыня Міхась Пазнякоў і яго намеснік Наталя Касцючэнка. Пісьменнік Алесь Савіцкі, паэт Навум Гальпяровіч, намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Вясёлка" Уладзімір Магзо расказалі пра свае творчыя сустрэчы з лаўрэатам.

Вершы Валянціна Лукшы чыталі мінскія школьнікі і сам аўтар. Юныя чытачы надоўга запомняць гэту цікавую сустрэчу, арганізаваную рэдакцыяй часопіса "Вясёлка" і дзіцячай бібліятэкай № 1.

Уладзімір ПРАХАРЭНКАЎ

Абсягі

Праз вучобу — да майстэрства

Краснаполле. Своеасабліваю творчую справаздачу трымалі культработнікі Краснапольскага раёна на метадычным дні абласнога конкурсу прафесійнага майстэрства "Праз вучобу да майстэрства" на базе Яноўскага сельскага Дома культуры ў аграгарадку Яноўка. Тэма мерапрыемства — "Роля ўстановаў культуры ў сацыяльна-культурным жыцці". У ім бралі ўдзел народныя калектывы "Горскія харашухі" Горскага СДК, "Шчадрэц", аматарскі калектыв клуб ветэранаў "Дабрыня", эстрадна-фальклорная група "Субацея" раённага Цэнтра культуры і адпачынку, сельскія ўстановы культуры.

Новым у творчым конкурсе было тое, што аматарскія калектывы аформілі своеасаблівыя выстаўкі. А паказаць было што. Удзельнікі агляду парадавалі сваім майстэрствам не толькі на ніве культуры, але і ў гаспадарчых набытках. Тут выклікалі ціканасць членаў абласной конкурснай камісіі на чале з В. Лаўцовым разнастайныя хатнія саленні, вышыванкі, вязанне, кветкавыя экспазіцыі. Ды і назвы у аматарскіх аб'яднанняў указваюць на асноўны напрамак іх дзейнасці: "Гаспадынька", "Умельцы рукі", "Майстрыха", "Фантазія" і інш. Прыцягнула ўвагу тое, што яны маюць значныя напрацоўкі ў арганізацыі сваёй работы сярод як гараджан, так і вясцоўцаў.

Візітныя карткі аматарскіх калектываў змяняліся выкананнем народных песень і танцаў. Вызначылася заснаванае аб'яднанне "Чараўніцы" пры Яноўскім Доме культуры, кіраўніком якога абрана дырэктар Яноўскай сярэдняй школы С. Васільева, сапраўдны аматар самадзейнага мастацтва. Радуе і тое, што аматарскі народны калектыв клуб ветэранаў "Дабрыня" наладзіў творчае шэфства над яноўскімі "Чараўніцамі".

Прыцягваў увагу журы і выпуск насценнай газеты "Чырвоное поле культуры". Гэта выданне зойме належнае месца ў жыцці ўстановаў культуры раёна.

Майстар мастацкай фатаграфіі

Добрая вестка прыйшла ў Краснаполле: фатограф УКП "Бяспаслігі" Сяргей Краўцоў стаў пераможцам конкурсу фотаработ на Міжнародным семінары-практыкуме "Буджак-2007" "Свята фатаграфіі". Яго работа "Вечар" адзначана дыпломам I ступені: фатаграфія з добрымі сюжэтнымі лініямі, поўнымі святла і фарбаў, вызначалася сваёй таямнічасцю і нейкай магіяй.

Да слова, С. Краўцоў быў адным з пераможцаў рэспубліканскага фотаконкурсу "Спыніць СНД. Выканаць абяцанне", які праводзіўся Міністэрствам аховы здароўя Беларусі пры падтрымцы "ГРААН".

Фёдар ГАНЧАРОЎ

На здымку: фотаработа Сяргея Краўцова.

Здабыткі «Беларускай энцыклапедыі»

Напярэдадні XV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу "Кнігі Беларусі-2008", дзе аичынныя выдаўцы прадставяць найлепшыя нап्राцоўкі за мінулы год, пра творчыя здабыткі выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" распавядае яго галоўны рэдактар Генадзь Пашкоў.

— У мінулым годзе мы выдалі, магчыма, і не так багата па назвах кніг, бо па сваёй спецыфіцы наша выдавецтва і не можа шмат выпускаць, — зазначае Генадзь Пятровіч. — У 2007-м пабачылі свет яшчэ 2 тамы энцыклапедыі «Рэспубліка Беларусь». Мяркуюцца, што яна будзе ў 7 тамах. Таксама працягваем працаваць над серыяй энцыклапедыі

па агульнай назвай "Гарады і вёскі Беларусі", перавадалі кнігу "Вялікае княства Літоўскае". Дарэчы, яна карыстаецца асаблівым попытам — цяпер завяршаецца продаж другога тыражу.

Яшчэ адна цікавая кніга ад "БелЭн" — вельмі грунтоўны энцыклапедычны даведнік "Блакітны скарб Беларусі". Тут падрабязна апісаны рэ-

кі, вадаёмы нашай краіны. Насамрэч, такое выданне на карысць і прыродазнаўцам, і рыбакам, і турыстам.

Таксама значнай навінкай можна лічыць двухтомнік "Мінская вобласць", які выйшаў тыражом 3 тыс. экзэмпляраў. Паводле слоў

Генадзя Пятровіча, ідэя стварэння падобнага выдання з'явілася пад уражаннем ад трохтомніка "Югоры", з якім Генадзь Пашкоў пазнаёміўся на адным з маскоўскіх кніжных кірмашоў. Расійскі трохтомнік надрукаваны ў Славакіі, прысвечаны адной з мясцовасцей у Сібіры. Выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" звярнулася з адпаведнай прапановай у Міннаблвыканкам. Праект быў падтрыманы. Матэрыялу па Міншчыне было дастаткова, да таго ж з'явілася шмат новых звестак. Генадзь Пашкоў лічыць, што можна было выдаць і тры тамы. Больш за тое — прысвяціць кожнай вобласці па энцыклапедыі. Таксама на сённяшні дзень выдавецтвам падрыхтаваны "Беларускі ваенны энцыклапедычны слоўнік", які чакае свайго выхаду.

Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Меркаванне Дзе купіць новае выданне?

Здавалася б, мне ўжо ў маім узросце варта было б ціха і спакойна дажываць, нікуды не сунуцца, не трапаць сабе нервы. Але гэта не ў маёй натуре. Хоцання нешта выказаць, прапанаваць, пакрытыкаваць, хоць крытыку, нават і справядлівую, і сёння ніхто не любіць.

Чамусьці ў апошнія гады перыядычны друк краіны не вельмі вітае пазаштатных аўтараў. Вазьму ў рукі любое выданне і бачу: нават па некалькі разоў паўтараюцца адны і тыя ж прозвішчы штатных супрацоўнікаў. Раней такога не было. Наадварот, рабселькары, як тады нас называлі, нават адзначаліся ўзнагародамі. Па сабе ведаю, бо за супрацоўніцтва з "Чырвонай змеяй" быў узнагароджаны Граматай Вярхоўнага Савета БССР. Ды нават ашмянская "раёнка" некалькі разоў адзначала памятнымі падарункамі (кніжкамі) і граматамі райкама партыі. Здаўляюцца, што даволі часта некаторыя газеты не друкуюць нават цікавыя, на мой погляд, допісы, меркаванні ды прапановы. І не ведаеш, чаму, з якой прычыны? Бо цяпер адказаў рэдакцыі, у большасці сваёй, не даюць, не падтрымліваюць з аўтарамі сувязей. І ўсё ж хацелася б, каб узятая мною праблема была вырашана, бо яна, лічу, вельмі важная і не дужа цяжкая для вырашэння.

Што мяне хвалюе? Чым не задаволены, чаго хочацца?

Стаўлю пытанне: дзе можна набыць кніжку, якая выйшла ў свет у тым ці іншым беларускім выдавецтве? Мяне могуць палічыць нейкім дзіваком за такое пытанне. Ну, дзе ж?! Пэўна ж, не ў агтэцы ці мэблевай краме, а ў кнігарні, і прапануюць звяртацца туды. А там, як у ляска на галаве валацоўца, — пуста, іх не атрымліваюць. Там, хай даруе мне чыгач за абраз, адна макулатура. Патрэбных, каштоўных выданняў, тым больш даведчанай і мастацкай беларускай літаратуры — няма, і іх не было, бо сюды яны не паступалі. Я маю на ўвазе кнігарні райцэнтраў, ужо не кажучы пра нейкую там вёску ці няхай сабе хоць і сучасны аграпрадук.

Няма сродкаў на іх набыццё, — тлумачыць прадаўцы кнігарань. Гэта адзін бок медала. А другі? Хіба можа дайсці на перыферыю кніга, якая была выдадзена тыражом некалькі соцень экзэмпляраў ці хай сабе і пару тысяч, тады як толькі школьных бібліятэк у нашай краіне каля чатырох тысяч, і кожная з іх хацела б набыць навінку.

Цікава, а хто і кіруючыся чым, на падставе чаго ўстанаўлівае тыражы? Пэўна, без усялякіх абгрунтаванняў чыноўнікі іх вызначаюць — проста са столі.

Ці можна штосьці змяніць у лепшы бок? Не толькі можна, але і трэба, каб кожнае выданне абавязкова паступала ў бібліятэкі, каб кожны жадаючы мог набыць у сваю ўласную, хатнюю бібліятэку, каб тыражы выданняў былі абгрунтаваныя і кнігі не залежаліся на складах. Для гэтага трэба, на маё перакананне, зрабіць наступнае, успомніўшы практыку былых добрых савецкіх часоў. Неабходна аднавіць і ўзаконіць падпісныя выданні. Гэта дасць магчымасць, па-першае, абгрунтавана вызначыць тыражы. Па-другое, гэта будзе гарантыя для заказчыка атрымаць патрэбнае выданне. Ну, а каб прадаўцы кнігарань не спасылаліся на адсутнасць фінансавых сродкаў, трэба ўвесці папярэднюю аплату. На яе, я думаю, згодзіцца кожны пакупнік. Трэба ўвесці практыку заказаў на кнігі.

І яшчэ. Варта больш прадумана ўстанавіліваць і цэны на кніжкі. Усё ж дарагавата яны цяпер каштуюць. Каб быць аб'ектыўным, для параўнання я раблю наступнае: падлічваю, колькі бохануў хлеба за кніжку плаціў раней і колькі павінен аддаць цяпер. Розніца адчувальная, і не на карысць пакупнікам.

Сёння скардзяцца, што дзеці не чытаюць, што тэлевізар, камп'ютэр выцеснілі кнігу. Але будзьма пчырымі: ці не наша, дарослых, у гэтым віна? Раней, памятаю, найлепшым падарункам для дзяцей і дарослых была кніга з подпісам. Сам атрымліваў і ад рэспубліканскага радыё за ўдзел у радыё-віктарыне, і як пазаштатны аўтар "раёнка", і за працу ў п'янарлагеры "Стайкі", і ад аднакурснікаў, жонкі, дзяцей... Цяпер жа дораць грошы, залатыя вырабы, латарэйкі і г.д.

Буду ўдзячны рэдакцыі, калі мой допіс убачыць свет, калі чытачы "ЛіМа" выкажуць свае меркаванні, пагодзяцца са мной ці наадварот, будуць аспрэчваць. Абы толькі пчыра, аб'ектыўна. Буду рады, калі ўзнятая мною праблема вырашыцца, калі мы станем уладальнікамі патрэбных для сябе кніг без усялякіх мыгтарстваў.

Іван ГОВАР,
ветэран педагогічнай працы, выдатнік
народнай асветы БССР

Вечар Казярогаў

У рамках задыякальна-паэтычнага праекта "12 сузор'яў" у Літаратурным Музеі Максіма Багдановіча адбылася вечарына, прысвечаная Казярогам. Выступалі творцы, якія нарадзіліся пад гэтым сузор'ем.

эт Уладзімір Марук, таксама аспрэчыў тое, што пішуць пра Казярогаў ва ўсіх гараскопах.

Павел Кузін, малады бард, выступіў на вечарыне двойчы: спачатку з адрэдагаванымі, а бліжэй да завяршэння вечарыны — з неадрэдагаванымі песнямі.

Мікола Шабовіч замацаваў меркаванне прысутных пра гумар, прачытаўшы некалькі трапных, дасціпных пародый на сваіх супрацоўнікаў (а гэ-

та сведчыць і пра тое, што смеласць — таксама ўласцівасць Казярогаў).

Выкладчыца музычнай школы і астралаг Людміла Кандратава распавяла пра астралагічны асаблівасці ў партрце нашага славутага земляка, паэта Адама Міцкевіча, таксама Казярога. Згодна расповеда Л. Кандратавай, планета Сатурн дала яго таленту незвычайную яркасць, сілу, бо ён быў адданы служэнню Бацькаўшчыне, але прынесла паэту і цяжкія выпрабаванні, калі ён пакінуў сваю радзіму. Усё сказанае пацвярджалася дэманстраваннем касмаграмы Адама Міцкевіча.

Адшліфаваныя, па-майстэрску адточаныя пародыі і эпіграма Анатоля Зэкава канчаткова давалі прысутным, што гумар — адзін з галоўных складнікаў мудрагелістага, упартага, а часам і прасталінейнага Казярогава характару.

Завяршыў вечарыну Сяргей Патаранскі, які чытаў патрыятычныя вершы, прысвечаныя Вільні і Айчыне.

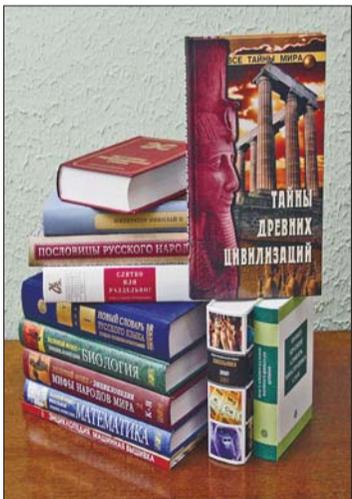
Паміж выступленнямі гучалі ўсебаковыя характарыстыкі Казярогаў: ад традыцыйных рысаў характару і кулінарных прыхільнасцей да асаблівасцей іх здароўя і ўзаемаадносін з іншымі знакамі Задзяка.

Таццяна БАРАДУЛЯ

Вынікі конкурсу

Перамогі ў «Сусвеце слова...»

Падведзены вынікі чарговага конкурсу сярод Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм (ЦБС) краіны на лепшую арганізацыю падпіскі на газету творчай інтэлігенцы Беларусі "Літаратура і мастацтва".

Нагадаем, што пераможцамі папярэдняга конкурсу "Сусвет слова: ад газеты да энцыклапедыі" ў IV квартале 2007 г. сталі ЦБС Лагойскага, Валожынскага і Шклоўскага раёнаў.

Вынік падпіскі на "ЛіМ" на I квартал 2008 г. абумовіў наступнае размеркаванне месцаў паміж пераможцамі:

- I месца — Буда-Кашалёўская ЦБС;
- II месца — Старадарожская ЦБС;
- III месца — Кіраўская ЦБС.

Усе згаданыя ЦБС-пераможцы ў лютым гэтага года атрымалі ад рэдакцыі "ЛіМа" зборы кніг, што ўключаюць прызначаную для рознаўзроставай аўдыторыі энцыклапедычную, даве-

дачную, навукова-папулярную, ілюстрацыйна-дыдактычную і іншую літаратуру, выпуск якой ажыццяўляецца расійскімі і беларускімі выдавецтвамі.

"ЛіМ" пчыра віншуе пераможцаў, зычыць усім супрацоўнікам ЦБС краіны прафесійнага ды жыццёвага натхнення — і раіць не апускаць крылы тым, чые перамогі ў "Сусвеце слова..." яшчэ наперадзе. Запрашаем да ўдзелу ў наступным конкурсе ўсе ЦБС, а найперш тыя, чые чытачы яшчэ не атрымалі ад "ЛіМа" унікальныя кнігазборы — "навігатары", проста неабходныя для плённай вандроўкі па бязмежным ды чароўна непрадкавальным Сусвеце слова.

Жыццё ў студэнцкім фармаце

12 — 24 лютага ў Музеі гісторыі беларускага кіно адбудзецца выстава студэнцкай творчасці "UnREAL student LIFE" ("Нерэальна рэальнае студэнцкае жыццё"). Экспазіцыя стане заключным этапам конкурсу, зладжанага групай навучэнцаў мінскіх ВНУ пры падтрымцы Пасольства Вялікабрытаніі ў Рэспубліцы Беларусь.

"Сярод студэнтаў як нідзе шмат творчых асоб з іх планами калі не ўратавання свету, то ўжо дакладна яго палашэння. Большасць людзей лічыць студэнцтва самым шчаслівым перыядам жыцця. Менавіта на гэтыя пяць гадоў прыпадае найбольшая актыўнасць і самыя крэатыўныя ідэі моладзі. На жаль, многія цікавыя пачынанні хутка гінуць з-за недахопу фінансавай падтрымкі альбо неразумнення з боку "дарослых". Мэта выставы "UnREAL student LIFE" — падтрымаць арыгінальныя творчыя задумы навучэнцаў і стварыць праўдзівы вобраз беларускага студэнта," — падкрэсліваюць арганізатары выставы ў сваім звароце да моладзі.

Патрабаванні да ўдзельнікаў няшмат — "студэнцкі статус і самаадчуванне", "неўтаймаваная фантазія" на тэмы студэнцкага жыцця: вучэбны працэс, побыт у інтэрнаце, адносіны паміж студэнтамі і выкладчыкамі, вучэбная практыка, спосабы баўлення вольнага часу.

Задача канкурсантаў — рознымі мастацкімі сродкамі адлюстравать сваё бачанне студэнцкага свету, тых праблем і радасцей, што яго напаяняюць. Гэта могуць быць студэнцкія артэфакты (арыгінальныя шпартгалкі, цікавыя карыкатуры, калажы і інш.), жывапіс, графіка, скульптура, музычныя творы (студэнцкія гурты і асобныя выканаўцы), перформансы, усталяўкі, фотаздымкі, відэаролікі, флэш-мульты і інш.

Выстава студэнцкай творчасці будзе доўжыцца некалькі дзён, адбудзецца конкурс на лепшы экспанат, а таксама музычную і літаратурную праграму.

Ганна КОТ

У сувязі з юбілеем Літаратурнага інстытута імя М.Горкага (Масква) просім адгукнуцца ўсіх выпускнікоў. Дашліце, калі ласка, дадзеныя пра сябе на адрас: priem@litinstitut.ru

Аркгамітэт

«Апошні рубеж абароны...»

Мы працягваем знаёміць чытачоў "ЛіМа" з лаўрэатамі спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзяечам культуры і мастацтва 2007 года. Дырэктар сеткі публічных бібліятэк горада Жодзіна Тамара Чарнова атрымала высокую ўзнагароду за ўкараненне новых тэхналогій абслугоўвання насельніцтва.

— Цэнтральная гарадская бібліятэка горада Жодзіна распачала сваю работу 40 гадоў таму. У 1983 годзе мы атрымалі новы двухпавярховы будынак на праспекце Міра, — расказвае Тамара Паўлаўна. — Сёння гэта сучасны храм кнігі з 10 заламі для чытачоў, сярод якіх — чытальня, перыядыкі, рэдкай кнігі, замежнай літаратуры, камерцыйная і мультымедыяная залы ды іншыя.

Зараз нашы фонды складаюць каля 156 тыс. экзэмпляраў кніг і больш як 900 кампакт-дыскаў. На CD і DVD — даведнікі, энцыклапедыі, падручнікі, 200 аўдыёкніг. Мы гатовы адначасова абслугоўваць больш як 200 чалавек. Дарэчы, 55 працэнтаў нашых чытачоў — моладзь.

У задавальненні чытацкага попыту нам дапамагаюць уласныя сацыялагічныя апытанні, у выніку якіх мы высвятляем адносіны карыстальнікаў да бібліятэкі і іх ацэнку якасці нашых паслуг, акрэсліваем сацыяльны партрэт сярэднястатыстычнага чытача, дэдаваем пра рэйтынг выданняў.

Мы працягваем збіраць уласны фонд кніг, метадычных дапаможнікаў, часопісаў, прысвечаных апошнім тэндэнцыям бібліятэчнай справы, метадыцы кіравання бібліятэкамі. Некаторыя з такіх выданняў ёсць у электронным варыянце, што таксама на карысць.

Вашы калегі ўжо неаднаразова адзначалі, што найбольш запатрабаваныя — творы школьнай праграмы...

— Сапраўды, больш як палову ад агульнай колькасці кніг, што карыстаюцца попытам у чытача, — гэта мастацкая літаратура, у тым ліку і праграмная. Таксама чытачы цікавяцца выданнямі па

філасофіі, псіхалогіі, здаровым ладзе жыцця і новых тэхналогій, пра камп'ютэры.

Але я назвала толькі кнігі. Што датычыць запягаў інфармацыі, то кола інтарэсаў чытацкай аўдыторыі даволі шырокае. Вось тут нам на дапамогу прыходзіць Інтэрнет і ўласна створаныя базы дадзеных.

— У вашу бібліятэку паступіў шэраг беларускіх кніг, якія выйшлі ў апошнія гады. Якія з іх вы б вылучылі?

— Мы актыўна камплектуем уласную залу віртуальнага турызму, асабліва яго частку "Пазнай Беларусь". Таму хацелася б вылучыць кнігі па гэтай тэматыцы. У прыватнасці, "Турыстычны энцыклапедыю Беларусі", кнігу "Мінск квітнеючы". Таксама і чытачам, і бібліятэкарам, на мой погляд, вельмі дапаможа выданне "Рэспубліка Беларусь. Верамя дзейства і пераобразавання". Яно стала заканчэннем серыі кніг, прысвечаных сацыяльна-эканамічнаму развіццю ўсіх абласцей нашай краіны і яе сталіцы ў апошнія гады.

— Ці захоўваюцца ў фондах бібліятэкі каштоўныя, рарытэцныя выданні?

— Нашай бібліятэцы 40 гадоў, гэта малады ўзрост для падобнай установы. Таму, на жаль, мы не маем рукапісных выданняў ці першых друкаваных крыніц, якія ўяўляюць гісторыка-культурную каштоўнасць. Аднак у нас ёсць сапраўды цікавыя кнігі. Напрыклад, падручнік французскай мовы (1905), "Кобзар" Тараса Шаўчэнкі (1908), ды іншыя.

— Як і калі пачалося ўкараненне новых тэхналогій?

— З 1997 года ў нашай бібліятэцы распачалася камп'ютэрызацыя. Зараз маем добрую тэхніку, з яе дапамогай вядзём аблічбоўку

кніжных фондаў, аўтаматызавалі працэс абслугоўвання. Гэта датычыць ўсіх без выключэння аперацый — камплектавання і апрацоўкі новых паступленняў, фарміравання даведчай базы, стварэння ўласных электронных баз дадзеных.

У 2006 годзе бібліятэка атрымала высокахуткасны доступ у Інтэрнет. Гэта дапамагло пашырыць спектр інфармацыйных сервісных платных паслуг, якія ўстанова прапануе чытачам.

— У хуткім часе электронныя бібліятэкі могуць замяніць папяровыя. Ці перастануць у такім разе існаваць звычайныя бібліятэкі і кнігі?

— Будучае бібліятэкі — за мірным суіснаваннем папяровай кнігі і кнігі на электронных носбітах. Традыцыйныя выданні ніхто і нішто не замяніць. Галоўнае, каб захавалася звычка да чытання.

— Ці ладзіць бібліятэка сустрэчы з пісьменнікамі?

— Так, нашу бібліятэку не абмінаюць сваёй увагай вядомыя літаратары, сярод якіх — Мікола Мятліцкі, Леанід Дранько-Майсюк ды іншыя.

— Акрамя ўсяго вышэйназванага, у вашай установе вядзецца крэзнаўчая работа...

— Ёю займаецца сектар крэзнаўства. З 2005 года бібліятэка праводзіць мерапрыемствы пад агульнай назвай "Род у гісторыі горада Жодзіна". Работа вядзецца пры ўдзеле іншых устаноў культуры нашага раёна. Сёння назапашана шмат матэрыялаў — фотаздымкаў, бібліяграфічных каталогаў, крэзнаўчых папак-дасье. Створана ўласная электронная база дадзеных "Жодзізнаўства".

— І апошняе пытанне. На ваш погляд, якім чынам можна палепшыць работу айчынных бібліятэк?

— Думаю, зараз у грамадстве склалася такая сітуацыя, калі бібліятэка стала апошняй мяжой абароны перад бездухоўнасцю, стратай цікавасці да сусветных багаццяў літаратуры і да чытання ўвогуле. Калі грамадства не хоча праіграць у барацьбе за сілы розуму і чалавечай душы, яно павінна замацаваць гэты рубеж. Бібліятэка павінна стаць сучаснай установай, да якой працягваюць цікавасць і простыя чытачы, і прадстаўнікі ўлады.

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК

Унікальныя тканіны

Напрыканцы года на Капыльшчыне да свята народных рамёстваў спрычыніліся ткачыкі. Заключная імпрэза раённага фестывалю мела назву "Шляхамі традыцый ткацтва" і сталася праграм да конкурсу абласнога. Старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Яўген Сахута, звяртаючыся да паважных жанчын, назваў іх "мастацкай элітай, якую трэба ганарыцца."

Менавіта на Капыльшчыне нарадзілася цэлая плеяда майстроў мастацкага вырабу тканін з унясеннем у іх сваіх адрэткаў узораў.

У тутаішым крэзнаўчым музеі ёсць старадаўнія дакументы-сведкі вялікага поспеху унікальных вырабаў і попыту на іх. Да прыкладу, пахвалы ліст Капыльскага земляробчага таварыства прысуджаны за прадстаўленыя на кірмаш у 1913 годзе баваўняны пояс і абрус. У сучаснай жа калекцыі знаходзіцца каля 170 адрэткаў тканых вырабаў.

Андрэй ЛЯТЧЭНЯ, навуковы супрацоўнік Капыльскага раённага крэзнаўчага музея, які напісаў кнігу "Непаўторныя тканіны Капыльшчыны", распавёў пра акалічнасці свайго загіблення ў гісторыю гэтага старажытнага беларускага рамяства.

Чаму пра народнае?

— А ў музеі ёсць дакументальныя сведчанні, што на гэтых землях традыцыйна развівалася ткацтва. Да прыкладу, ад пачатку 1850-х гадоў і да пачатку Першай сусветнай вайны ў Агародніках існавала спецыяльна пабудаваная князямі Радзівіламі майстэрня, дзе ткач Міхалевіч вучыў дзяўчат з навакольных вёсак вырабу абрусаў. Калі майстэрню расфарміравалі, дзяўчаты вярнуліся ў родныя вёскі, і так утварылася некалькі цэнтраў ткацтва на Капыльшчыне: у вёсках Семежава, Лешні, Кіевічы, Філіпавічы, Цімкавічы, Чырвоная Дуброва ды інш.

Ткацтвам займалася і мая бабуля. У яе шмат ручнікоў, поцілак, даматканага палатна.

Што засталося з мінулых часоў?

— Ручнікі ў асноўным ткаліся ў 6 матузоў (нітак), але ёсць і найбольш складаныя — у 12 матузоў. Што да арнаменту — то быў ён у асноўным геаметрычны і буйны па памеру. Як ні дзіўна, і такім выявам надавалі адухоўлены сэнс: у Семежаве маюцца выш 20 іх назваў: і "карціны", і "аладкі", і "рыбы", і "арлы"... Так называлі ўзоры па-мясцоваму. Традыцыйны арнамент, яго геаметрычныя формы, захаваліся і дагэтуль.

Як і раслінны. Там, дзе можна сустрэць выявы і жывёл, і птушак.

Ручнікі былі трох варыянтаў: палотны даўжынёю ад 2 да 5 метраў, шырынёю — 40—60 см. Гэта ручнікі-набожнікі, тмя, што ўпрыгожвалі абразы. Як правіла, бэльпа палотнішчы, аздобленыя на канцах пераважна ўзорам чырвонага колеру з вузенькімі чорнымі палоскамі.

Былі ручнікі утылітарнага прызначэння — трапачы. На канцы яны завязваліся вузельчыкамі. Гаспадыні вельмі зручна было ўшчуваць імі дзяццелі, калі яны не слухаліся — не надта балела. Імі ж даставалі чыгуны з печы. Узор размяшчаўся па ўсім ручніку.

І трэці від — ручнікі ад 2 да 6 метраў — бела-шэрага колеру. Выкарыстоўваўся для абрадавых мэтаў і як уласна ручнік. Трэці тып ручнікоў звязаны з фальклорам.

Такія тыпы традыцыйных тканых ручнікоў вырабляюцца ткачыкамі пераважна ў Капыльскім, Клецкім, Слуцкім, Салігорскім раёнах. Сярод тканых поцілак на Капыльшчыне часта сустракаюцца клатчастыя.

Што маецца сёння?

— У 1998 годзе была прынята праграма па адраджэнні ткацтва на Капыльшчыне. Тут жа праходзіў і з'езд ткачоў. З 1994 года ў раёне ткацтвам займаюцца прыкладна 96 ткачы. Майстэрні існавалі і ёсць цяпер пры сельскіх клубах альбо ў Семежаве — Цэнтр ткацтва. Памятаюць тут пра свята абласнога значэння "Млечны Шлях" альбо "Ад рук бабулі", дзе капыляне ў адной з намінацый занялі першае месца.

Дзе рэалізуюць вырабы?

— Ткуць зараз у асноўным для сувеніраў. Уручаем іх розным дэлегацыям. Да таго ж у наш час узялася новая хваля цікавасці да традыцыйнай ткацкай культуры. Таму ў апошнія гады ствараюцца новыя дамы рамёстваў, студыі і гурткі. Майстрыкі маюць магчымасць выказаць свае пачуцці на палатне. Яны і працуюць, не даючы забыцца на адзін з цудоўных пластоў беларускай нацыянальнай культуры.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ
Фота аўтара

Рэха публікацыі

У прадонні бездухоўнасці

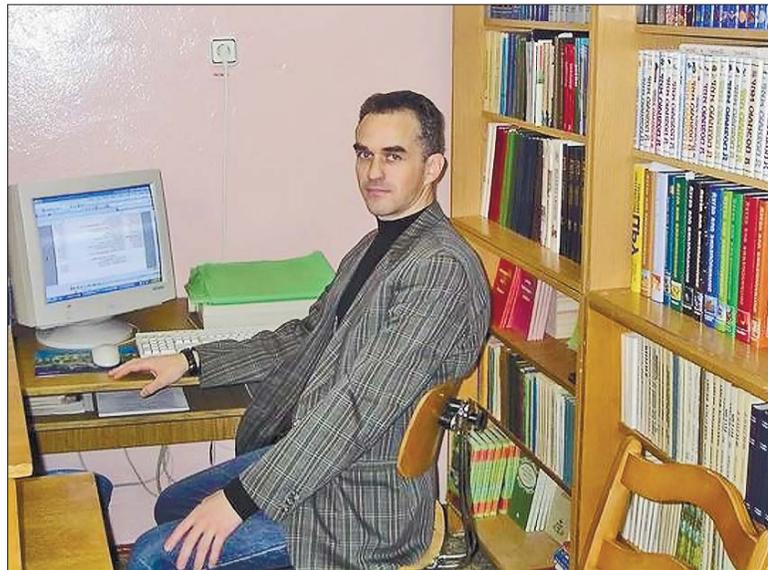
Таяцяна Шамякіна ў артыкуле "Пра Месячык, тэлеэкран і газетную паласу", змешчаным у № 51 шпотаўднёвіка "ЛіМ" за 21 снежня, выказала важкія і правільныя меркаванні наконт сённяшняга жыцця грамадства і дзейнасці СМІ. Так, копіям у прадонне нявяхаванасці, бездухоўнасці. Як ні шкада, а значную ролю ў гэтым адгрываюць СМІ, асабліва расійскія, дзейнасць якіх "замешана" на грашах. А колькі рознага інфармацыйнага смецця ў Інтэрнеце? Дастаткова "прабегчы" вачыма (чытаць там няма чаго) па старонках некаторых расійскіх газет ды іншых выданняў, і адразу бачна іх неўтаймалыя цяга да смакавання пікантных фактаў з асабістага жыцця вядомых спевакоў, артыстаў, тэлеведучых, палітыкаў. Да гэтага імкнучыся і нашы, беларускія СМІ. Навошта? Для каго і для чаго? Ці варта выносіць на грамадскае абмеркаванне нейкія сямейныя разлады? Няхай сабе і сярод "зорак"? У жыцці бывае розна. Але калі такая "зорка" імкнецца на гэтым адхапіць кругленькую суму грошай — то гэта здаецца мне амаральным. І, раптам, тая "зорнасць" становіцца гламурнай, страчвае сапраўднае святло, губляецца павага да такога чалавека. Нам, беларусам, папачасціла, што мы жывём у краіне, у якой не згублены каштоўнасці чалавечнасці, дабрывы, спагады. Нашым СМІ трэба значна больш удзяляць увагі сваім знакамцім (і не вельмі) землякам, сваім "зоркам", пісьменнікам, артыстам, дзяечам культуры, навукоўцам. У нас шмат таленавітых людзей. Трэба на іх арыентаваць чытача, глядача. Згадзіцеся, вельмі прыемна бачыць

і чуюць маэстра Фінберга, які заўсёды дае інтэр'ю на роднай мове. А які "рэжа" слых, калі чуюш перадачу на беларускай мове, а чалавек, пра якога гэтая перадача, не можа нават некалькі слоў сказаць на роднай мове. Нашы Анатоль Ярмоленка, Леанід Захлеўны і творчыя калектывы пад іх кіраўніцтвам — ці не прыклад высокай грамадзянскасці і адданасці справе? Толькі аднойчы пашчасціла ўбачыць і пачуць "Бяседа", каб захаваць цэльнасць той сустрэчы на ўсё жыццё. Перад высокім прафесіяналізмам такіх людзей грошы нежак абязсэрэняюцца і мізарнеюць, губляюць сэнс. На першы план выходзяць каштоўнасці Асобы, Таленту. Душа прагне высокага. Толькі дзякуючы сапраўдным творцам яна атрымлівае гэта. Расія ў гэтым кірунку таксама не "аслабела", проста інфармацыя падаецца аднабакова. Часам гэтая аднабаковасць дэлятае і да вёскі, калі на прылаўку паштовага аддзялення сувязі міжволі сустракаеш такую газету, як "Окна" — расійскае выданне. Але, як ні дзіўна, мы маўчым. Маўчаць і школьны настаўнікі. Звыкліся, змірыліся, ці, як піша Т. Шамякіна, — "прывучылі"? Да чаго такое "прывучанне" вядзе — добра вядома. Выхаванне пачынаецца з сям'і. Калі яно правільнае, устойлівае выхаванне, то жыццёвыя арыенціры не страцяцца. Задача СМІ — дапамагчы ў гэтым. На маю думку, наша, Беларускае радыё (першы канал), у гэтай справе ідзе паперадзе многіх. Перадачы Блізніка, Гулевіч, Башылавай заўсёды нясуць глыбока грамадзянскі і выхаваўчы сэнс. На беларускім тэлебачанні, на жаль, вельмі мала перадач, якія праходзяць з удзелам дзячэаў навукі, культуры, пісьменнікаў. Усяго толькі аднойчы бачыў на тэлебачанні перадачу з удзелам згаданага Т. Шамякінай Янкі Крука. Яго кніга "Сімволіка беларускай народнай культуры" варта для працятання кожнаму беларусу, бо тое, што тысячагоддзямі збіралася народам у яго культурную спадчыну, мае найвялікшую каштоўнасць, якую нам трэба шанаваць і берагчы. Вось гэта і ёсць сапраўдны жыццёвы арыенцір, астатняе ўсё — часовае..

Аляксандр МАТОШКА
в. Янкавічы, Расонскі раён

Першай бібліятэкай па-за сценамі роднага дома для чалавека з'яўляецца школьная бібліятэка. Сюды звяртаюцца, каб узяць кнігу па праграме рускай, беларускай літаратуры, затым кнігу для пазакласнага чытання, нарэшце, кнігу ўлюбёнага аўтара. Відавочна, што роля школьных кніжных скарбніц у фарміраванні культуры чытання школьніка, найперш падлетка,

неацэнная. Аб праблемах школьных бібліятэк мы разважаем з Андрэем Бараноўскім, метадыстам вучэбна-метадычнага кабінета аддзела адукацыі Дзяржынскага райвыканкама, загадчыкам бібліятэкі сярэдняй агульнаадукацыйнай школы № 4 г. Дзяржынска, кіраўніком метадычнага аб'яднання школьных бібліятэкараў Дзяржынскага раёна.

Установа павышанай увагі

— Андрэй Леанідавіч, што ёсць у фондах школьных бібліятэк сёння?

— Сапраўды, школьная бібліятэка — першая бібліятэка ў жыцці маленькага чалавека. Гаварыць пра фонды школьных бібліятэк увогуле, а іх у краіне ўсяго 3 840, няправільна, таму што мае месца пэўная іх дыферэнцыяцыя. Да прыкладу, досыць розныя фонды сельскіх школьных бібліятэк, бібліятэк раённага цэнтру ці гарадскога пасёлка і сталічных школьных бібліятэк. Акрамя таго, ад гэтых кніжных скарбніц вельмі адрозніваюцца бібліятэкі і інфармацыйныя цэнтры гімназій — параўнальна новых навучальных устаноў.

У Дзяржынскім раёне ўсяго 24 школьныя бібліятэкі (з іх тры ў гімназіях і адна ў школе-інтэрнаце). Агульны аб'ём асноўных кніжных фондаў складае 380 355 адзінак, фонд падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў — 326 108 адзінак. Чытачоў — каля 10 000 (вучні і іх бацькі, педагогі і іх дзеці, былыя выпускнікі школ, абслугоўваючы і тэхнічны персанал устаноў адукацыі). Працуе ў сістэме 30 работнікаў. Увогуле, што кідаецца ў вочы пры наведванні сельскіх школьных бібліятэк, — гэта засмечанасць старай, маральна састарэлай, дублетнай літаратурай, амаль поўная адсутнасць у фондах нават асноўных айчынных энцыклапедыяў, даведнікаў, слоўнікаў — як старых, так і новых, новай дзіцячай літаратуры для малодшага школьнага ўзросту, галіновай літаратуры. Пры сённяшнім узроўні камплектавання можна зразумець бібліятэкараў — яны баяцца спісаць кнігі, каб не застацца ні з чым. Я ўжо не краюю праблем матэрыяльна-тэхнічнай базы бібліятэк і іх плошчаў. Аднак неабходна зразумець і бібліятэкараў, і дырэктарам устаноў — гэта бібліятэкі, а не склады незапатрабаваных кніг! Бібліятэка — жывы арганізм, сістэма, якая для якаснага існавання патрабуе абнаўлення — рэгулярнага камплектавання новымі выданнямі і ўкаранення новых тэхналогій. Можна аднак з упэўненасцю сказаць, што міжнародныя нормы камплектавання (250 новых кніжных і 50 найменшых перыядычных выданняў у год на бібліятэку, якая абслугоўвае 1 000 чытачоў) выконваюцца, мякка кажучы, не ўсюды.

Трэба памятаць: асноўны прычып пры камплектаванні кніжнага фонду — у бібліятэцы не павінна быць нізкапробнай літаратуры (камерцыйных аднадзёнак; мастацкіх твораў у кароткім пераказе; кніг, якія прапагандуюць насілле і г. д.), гэта вельмі важна менавіта для школьнай бібліятэкі.

— Ужо навізлівым стала меркаванне, што школьныя бібліятэкі мала ўвагі надаюць набыццю кніг. Чаму?

— Мала ўвагі надаюць набыццю кніг? Не школьныя бібліятэкі мала ўвагі надаюць, а кіраўнікі устаноў адукацыі і аддзелаў адукацыі! Напры-

клад, калі патрэбна рамантаваць школьнае памяшканне — купіць дырэктар патрэбную кнігу? Але ці дастаткова выдаткоўваецца грошай на гэта з боку дзяржавы? Лічу — недастаткова!

А бібліятэкам неабходна праграмная літаратура, у тым ліку кнігі серыі "Бібліятэка школьніка". А яшчэ нам вельмі патрэбна новая ілюстраваная літаратура для малодшага школьнага ўзросту такіх аўтараў, як Пушкін, Барто, Маршак, Чукоўскі, Астэр, Шым, Носаў, Аляксей Талстой... Класныя кіраўнікі часам просяць: "...дайце на клас 20 экзэмпляраў" менавіта гэтых аўтараў, а ў фондах адна, тры, ад сілы пяць "яшчэ жывых" кніжак, выдадзеных у 70—80 гадах XX ст. А вось беларуская літаратура ў нас прадстаўлена нядрэнна (за 2006 год школьныя бібліятэкі раёна атрымалі каля 700 экз. кніг. Неабходна галіновае літаратура, альбомы па мастацтве, сучасныя аўтары, так званая літаратура для душы. Вы паглядзіце, колькі цікавых кніжных серыяў менавіта для дзяцей, для падлеткаў можна пабачыць у кніжных крамах, на кніжных кірмашах! Сучаснае дзіця шукае ў бібліятэцы менавіта новую, яркую, з прыгожымі малюнкамі кнігу, а не старую і зачытаную, якую мы шукалі з вамі ў свае гады...

— **Вось і падышлі да адной з галоўных праблем школьных бібліятэкараў...**

— ...ім даводзіцца працаваць у асяроддзі неспецыялістаў, і таму часам вельмі цяжка пераконваць начальства ў неабходнасці набыцця той ці іншай кнігі, электроннага выдання, не тое што бібліятэчнай тэхнікі, камп'ютэра альбо спецыяльнай бібліятэчнай мэблі.

А хто ў Міністэрстве адукацыі Беларусі адказвае за школьныя бібліятэкі ці хоць куды іх працу? Дакладна ведаю, што пры міністэрстве існуе Рэспубліканская бібліятэчна-інфармацыйная камісія...

— **Нашы выдавецтвы асвойваюць новыя тэхналогіі, выдаюцца аўдыёдыскі з запісамі літаратурных твораў. Да прыкладу, "Мастацкая літаратура" выпусціла дыск, які ўключае больш як 80 твораў класікаў беларускай літаратуры, якія ўваходзяць у школьную праграму. Запісы цікавыя тым, што апавяданні чытаюць самі аўтары, сын Якуба Коласа Міхась Міцкевіч, беларускія актёры. Ці гатовыя школьныя бібліятэкі набываць такія дапаможнікі?**

— Ініцыятыўныя бібліятэ-

кары даўно ўжо карыстаюцца электроннымі выданнямі, маюць Інтэрнет і электронную пошту. Названыя выдання — не першыя ластаўкі ў Беларусі. Яшчэ ў 2004 годзе я набыў для школьных бібліятэк раёна унікальнае электроннае выданне "Літаратурная спадчына Беларусі, XI — сярэдзіна XX стст." — прадукт Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Ужо некалькі гадоў яно выстаўлена для карыстання вучняў і педагогаў на сайце Дзяржынскай рэгіянальнай адукацыйнай сеткі — калі ласка, запрашаем: schoolnet.by. Вельмі добра зарэкамендавалі сябе і карыстаюцца вялікім попытам

Цяпер распрацавана і прынята новая праграма (працяг папярэдняй) "Комплексная інфарматызацыя сістэмы адукацыі Рэспублікі Беларусь на 2007—2010 гады", у якой больш звяртаецца ўвагі на школьныя бібліятэкі, але ніякіх дадатковых дакументаў у аддзелаў адукацыі не паступала, такім чынам 2007 год "мы прапусцілі".

у чытачоў і іншыя айчыныя электронныя прадукты: "Электронная бібліятэка — школьнікам: Поўныя тэксты твораў школьнай праграмы па беларускай і рускай літаратуры для 9-11 класаў (абавязковае, дадатковае, пазакласнае чытанне)" (НБ РБ); "Нясвіж: культурны цэнтр Еўропы і нацыянальны помнік" (БНДЦЭД); "Вяртанне да вытокаў: Падарожжа па сталіцах беларускага пісьменства" (ЦГДБ імя М. Астроўскага); "Уладзімір Караткевіч. Быў. Ёсць. Буду!": Рамансы. Песні. Вершы. Вальсы" ("Мастацкая літаратура"); кампакт-дыск да кнігі-падарунка выпускніку школы "Беларусь — краіна тваёй будучыні" і інш.

Рэспубліканская праграма "Інфарматызацыя сістэмы адукацыі" прадугледжвала да канца 2006 года поўную камп'ютэрызацыю школьных бібліятэк. Аднак не ўсе дырэктары навучальных устаноў спяшаюцца яе выконваць. "Камп'ютэр у бібліятэку? У мяне ў самога ў кабінэце няма камп'ютэра..." — часам можна ад іх пачуць. Цяпер распрацавана і прынята новая праграма (працяг папярэдняй) "Комплексная інфарматызацыя сістэмы адукацыі Рэспублікі Беларусь на 2007—2010 гады", у якой

больш звяртаецца ўвагі на школьныя бібліятэкі, але ніякіх дадатковых дакументаў у аддзелаў адукацыі не паступала, такім чынам 2007 год "мы прапусцілі"...

Бясспрэчна, нам патрэбны выдання на электронных носбітах, але ў першую чаргу электронныя энцыклапедыі, слоўнікі, даведнікі — каб папоўніць даведачна-пошукавы апарат бібліятэкі, ліквідаваць прагалы ў яго камплектаванні.

— **У школьнай бібліятэцы вучацца карыстацца кнігай, самай бібліятэкай ды іншымі крыніцамі інфармацыі. Ці могуць сёння школьнікі засвоіць пошукавыя сістэмы, навучыцца карыстацца каталогамі, якія ёсць у публічных бібліятэках, арыентавацца ў моры перыёдыкі, хутка знаходзіць неабходную кнігу ці перыядычнае выданне?**

— Для гэтага распрацавана і дзейнічае з верасня 2007 года рэспубліканская праграма "Асновы інфармацыйнай культуры: Праграма для устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі з 12-гадовым тэрмінам навучання". Вынікам гэтага курса павінна стаць выхаванне незалежнага бібліятэчнага карыстальніка. Вучні знаёмяцца з асноўнымі інфармацыйнымі паняццямі і крыніцамі інфармацыі, авалодваюць метадамі аналітыка-сінтэтычнай перапрацоўкі інфармацыі, вучацца карыстацца традыцыйнымі і электроннымі інфармацыйна-пошукавымі сістэмамі. Заняткі праводзяцца бібліятэкарамі. Праграма нядрэнная, аднак і тут ёсць недарэчнасці: школьныя бібліятэкары не тарыфікаваны на такую педагогічную дзейнасць. А калі так, то і атэставацца на вышэйшую ступень немагчыма. У 2006 годзе па ініцыятыве Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі прайшоў рэспубліканскі конкурс па інфармацыйнай культуры школьнікаў і студэнтаў.

— **Наколькі цесныя кантакты школьных бібліятэк з бібліятэкамі рэгіёна, якія таксама абслугоўваюць вучняў, педагогічных работнікаў школы? У чым адметнасць роднасных устаноў, што ў іх агульнага? Як падзяляюць паміж сабою функцыі?**

— У нас адны і тыя ж чытачы — дзеці, мы існуем для іх і дзеля іх. Толькі галоўнай задачай дзіцячай бібліятэкі з'яўляецца развіццёвае чытанне дзяцей, а школьнай — садзейнічанне вучэбна-выхаваўчаму працэсу.

У нас большая, у параўнан-

ні з публічнымі, інтэнсіўнасць працы. Сярэдняя колькасць наведванняў, да прыкладу, у школьных бібліятэках Дзяржынска і Фаніпаля складае ад 50 да 100 і больш чытачоў у дзень — і гэта на двух работнікаў. Калі ў ЦБС усе працэсы цэнтралізаваныя і размеркаваныя паміж рознымі структурнымі падраздзяленнямі, то школьныя бібліятэкары самі апрацоўваюць новую літаратуру, выдуць каталогі і картатэкі (у т.л. электронныя), абслугоўваюць чытачоў, пішучы сцэнарыі і праводзяць масавыя мерапрыемствы і ўрокі інфармацыйнай культуры, займаюцца бібліяграфічнай і інфармацыйнай, гурткавай і клубнай, даследчай працай. А на падставе новых "Тыпавых штатаў агульнаадукацыйных устаноў", якія ўступілі ў дзеянне з 1 верасня 2007 года, ліквідуецца паўстаўкі школьнага бібліятэкара ў школах, дзе менш як 100 вучняў (заўважце — педагогі і іншыя чытачы не прымаюцца да ўвагі). Пад гэтую катэгорыю падпадаюць многія школы нават аграгарадкоў...

Дадайце сюды работу з фондамі падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, колькасць якіх, як правіла, перавышае колькасць асноўнага кніжнага фонду. І што гэта за даплата за такую працу з падручнікамі — 13.000 руб. на месяц (калі стаўкі дзве, то гэтая сума дзеліцца на дваіх)?! Праца з фондамі падручнікаў, якая займае палову рабочага часу, не ўваходзіць у асноўныя абавязкі школьнага бібліятэкара, а "па замоўчванні" скінута на яго крохкія плечы...

— **У Расіі пяты год запар ладкуюць міжнародны фестываль школьных бібліятэк "БиблиОбраз". Аргкамітэт узначальвае Людміла Пуціна. Галоўная мэта гэтага унікальнага праекта — падтрымка школьных бібліятэк, фарміраванне цікавасці да кніг у падлетка. Ці ёсць падобныя праграмы ў нас? Як Беларусь вывучае вопыт школьных бібліятэк суседніх дзяржаў?**

— Тое, што робіцца ў Расіі ў апошнія гады, проста ўражвае. У лістападзе 2006 года створаны Грамадскі камітэт садзейнічання развіццю бібліятэк Расіі, які ўзначаліў відомы палітычны дзеяч Барыс Грызлаў, у красавіку 2007 года ў сваім пасланні Федэральнаму сходу Уладзімір Пуцін асабліва ўвагу надаў бібліятэчнай справе і асобна школьным бібліятэкам...

Пра падобныя айчыныя праграмы я не чуў. Праўда, у краіне штогод ладзіцца конкурс "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры". Ведаю, што Рэспубліка Беларусь прыняла ўдзел у "БиблиОбразе".

Ірына ТУЛУПАВА

Мастацкая філасофія

«Польмя» № 1

Часопіс вітае чытачоў цыклам балад Віктара Шніпа. "Прывітанне" адмысловае, таму перад азнаямленнем з творамі варта перахрысціцца. Ключавыя вобразы — смерць, магілы, ланцугі, цэпра, г'ябал, процьма крыжоў... Дзеля прыкладу — некалькі вытрымак з асобных балад:

Яшчэ адзін, як крыж,
за спінай год...
А ты сляпы і цёмны,
нібы крот,
І шлях твой,
як краціна нара, —
У цэпры, дзе ідзе
без ліхтара...

(«Адвечная балада»)

І будзе не позна
паставіць крыжы
На нашых магілах,
і пройдуць дажджы,
І хлопчык малы
да крыжоў прыбяжыць
І стане такім,
мы якімі былі,
І крыж, нібы меч,
ён дастане з зямлі...
На нашых магілах
не будзе крыжоў...

(«Вайсковая балада»)

Зарастае гадоху дарога,
Нібы цвік іржавее ў крыжы...
(«Балада дарогі дадому»)

І г'ябал святкуе
сваю перамогу,
І сын твой смяецца
над крыжам тваім...

(«Балада выкрадання дарогі»)

Як бачна, філасофія спецыфічная... (Крыж на ім няма?)
Сярод іншых узораў паэзіі — вершы Вольгі Русілікі і Уладзіміра Мазго.

Драматургію прадстаўляе ў «Польмі» п'еса Васіля Ткачова «Дошкі».

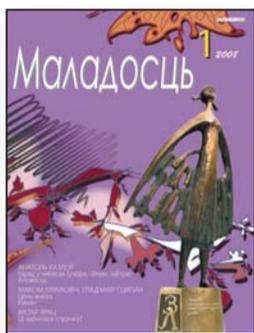
Часопіс пачаў друкаваць раманы Ягора Конева «Грэчкасейна ідылія Тадэвуша Касцюшкі». Падзеі, пра якія ідзе гаворка, датуюцца 1785—1786 гадамі. Тадэвуш Касцюшка вяртаецца з «Амерыканскай адысеі» ў родны маёнтак. У творы падрабязна асвятляюцца абставіны шляху «экс-генерала» дадому, цікавыя сустрэчы, што выпалі герою па дарозе: гасцяванне ў Бенджаміна Франкліна, візіт да Бамаршэ, іншыя. Далей падзеі разгортваюцца ўжо на радзіме Тадэвуша, у Сяжновічах.

Аўтар красамоўна распавядае пра тагачасныя норавы і звычкі шляхты, мясцовую этыку і агульны лад жыцця, бяспраўнае становішча сялянства і судовае беззаконне, якія выклікалі адпрэчванне ў галоўнага героя. Такім чынам пісьменнік вытлумачвае, якія ўражанні, спадзівгі Тадэвуша Касцюшку па-свойму «бараніць справадлівасць»... Адметна, што дзеля выяўлення заган жыцця тамтэйшага грамадства, Ягор Коневу абраў белетрызаваную манеру выкладу падзей. З'явы і факты, што сведчаць пра лютаць паноў і жорсткасць законаў, разглядаюцца ў іранічным ключы, цёмрашальства, рэлігійны фанатызм і этыкет шляхты падымаюць сатырычнаму асмяяню, многія персанажы выглядаюць не проста камічна, а хутчэй карыкатурна... Трэба прызнаць, што забавляльны тон аповеда не перашкаджае выяўленню мастацкай ідэі рамана, наадварот, ажыўляе сюжэт, узбагачае эмацыянальна. Між іншым, яшчэ Плутарх адзначаў: «Вышэйшая мудрасць — філасофствуючы, не выглядаць філосафам і жартам дзясятаць сур'эзнай мэты».

«Малая проза» прадстаўлена ў часопісе апавяданнямі Мікалая Фядосіка «Хілько-Хвалько» і Ганада Чарказяна «Трэшчына».

У студэнцкія гады мне пашанцавала «на практыцы» засвоіць пэўныя філасофскія тэзы. Добрасумленна рыхтуючыся да экзамена, з імпэтам вивучала працы Шапенгаўэра, Ніцшэ, Канта... Нават захапілася. Ішла на экзамен з намерам уразіць выкладчыка сваім досведам і абазнанасцю. Адказваючы на экзамене прафесару З., бадзёра апелывала «гучнымі» імёнамі: маўляў, у Альбера Камю — вось такая трактоўка праблемы, у Карла Ясперса — гэтакая... Аднак прафесар, слухаючы мяне, усё больш змрачнеў, урэшце, запытаў: «А чаму вы не спасылаецеся на працы прафесара З.?» (Пра сябе ён чамусьці гаварыў заўсёды ў трэцім асобе). Разгубіўшыся, кажу: «Верагодна, прафесар З., як сапраўдны філосаф, не будзе настойваць, што яго меркаванні ёсць ісціна ў апошняй інстанцыі?» (Ну, не магла ж я сказаць, што яго падручнікі — гэта бяздарны «перапеў» агульнавядомага!) Ён прамяніста ўсміхнуўся, паказаў пальцам на дзверы і пшчотна сказаў: «Вон!»

Чаму згадала тую гісторыю? Відаць таму, што фактычна кожны мастацкі твор — гэта таксама пэўная філасофія... Лад мыслення і погляд на прыроду з'яў, асэнсаванне праблем і пошук ісціны, часам — нават цэлая канцэпцыя жыцця. ...На жаль, вельмі часта «мастацкая філасофія» сучасных майстроў п'яра вымушае згадваць амбітнага прафесара З.

Эсэ Алега Лойкі «Дзівосы прозы» прыдасца для чыгання і філолагама, і звычайным аматарам айчыннага прыгожага пісьменства. Аднак асабліва карысна з меркаваннямі прафесара будзе пазнаёміцца маладымі праязнікамі, якія змогуць тут адкрыць для сябе пэўныя сакрэты творчасці.

Рубрыка «Легенды XX стагоддзя» прысвечана творчасці кампазітара Яўгена Глебава.

Адмысловую экскурсію па Слоніме магчыма ажыццявіць падчас знаёмства з нарысам Сяргея Чыгрына «Палескія Афіны». Тут выпадае пазнаёміцца не толькі з гісторыяй горада, але і з яго славытымі дзеячамі, культурным жыццём.

«Кнігарня» змясціла рэцэнзію Наталлі Кузьміч «У садзе радасці і журбы» на кнігу Раісы Баравіковай «Дрэва для райскай птушкі» і Рыны Савіцкай «Надзённае выданне» на «Частотны слоўнік беларускай мовы» Надзеі Мажэйкі.

«Малодосць» № 1

Паэтычнай філасофіяй дзеляцца з чытачамі Ніна Маеўская, Павел Гаспадыніч, Станіслаў Валодзька і Дар'я Брыч. Надзвычай арыгінальна выяўляюцца думкі ў апошняй аўтаркі:

Калі я гляджу на неба,
Адразу пра ўсё забываю.
Тады станаўлюся птушкай —
Казачным прывідам лета.

Калі я сяброў сустрэкаю,
Кажу ім «Прывет!»,
але ведай:

Калі я гляджу на неба,
Я думаю па-беларуску.

Гэта, трэба разумець, як у Казымы Пруткова: «Калі на клетцы са сланом убачыш надліс «вярблюд» — не вер вачам сваім».

Часавая прастора, якая ахоплівае падзеі апавядання Ігара Драко «Ён і Яна», вымяраецца прыкладна дзесяткам гадоў. На працягу разгортвання сюжэта ў Яго і Яе ўсё складаецца ідэальна. Абодва — неймаверныя прыгажуні, паспяхова вучыліся, пабраліся шчаслівым шлюбам, ніколі не сварыліся, жылі ў ладзе і згодзе... Карацей, ва ўсім — ідылія. Аднак да Яго час ад часу прылятае Сарока і паведамляе, што ім — не быць шчаслівымі. Урэшце, Ён пачынае пакутаваць. Праўда, і сам не разумее ад чаго, і чытачу застаець

ца пра тое толькі здагадацца. Пакутуе, пакутуе... і памірае. Пры гэтым памірае неардынарна: «У здранцвелаі правай руцэ Ён трымаў Сароку. Дзюба прыдушанай птушкі тырчала над указальным пальцам». Фінал твора, відаць, гэтакаса прэтэндуе на шматзначнасць, мажліва, сімвалізуе бясконцасць быцця: «Яго пахавалі. А яна... Яна не магла пайсці за Ім, бо была цяжарнай, ужо на трэцім месяцы». Філасофія аўтара тут можа мець безліч інтэрпрэтацый, дыяпазон версій — неабсяжны... Напрошваюцца думкі то пра немагчымасць шчасця без кахання (бо як вызначэнне адносін Яго і Яе гэта слова не выкарыстоўваецца), то ўвогуле — пра бессэнсоўнасць жыццёвай мітусні, то — як варыянт — мільгаюць думкі пра накіраванне, зайздасць, сурок... Але поруч з добрасумленным пошукам сэнсу ў сюжэце твора, у памяці міжволі ўсплывае барадаты — яшчэ са школьнага мінулага — анекдот... Захварэла настаўніца матэматыкі, замяняць урок прыйшоў фізкультурнік і задаў вучням задачу: «Яцела чарада гусей... Колькі каштуе кілаграм груш, калі козыр — бубна?». Думаецца, якраз тыя чытачы, якія здолеюць рашыць гэтую задачу, змогуць спасцігнуць мастацкую філасофію Ігара Драко.

Сюжэтны стрыжань аповесці Анатоля Казлова «Горад у нябёсах (учора, сёння і заўтра)» неасрэдна звязаны з містычным падзеямі. У момант глыбокага душэўнага перажывання, калі Антак Перуновіч, галоўны герой твора, страчвае самага блізкага чалавека — сваю бабулю, ён атрымлівае дзіўную здольнасць — пачынае называе бачыць тое, што схавана ад іншых людзей. Герой увачавідкі назірае матэрыялізацыю думак старонніх людзей, іх памкненні і ўчынкі робяцца для яго празрыстымі і прадказальнымі, але галоўнае, — яму адкрываецца відарыс «горада ў нябёсах» — своеасаблівага паралельнага свету, «краіны Продкаў». Больш за тое, — Антак знаёміцца з адной жыхаркай «верхняга горада», пачынае высвятляць сутнасць таго, што з ім адбываецца, шукаць у гэтым лагічны сэнс... Трэба прызнаць, што аповесць чытаецца не «за адзін прысядак». Тут па-філасофску асэнсоўваецца шмат праблемных пытанняў, датычных духоўнага жыцця

чалавека, мінулага і будучыні, гістарычнай памяці... Дарэчы, паводле Людвіга Берне, «філосаф павінен прыпадабняцца кавалю, што куче плуг і аддае яго земляробу; аратаю яшчэ шмат трэба зрабіць, каб атрымаўся хлеб». Падобнай бачыцца місія аўтара аповесці, які не дае адназначных адказаў на ўзнятыя ў творы пытанні, а спрабуе аздачыць імі свайго чытача.

«Малодосць» пачала друкаванне рамана Максіма Клімковіча і Уладзіміра Сцяпана «Цень анёла». Першая частка твора мае назву «Сармацкі партрэт». Тут пачынае акрэслівацца сутнасць дэтэктыўнай гісторыі, якая мае даволі аб'ёмную хрэналогію — ажно ад XVII стагоддзя. Але ў клубку таямніц, што разглытваецца ў сучаснасці, нямае загадкавых вузлоў і пазнейшага часу. Яны датуюцца і 1920-і гадамі, і 1940-і... Асноватворны падзеі рамана, верагодна, будуць датычыцца скарба «мсціслаўскіх ксяндзоў» («а гэта два пуды золата, ды камяні каштоўныя ў дубовым куфэрку») і старажытнай карціны, якую расшуквае злавесны барон фон Штайн. Па першай публікацыі няпроста вызначыць, як далей разгорнецца дзейства... Пакуль з пэўнасцю можна засведчыць наступнае: твор проста-такі захапляе, чытаецца літаральна на адным дыханні. Цікавасць выклікае фактычна ўсё: і таямніцы радаводаў персанажаў, і загадка карціны, і лёс скарба, і безумоўна, гісторыя кахання, для якой таксама знайшлося месца ў сюжэце.

Віктар Ярац настойліва заклікае да палемікі па праблемах сучаснай беларускай паэзіі ў артыкуле «Ці адбылася спрэчка?»

Анжэла Мельнікава ў публікацыі «Свая школа — свая творчая спадчына (Гомельская школа ў беларускім літаратурна-разнаўстве)» расказвае пра дзейнасць кафедры беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны.

Нарыс Івана Штэйнера «Ці выпадае калі сустрэцца жураву і снегірам над мядоцкай школай?» прысвечаны настаўніку роднай мовы і літаратуры Мётчанскай школы Уладзіміру Піліпавічу Лайкову, «які вольна амаль ужо тры дзесяцігоддзі сее добрае, разумнае, вечнае...».

«Нёман» № 1

Аповесць Генадзя Катлярова «Хроніка вяржы» пакідае вельмі прыкрае ўражанне... У сюжэце твора разгортваецца гісторыя звыродлівых адносін паміж людзьмі. Усімі іх дзеяннямі і памкненнямі кіруе прага да грошай, зацягата сквапнасць. У гісторыі задзейнічана шмат персанажаў, аднак фактычна ніводзін з іх не выклікае сімпатыі. Зрадаўнасць, хлусня, хцівасць — вось вызначэнні адносін паміж сваякамі, сябрамі, калегамі-бізнесоўцамі.

Фінал твора трагічны — цэлы шэраг забойстваў... Крыху здзіўляе імкненне аўтара надаць сумленны выгляд Робін Гуда «горцу Мусліму», які без пакут сумлення пазбаўляе жыцця сваіх сяброў-падзельнікаў. Гэты персанаж не толькі прамаўляе пафасныя маналогі пра «вышэйшасць» сваёй нацыі, але і робіць пэўныя «высакародныя» жэсты — адорвае грашыма жанчын і дзяцей. Мастацкая філасофія аўтара ў дадзеным выпадку неспасцігальная.

У абодвух апавяданнях Алеся Бадака — «Побег на край дождя» і «Пёс, который забыл своё имя» — увасоблены кранальныя рэалістычныя гісторыі, якія дэманструюць, як праз адносін да «братоў сваіх меншых» чалавек раскрывае сваю ўнутраную сутнасць. Змест апавяданняў вымусіў прыгадаць вядомае меркаванне: «Чым лепш я ведаю людзей, тым больш люблю сабак»...

У заключных раздзелах рамана Клаўдзіі Харкевіч «Излом» увага аўтара засяроджваецца на паездцы Багдана Свяціча «в глухих сибирские места» — у лагер, дзе адбывалі пакаранне рэпрэсаваных. «Правительство Польши прислало запрос: выяснит всё о репрессированных польских гражданах, их местонахождение...». Багдан і яго калега Васілій Львовы атрымліваюць загад правесці інспекцыю лагера, вызваліць «помілованных». Прыбыўшы на месца, чэксты робяць агляд баракаў, спрабуючы выявіць, «хто ёсць хто» сярод іх насельнікаў. Калі Свяціч заходзіць у жаночы барак, там адбываецца дзіўнае: «Недалеке от Святича сгорбленная старушка упала на холодный пол. От стука падающего тела Святич вздрогнул, и что-то больно кольнуло его в сердце». Карацей, у хуткім часе слаўны чэкст высветліў, што гэтая старая — яго маці Тэя Бурдоўская. Ён забірае яе з сабой, прывозіць да бацькі, які высакародна заяўляе: «Тэя Шчэпановна моя жена, Богом данная, её не брошу, это моя молодость, я её очень любил, хотя мы были совершенно разными и по положению, и по характеру. Будем теперь вместе доживать свой век». Ніякай філасофіі. Усё гранічна ясна. Аднак гістарычна рэальнасці казачны эпос Клаўдзіі Харкевіч, мякка кажучы, не надта адпавядае.

Паэтычная творчасць прадстаўлена ў «Нёмане» вершамі Людмілы Шадукаевай, Аркадзя Нафрановіча, Алены Пяхоты, Наталлі Саветнай, Алены Лях і Дзмітрыя Марозава (пераклад з беларускай А. Цяўлоўскага). Філасофскія меркаванні апошняга аўтара гучаць шматзначна:

В погоне за мнимой
свободой,
Богатством и славой

пустой
Мы похода губим природу,
Глумясь на её чистотой.

Не мстит она людям
за это...

Но с каждым столетьем
на свет
Всё реже рождает поэтов,
Чьё слово звучит, как завет.

Літаратуразнаўства прадстаўлена ў часопісе артыкулам Жаны Шаладонай «Гусяр» і «Гайдамакі» — свет в конце тоннеля (Духовно-нравственные приоритеты творчества Янки Купалы и Тараса Шевченко).

Сярод узораў літаратурнай крытыкі — артыкул Васіля Макарэвіча «Открытие Атлантиды», прысвечаны творчасці Раісы Баравіковай; рэцэнзія Алеся Марціновіча «Этакая краса — языковые чудеса» на кнігу Міхася Пазнякова «Падарожжа ў краіну загадак»; рэцэнзія Георгія Кісялёва «Почему не работает библиотека?» на кнігу Мікалая Казлова «Как я был писателем».

Лада АЛЕЙНИК

Чалавек, які шукае...

Чым жыве наш сучаснік? Напэўна, на гэтае пытанне даць адразу канкрэтны адказ немагчыма: колькі літаратурных твораў, столькі і меркаванняў, жыццёвых пазіцый. Але можна прасачыць асноўныя заканамернасці, выявіць падабенства думак, імкненняў. Беларуская літаратура канца ХХ — пачатку ХХІ стагоддзяў — рэч такая ж складаная і шматгранная, як і наша жыццё. Каб да канца зразумець нашага сучасніка, трэба, відаць, прыглядацца да жыцця ў працэсе самога жыцця.

Галоўным пытаннем, галоўным аб'ектам пошуку мастакоў слова і людзей наогул заўсёды быў і застаецца шлях да праўды, да сэнсу жыцця, а адсюль, як вынік, — да свабоды, да спакою, да шчасця. Перад сучасным чалавекам ляжыць шмат дарог, ён вольны абраць любую з іх, але якраз у свабодзе гэтага выбару і схавана вялікая праблема. Ці выведзе чалавека абраная ім дарога да добра, праўды і святла, ці не прыядзе яна, наадварот, да зла, унутранага неспакою, кампрамісу са сваім сумленнем? Чалавек створаны так, што імкнецца да неба, але часта, хоць сам гэтага не жадае, ляціць у пека. Але надыходзіць хвіліна прасвятлення, ён аналізуе пройдзены шлях, дакарае сябе за ўчыненае зло — і зноў глядзіць у вышыню.

Алена Брава — малады беларускі аўтар, пісьменніца родам з Барысава. Яе апавесць "Імя Ценю — Свята" — твор глыбока псіхаалагічны: ён цалкам складаецца з апісання пачуццяў і перажыванняў гераіні, Вікторыі, якая вельмі пакутуе з-за таго, што баіцца страціць прытомнасць на вачах у вялікай аўдыторыі. Пісьменніца даследуе, адкуль у гераіні гэтая фобія, і высвятляецца — усё пачалося з дзяцінства, ад маці, якая жорстка кантралявала дачку нават у дробязях, бо і сама была няшчаснай. Пад канец твора Вікторыя вырашае скончыць жыццё самагубствам, але раптам у яе з'яўляецца думка: жыць! І чаму? Таму, што зразумела: ёй не трэба корчыць з сябе Упэўненую Пані, трэба стаць самай сабой — і страх пройдзе.

Аповесць "Імя Ценю — Свята" — адлюстраванне псіхалогіі, унутранага свету постсавецкага чалавека наогул, а не толькі, як сцвярджае сама пісьменніца, "гісторыя адной фобіі". Магчыма, напачатку А. Брава ставіла перад сабой пэўную задачу — паказаць шлях змагання Палаца культуры, са сваім страхам, але ў выніку атрымаўся твор куды больш глыбокі. У вобразе Вікторыі праглядаецца партрэт беларускай жанчыны канца ХХ стагоддзя: гэтая жанчына мае добрую адукацыю, яна "выбілася ў людзі", займае высокую пасаду... А за спінай у яе — шлях, пра які нават успамінаць не хочацца, бо ўспаміны выклікаюць боль. Аказваецца, у дзяцінстве на ёй часта спаганяла злосць маці, якой хацелася, каб дачка расла ідэальнай, вундэркіндам; маці не разумела, як гэта складана для самога дзіцяці. Не знайшла гераіня паразумення і з іншымі людзьмі: муж аказаўся зусім чужым ёй у духоўным плане, блізкіх сяброў, якім можна было б адкрыць свой боль, яна таксама не мае... Праца, урэшце, засталася нібыта адзіным сэнсам яе жыцця, але і праца ёй не ўрадаецца, жанчына ідзе на яе, як на катаванне. У дадатак да ўсяго мучае застарэлы комплекс, ад якога яна рада, ды не можа пазбавіцца: баіцца "страціць прэстыж", "аскандальніцца" перад супрацоўнікамі. Жыццё становіцца невыносным, і жанчына вырашае (ужо, дарэчы, не першы раз!) учыніць самагубства.

Прааналізуем, чым яшчэ жыве (ці, хаця б, спрабуе жыць) гераіня — няўжо толькі змаганнем са сваім комплексам? Не. Жыццё ў строгім да асобы грамадстве, пад

кантролем халоднай і патрабавальнай маці заціснула яе ў своеасаблівыя рамкі, якія зводзяцца да наступнага: добрыя адзнакі ў школе, перамогі на алімпіядах, сукенка без ніводнай плямачкі і ідэальна адпрасаваныя каўнерыкі — у дзяцінстве, прэстыжная ВНУ ў юнацтве, прыстойная праца і грамадская пасада ў дарослым узросце. Вось пералік каштоўнасцей, да якіх імкнулася звесці жыццё Вікторыі яе маці. Невыпадкова, што да гэтага імкнецца, па інерцыі, і сама Вікторыя. Але часам ёй хочацца вырвацца з гэтага палону — толькі справа ў тым, што яна не ведае, якім чынам. Вікторыя інтуітыўна адчувае, што існуе нешта лепшае, тое, для чаго варта жыць. Яе пошукі — гэта пошукі вобмацкам, у цемры, і таму ў творы неаднаразова сустракаюцца і звароты гераіні да Бога ("Што рабіць, Божа, што рабіць?"), і да прац Юнга ("...была згодная з разуменнем чалавека як істоты не механічнай, а загадкавай і па-за часам, якая ў крылатых снах узносіцца да свайго страчанага сапраўднага "я"..."). Заканчваецца ж апавесць не вельмі зразумелай, суб'ектыўнай, загадкавай высновай: "Імя другое Ценю ёсць Свята".

У вобразе Вікторыі праглядаецца партрэт беларускай жанчыны канца ХХ стагоддзя: гэтая жанчына мае добрую адукацыю, яна "выбілася ў людзі", займае высокую пасаду... А за спінай у яе — шлях, пра які нават успамінаць не хочацца, бо ўспаміны выклікаюць боль.

Ці існуюць для гераіні А. Брава хрысціянскія каштоўнасці? З вялікімі цяжкасцямі і агаворкамі, але праясняецца светапогляд жыхара былой савецкай краіны — аднаго сярод многіх: ён хутчэй інстынктыўна, чым усвядомлена, не любіць (нельга сказаць "ненавідзіць", бо нянавісць патрабуе расшучай абароны ўласнай пазіцыі) усё бруднае, падманнае, жорсткае. Вікторыя не любіла і баялася маці, бо тая патрабавала ад яе "вышэйшага ўзроўню" ва ўсім, часта абражала яе, брыдкаслівала. Вікторыя адмоўна ставіцца да хлусні, няшчырасці: "Здаецца, усім навокал гэта дадзена ад нараджэння — хлусня як другая скура... і толькі яна адна нарадзілася чамусьці не такой, як усе..." Вікторыя не прымае і жывельны, легкадумны погляд на асабістае жыццё, на адносіны з мужчынамі, вось якая яна, напрыклад, ацэньвае новую "пасію" свайго былога мужа: "...яна правільна ўсё разлічыла, дакладней — "праінтуічыла" нутраным, жывельным чуццём самкі, якое такім ад нараджэння даецца замест розуму". Паўтараем: Вікторыя супраць хлусні і броду. Вось толькі трывалага падмурку для гэтага супрацьстаяння яна не мае.

Так, пазіцыі Вікторыі вельмі хістка. Сапраўднага сэнсу жыцця ў яе няма. Як зазначае сама пісьменніца, "сучаснаму чалавеку бегчы няма

куды, ён заціснуты ў вузкі пенал гарадской кватэры і таму накручвае кіламетры ўнутры сябе". Жудаснае становішча, і менавіта таму, што не стыхійныя навалы, не атамная бомба, не нашэсці варожых войскаў — звычайны, "дурны, бязглузды страх" заганяе чалавека ў клетку. Парадокс — і гэта ў канцы ХХ стагоддзя! Першыя хрысціяне калісьці не шукалі смерці самі, сціскаючы ў дрыготкай руцэ пачак з атрутнымі таблеткамі, як гэта робіць Вікторыя, але рашуча глядзелі смерці ў вочы. Яны ведалі, за што мусяць памерці. Сучасны "сярэдні" чалавек гэтага не ведае. Калі б Вікторыя ўсё ж такі ўчыніла самагубства, яе смерць была б паразай, а не перамогай.

Паўтормся ізноў: трывай сістэмы каштоўнасцей гераіня апавесці не мае. Бог, тэорыя Юнга, "Свята" — тыя амаль выпадковыя словы, за якія яна хапаецца, як за саломінку. Трывай веры ў яе няма: у адваротным выпадку Вікторыя не сцвярджала б, што "ўжо ведае смерць па стане непрытомнасці" і наогул не задумваецца б пра суіцыд. Ці — яшчэ ілюстрацыя: "...назваць маму "дурай" уяўлялася святатацтвам, ад якога неба павінна абрынуцца на зямлю". З гэтай цытаты не вынікае, што Вікторыя імкнулася выконваць Божыя запаведы ("Шануй бацьку свайго і маці сваю") — проста яна панічна баялася маці, бо тая абражала яе ("Нікчэмнасць! Дрэны!"), а іншым разам скарыстоўвала і "фізічныя" метады выхавання. Або яшчэ эпізод са школьнага жыцця гераіні: "На выпускным вечары Людка Г., самая разбітная з класа, чытала верш "Не смейце забываць учителяў" — яны, настаўнікі, нават пусцілі слязу, калі на апошнім радку Людчын голас задрыжэў, нібы ад паўнаты пачуццяў..." Потым Вікторыя "заспела яе ў прыбіральні: Людка, з цыгаркай у руцэ, заходзілася ад рогату: "Класна я гэтых дур, вучылак, умыла?" Вікторыя абураюць двудушнасць, няшчырасць. Але — пытанне да Вікторыі: а што можаш у процівагу гэтаму прапанаваць ты сама? Здаецца, ты не можаш прымусяць іншых быць праўдзівымі, добрымі, спагадлівымі, калі сама не ведаеш дакладна, для чаго гэта патрэбна. Без веры, без Бога можа быць толькі "драма атэістычнага гуманізму".

На фоне ўсяго твора не зусім зразумелым выглядае фінал: Вікторыя, усвядоміўшы, што сама загнала сябе ў пастку, надзела маску іншага чалавека, раптам вырашае разарваць свае пугы і прыняць сябе такой, якая ёсць. "Мамін праклён забыўся, і страх... знік". Гераіня "нарадзілася нанова" для жыцця без страху". Здаецца дзіўным раптоўнае рашэнне Вікторыі так крута павярнуць сваё жыццё. Для чалавека без каштоўнасца падмурку гэта цяжка, практычна немагчыма. Таму і далейшы шлях гераіні бачыцца невыразным: здаецца, колькі разоў яна прыблізна такімі ж спосабамі спрабавала пераадолець свой комплекс — і ніякага эфекту, а тут раптам падзейнічала... Розных страху ў жыцці чалавека шмат, ці здолее Вікторыя такім вострым перамагчы іх усе?

Падагульняючы, адзначым: апавесць "Імя Ценю — Свята" выразна адлюстроўвае пашквенні, трывогі, думкі і страхі нашага сучасніка, чалавека, які яшчэ не выбавіўся цалкам ранейшай калектыўнай, "падначаленай" псіхалогіі і не зразумеў канчаткова, якую псіхалогію яму "выхаваць у сабе" ўзамен. Ён любіць камфорт — і фізічны, і душэўны, ды толькі часта здараецца так, што жыццё яго гэтага камфарту пазбаўляе. Ён інстынктыўна адварочваецца ад усяго амаральнага, бруднага, ілжывага і таму з поўным правам можа назваць сябе "сумленным чалавекам" або "чалавекам, які шукае праўды". Так, шукае. Але, на жаль, яшчэ не знайшоў.

Настасся ГРЫШАН

У Нью-Йорку выйшаў з друку літаратурны альманах беларускіх пісьменнікаў замежжа "Беларус". Альманах выпушчана выдавецтва газеты "Беларус".

Па старонках «Беларуса-2007»

Ён быў задуманы для таго, каб даць мажлівасць беларускім пісьменнікам, якія жывуць у іншых краінах свету, пазнаёміць чытачоў са сваёй літаратурнай творчасцю. І задумка гэта ажыццявілася. Да друку рыхтуецца і "Беларус-2008".

Першы беларускі літаратурны альманах "Беларусь" з'явіўся ў 1919 годзе ў Берліне. Яго выдаў Рудольф Абіхт. У 1920-х гадах літаратурны альманахі "Замежная Беларусь", "Прамень", "Новы прамень" выдаваліся ў Празе. У 1955 годзе ў Мюнхене свет пабачыў беларускі літаратурны альманах "Ля чужых берагоў", а ў 1967 годзе пад рэдакцыяй Алеся Змагара ў ЗША выйшаў альманах "Празьжэтар". Беларускі літаратурны альманахі выходзілі і ў іншых краінах. Выхад "Беларуса" — гэта працяг той добрай альманахаўскай справы на чужыне. Ды, здаецца, з 1978 года (тады выйшаў альманах "Знічкі Случчыны" пад рэдакцыяй Янкі Золака) далёка за межамі нашай краіны падобных альманаў не выходзіла.

Калі параўнаць альманах "Ля чужых берагоў" (1955) і сёлетні "Беларусь", то розніца вялікая: той альманах быў салідны як па аўтарах, так і па творах, хаця па паліграфічным выданні "Беларусь" ці не самы лепшы.

У новым альманаху "Беларусь" увайшлі творы 18 аўтараў, якія жывуць у розных краінах свету. Сярод іх — і вядомыя нам паэты і празаікі Сяргук Сокалаў-Воюш, Пятрусь Капчык, Янка Запруднік, Ніна Аксёныч, Іна Снарская, Віталь Воранаў, Ірына Варабей. Альманах адкрываецца вершамі Ніны Аксёныч, якая жыве ў Чэхіі.

З невялікім падборкам вершаў у альманаху выступаюць Станіслаў Бабкевіч, Антось Зелянкоўскі, Зміцер Давыдзенка. Вершы Зміцера Давыдзенкі больш біяграфічныя, асабістыя, апісальныя, Антось Зелянкоўскага — лірычныя, раскаваныя ў самавыяўленні, Станіслава Бабкевіча — вершы-песні, вершы-экспромты, дзе паэт апісвае лес, сярод якога мае хату і сярод якога вырастае.

З даволі вялікай падборкай вершаў у "Беларусе" выступае паэтка Іна Снарская, якая жыве ў Палтаве і кіруе культурна-асветным аб'яднаннем беларусаў Палтавы "Агница".

Некалі бацька Максіма Багдановіча Адам Багдановіч сказаў: "На чужыне сваё роднае так жыва ўспамінаецца і цэніцца". Паэзія Іны Снарскай шчыра звязана з беларускім фальклорам, з тым, што захавала памяць пра нашы песні, казкі, легенды, паданні, загадкі, прымаўкі. Фальклорнымі матывамі аваяны вершы "Ваўкалака", "Піліпаўка", "І ластаўка сляпя прыляціць...", "Гармонія натхнення".

Гумарэсн, байкі і думкі ўтолас вынес на суд чытачоў Пятрусь Капчык, які таксама жыве на Украіне. "Калі чалавек маўчыць, верагодна, яму на самай справе няма чаго сказаць", "Ён стаяў такою гарою за праўду, што з-за яго праўды зусім не было відаць", "З'еў зубы ў сваёй справе, а разам з імі... і лепшых супрацоўнікаў", — піша Пятрусь Капчык. І з такімі думкамі ўсё гэта нельга не пагадзіцца.

З празаічнымі творамі (гэта ўспаміны, развагі, нявыдуманая гісторыя) знаёмяць чытачоў альманаха Віктар Кавалеўскі, Анатоль Маўчун, Яна Ліцвінава, Пётр Мурзэнак, Вольга Прысмыцкая, Макс Шчур і іншыя беларускія аўтары замежжа. Дарэчы, Макс Шчур — паэт-філосаф, якога хвалюе "раніца — доўтае сола на пластыкавай бутэльцы", і які пахне снегам, а таксама вясня, якая, як лекар: не паспееш распрануцца — яна ўжо пасылае на рэнтген... Цікавая падборка вершаў Макса Шчура (акрамя прозы) бярэ за душу сваім выхадам на балючыя, драматычныя, трагічныя моманты жыцця — яна ўзвышае душу, ачышчае яе праз супакуніцтва.

Віталь Воранаў разважае пра жыццё ў сваёй п'есе "Рэнэтранс". П'еса арыгінальная, але ці знойдзецца рэжысёр, каб два гераі Воранава — Тамашыня і Тамашні з'явіліся на сцэне і ажыўлі наш беларускі тэатр навізнай і сцэнічным адкрыццём?

Віталь Зайка ў альманаху апублікаваў "Чужаземныя трыпціх". Ці не самая чытэльная празаічная рэч у гэтым выданні!

Застаецца дачакацца "Беларуса-2008".

Сяргей ЧЫГРЫН

**Віктар
ГАРДЗЕЙ**

Хто малады, не хадзіў бы, аднак,
Сцежкамі жытняга балю:
Тут зацалуюць русалкі няўзнак
Ці заказычуць без жалю.

Будуць красуні цябе казытаць,
Пэўна, сабе ж на пацеху.
Будзеш адно рагатаць, рагатаць,
Дый захлынешся ад смеху.

Клічуць русалкі ў смугу і ў туман,
Вабяць у цёмныя сховы.
Зрэшты, лобога ўвядзе ён у зман,
Сіні вянок васільковы.

Ранкам за вёскай на травах сляды
Ззяць, як росныя скалкі.
Гэта, прыждаўшы жніва, да вады
Цурылі з жыта русалкі.
1964

Папярэджанне

Рыбак, глядзі! Без рухаў-зыбаў
Вунь Шляху Млечнага рака,
Ікрынкі зор, сузор'е Рыбаў,
Ды не стае ў ім шчупака.

На нераст плыў бядак у млоці
І знаў, куды нясе вада,
Але абрынуліся восці,
І ўжо шыпіць скаварада.

Рыбак, ад радасці не чмякай,
Твой рыбны дзень з такім канцом:
Ты сам у пашчы Задыяка
Ужо трапечашся жыўцом.
2007

Халодны агонь

З іскрынак у бярозавай лістоце
Агонь пайшоў на гай, яшчэ зялёны,
І шугануў асінік пры балоце,
І барваеюць ядраныя клёны.

Асенні лес, дзівосных фарбаў поўны,
На свет глядзіць далёка не паныла,
Але агонь ужо не цеплакроўны,
Як сэрца, што гарэла і астыла.
1964

Старацель

Стары Апалона прыгонны,
Я звездаў настрой і азарт,
Бо жыві, як старацель бяссонны,
З надзеяй на заўтрашні фарт.

Блукаў, летуценнік удачы,
Кардонам, дзе сосны і пні.
Ну, хто самацвет, хоць лядачы,
Падняў на малой глыбіні?

Для скрухі з'явіўшыся свету,
Дайці б да мяжы і адтуль
Адчайна закінуць у Лету
Свой зрэбны, свой бедны хатуль.

Пегаса абвіслая грыва,
І ціша ў самотным ляску,
Дзе, можа, і блісне фальшыва
Чыясьці слязінка з пяску.
2007

Першапутак

Быў чарнатроп у лістапад,
А снег пайшоў — стаў першапутак.
Прабегшы метраў сто наўзгад,
Схаваўся заяц у закутак.

Далёка ён цяпер відаць —
Выжлятнік з радасцю бабахне.
Ды нека бязна ступаць
Па снезе, што заваяў пахне.

Надоўга рыхлыя сляды,
Хоць у якім хадзі абутку.
Настрой бадзёры, і нуды
Яшчэ няма на першапутку.

Уночы конь завеі хроп,
Скакаў лясамі і пакошай,
І зайцаў след, і чарнатроп
Засланы свежаю парошай.
1963

Сакавіцкі настрой

У зіме, што гатова да згону,
Божы старац брыдзе за імглой.
Ні мяне, ні лася, ні варону
Не міне сакавіцкі настрой.

Вось варона, лясная праныра,
Задумёна сядзіць на суку:
Што ні восень — збіраецца ў вырай,
А прадвеснем зайздросціць шпаку.

Вось і лось між гаямі, барамі
Маразам напаслед пратрубіў.
Трасянуць бы гарэзна рагамі,
Толькі лось свае рогі згубіў.

Вось і я ўжо абрыдлыя боты
Намачыў у расталай вадзе.
Вокаменна знікаюць сумётны
Па дарозе, дзе старац брыдзе.

Для яго, веснавога, як плата,
Ёсць крайчык і соль у мяне:
Добры старац у Божых палатах
Маіх крэўных жалёбой памяне.
2007

**Сяргей
УКРАЇНКА**

У свеце маім
матылькі адлятаюць у вырай,
а птушкі — стрыжы і сініцы —
ляцяць на святло.
У свеце маім
прадавачкі ўсміхаюцца шчыра,
і водарыць дымам дзяцінства
любое жытло.

У свеце маім
зіхаціць маладосцю матуля,
і бацька лагодзіць далоняй
чарнявы свой чуб.
У свеце маім
да таго мне, самотніку, ўтульна,
што ў ваш я, наверце,
сыходзіць зусім не хачу.

Ляўкі

На Ёвана летняга,
а там і на Пакровы
сюды штогод прыходзіць я пачаў,
каб наталіцца водарам дубровы.
А болей —
каб з Паэтам памаўчаць.

Жыццё няяркай знічкай прамінае.
Як бачыш, — трэба думаць пра душу.
Я ўжо напраўду верыць пачынаю,
што свой "ляўкоўскі цыкл"
не напішу.

Ўсё праходзе — і шчасце, і мукі...
Максім Багдановіч

Развіталася ўчора са мной маладосць,
хмурна кінуўшы:
"Ты не адзін на зямлі",
а ўжо сціхла туга,
адступілася злосць.

Толькі ўсё яшчэ мне
мая памяць балиць.

Ткуцца мройныя згадкі ў:
радок залаты...

Чую твой галасок,
набрынялы журбой:
"Я кахаю цябе не за тое, хто ты,
а за тое, хто я, калі побач з табой"...

Што было за душой —
добрым людзям раздаў,
што было на душы — захаваў...
Пакланіўся бацькам
на вясковых кладах
ды набрыў, куды вокам дастаў...

Бачыў сотні дарог,
а на сцежках хадзіў.
Балываць мог, а еў чорны хлеб.
І не ўспомніць ніхто,
што быў шчырым наўздзіў.
Толькі скажучы:
"По жизни был слеп"...

Я гляджу з-пад рукі
на калінавы мост,
што навіс над Смуродай-ракой*, —
тут удовіны дзеці шукалі свой лёс.
Тут і мне — напаткаць супакой?..

Хата пазнала мяне.
Ледзь чутна шапнула дзвярыма:
"Вітаю. Надоўга вярнуўся?"
Я прамаўчаў вінавата:
"Надоўга...
На цэлую ноч".

Мой сябар-мастак
аднойчы парэзаў душу
Вострай Брамай.
Цяпер ён штоночы —
у снах —
піша Вільню
адною чырвонаю фарбай.

Чэрвень.
Жаўталісцем засыпала студню.
На зямлі перакулёных пірамід
падбітую лапу залізвае
шэрая вечнасць.

Сунічак не паспытай...
Чарніцамі рук не высніў...
Не бачыў,
як вішні дразды падзяўблі.
...На яблыку васьм паслізнуўся.
Восень?..

Напісай Слова.
Прачытай людзям.
Расмяляліся людзі.
Прачытай тады Слова
буйнаму ветру.
Суцішыўся вецер.

*Рака Смородзіна ў фальклоры — вогненная
смаляная рака, якая падзяляе "той" і "гэты"
свет; "калінавы" мост — каляны, распалены
на агні смаляной смуродлівай ракі мост.

Фота Віктара Кавалёва

Сечка-10

Андрэй ФЕДАРЭНКА

“Працце”, “у планах”... Усё як у дарослых.

Рымейкі, рэміксы... “Фабрыка зорак”... Бярэцца старая цудоўная песня, пераспеўваецца, усё гэта без згадкі аўтара тэксту, без прозвішча сапраўднага — першага — выканаўцы... Чорт ведае што. Плагіяты, публічны крадзеж, злачынства без пакарання...

Ці мо я перабіраю меру? Мо яно так трэба? Иван Бунін таксама ўсё рваўся перапісаць “Вайну і мір”... У нас у газеце “Советская Белоруссия” аптыганне: “Как вы относитесь к стёбному переосмыслению произведений Коласа и Купала?” Леў Талстой любіў “переосмысливать” Мапасана, змяняючы сюжэт, загаловкі... Акуль гэты сверб да чужога? Ці мо сапраўды творчая ідэя, аднойчы рэалізаваная, адрываецца ад аўтара, пачынае жыць самастойна — настолькі, што на яе перастаюць дзейнічаць такія паняцці, як маральнае ці аўтарскае права? Дзяўчынка дасягнула паўналецця, атрымаўла пашпарт і больш не мае патрэбы ў апякунстве...

Не ведаю.

3. Яно мне адразу не спадабалася, гэтае слова, як толькі яно выскачыла Піліпам з каня і пайшло, пайшло гуляць рукі ў бокі!.. Слова “гламур”. Карані яго ў лацінскім grammatice — вучэнне, з латыні патрапіла ў французскую мову і падзялілася на grammaire — тое ж вучэнне, і grimoire — вядзьмарская кніга, зборнік заклінанняў, а калі перапылыло ў Брытанію, да яго дабраліся шатландцы і прыдумалі ўласнае гламур — чары, вядзьмарства. Інакш, гэта звычайны англіцызм, абладжаны рускімі языкамі, помесь шатландскага з наўтародскім, з той жа серыі асацыятыўных неалагізмаў, як і піар, крэатыўны, хайтэк... Яно, на думку тых, што яго ўвёў, прыгожа, загадкава гучыць. Тут і лямур, і тужур, і ажур, і глянец на вокладках часопісаў, і нібыта глянцаваты, глядкі стыль жыцця...

4. Здаровая, жывая, прыгожая мова сама сябе фільтруе, сама лечыцца. І ўсё ж у некаторых выпадках ёй трэба наша дапамога. Каму з нас са школы, ды з якой школы? — з дзясяльных яшчэ часоў не ўбівалі ў галовы: “У здаровым целе — здаровы дух”?

Ніколі не любіў. Не разумеў. Не верыў. Бо вочы маю, як мая маці казала, бо наглядзеўся ў жыцці на безнадзейных, неапраўных калек з ідэальнымі цэлямі і на здаровых духам, прыгожых інвалідаў. Вось і рымскі сатырык Ювенал, той самы, з якога выбралі і перакруцілі гэтую цытату, таксама сумняваецца ў кульце цела:

“Orandum est ut sit mens sana in corpore sano”, — што значыць: “Як бы хацелася, каб у здаровым целе быў здаровы розум”; у перакладзе на сучасную мову яшчэ лепш: “Добра было б, каб спорт і фізкультура заадно развівалі і мазгі”.

У сувязі з нашымі апошнімі цёплымі зімамі хто толькі (ад дворніка да міністра) не цытуе “Анегіна”:

“...Зимы ждала, ждала природу... Снег выпал только в январе”, — з бясплатным тлумачэннем, што во яно як у іхнія экалагічна чыстыя стагоддзі бывала!

Сапраўды, нешта неверагоднае. “В январе” — у Пушкіна дакладна, трэцяга студзеня; накінем 14 дзён па старым стылі — 17-га! Катаклізм!.. Калі кепска чытаць геніяльны раман. Дастаткова перагарнуць пару старонак назад, туды, дзе: “Стоял ноябрь уж у двора...”, “и вот уже трещат морозы...”, “блистает речка, льдом одета” (на якім паслізнецца гусь); а вось і яно:

5. І ў ноч і ў туман Ім фарватэр падкажа Запалены Леніным Вечны маяк. (А. Вольскі)

Піццёрскі гламур... Маскоўскі гламур... Мінскі... “Враччине в гламурных кругах”... “Мечтаю воспитать свою двухлетнюю дочь в гламурной среде”... “Не принадлежу к гламуру, но стремлюсь к нему”... Кароль, каралева гламура... Як казаў герой аповесці У. Крупіна: “Яны там тое і робяць, што ўвесь час злучаюцца без разбору адно з адным, а нам глядзі па тэлевізары”.

І як жа я добра парадаваўся (хораша парадаваўся, напісаў бы Янка Брыль), калі пачаў заўважаць, што мова спакваля, але ўпэўнена стрэсвае з сябе гэтую “сабчакаўшчыну”, як з гэтага “гламура” пачынае аблазіць яго пошлы глянец, асыпацца яго фальшыва-бліскучае шалупінне... І вось ужо — калі ласка, яно перад намі, слова-гібрыд, голенькае:

“Гламурник астойирусь”, “уже давно гламур ассоциируется с банальной безвкусицей”, “гламур — не светский лоск, а светский лох...”

І г. д.

6. “Весёлый Мелькает, вьётся первый снег, Звездами падая на брег.”

Так што, на жаль ці на шчасце, тады ўсё было як у нас цяпер, не лепш і не горш: то зіма, то адліга, і ў рамане снег выпадае, як і належыць яму, у свой час, у лістападзе, потым растае, а прыблізна на Вадохрышча зноў вяртаецца зіма.

Яшчэ агульнавядомае (лічыцца). Нібыта Ленін аднойчы прачытаў “Палату № 6”, адчуў фізічнае ўдушша, хутчэй захацеўся яму на свежае паветра, і ён прамовіў геніяльна-крылатае:

— Вся Россия — палата номер шесть.

Я сам ледзь не задыхнуўся, ледзь сам не патрапіў у згаданую палату, шукаючы пачаткі і канцы гэтай прыгожай легенды, занадта прыгожай, каб быць праўдаю... Знайшоў — усё тое ж, што звычайна знаходзіцца ў падобных выпадках: “Как известно, Ленин не очень жаловал Россию, назвав её однажды...”, “общеизвестно ленинское выражение...”, “по меткому ленинскому сравнению...”, “со школы мы знаем, что Ленин, прочитав Чехова...”, “где-то... кажется... когда-то... исходя из ленинского известного...”

Ды каму “известного”? Дзе назваў? Пры якіх умовах? Мо хто ведае — падкажыце, буду ўдзячны. Бо я пакуль магу назваць толькі аднаго аўтара гэтага параўнання, рускага пісьменніка Мікалая Яскава: “У “Палаце №6” у мініяцюры паказаны агульныя нашы парадкі і характары. Паўсоль палата № 6. Гэта Расія... Чэхаў сам не думаў таго, што напісаў (ён мне казаў гэта), а між тым гэта так. Палата яго — гэта Русь!”

“А.П.Чехов в воспоминаниях современников”, 1947г., с.316. У пазнейшых перавыданнях гэтай кнігі Яскава не знайсці.

Угадаем з трох разоў, чаму?

7. Некалі ў студэнцкія гады дзякуючы гэтаму маяку я пацярпеў сур’ёзнае караблекрушэнне і ледзь не пайшоў на дно: атрымаў “нездавальняюча” па “Асновах марксісцка-ленінскай тэорыі культуры”, пазбавіўся стыпендыі, семестр галадаў і ўвогуле толькі цудам утрымаўся ў інстытуце. Маю на ўвазе артыкул “Партыйная арганізацыя і партыйная літаратура”. Я ўсё няк не мог узяць у толк, каму трэба,

каб пісьменнік быў “калёсікам і вінцікам” аднаго адзінага механізма?

Самому творцу хіба хочацца мець у галаве столькі нарэзаў, колькі ў вінціка? Не. Сістэме? І ёй выгадна, каб пісьменнік быў свабодны, каб, груба кажучы, піхаў свой нос ва ўсё, што яму цікава, а яна, сістэма, спаддзішка назірала б за ім і рабіла свае высновы, і выпраўляла б тэя хібы, якія свядома ці падсвядома заўважае творца. Леніну гэта трэба было? Не — ён сам каза, што “любое параўнанне кульгае; кульгае і мае параўнанне літаратуры з вінцікам, жывога руху з механізмам”.

Карацей, нікому нічога я не даказаў, атрымаў “нездавальняюча”, і вось праз 20 гадоў вымушаны зноў засесці за ленинскія працы. Цяпер мае выкладчыкі могуць ганарыцца мною. Многіх з іх любімых выдатнікаў-“шасціракаў” прымушаш цяпер вывучаць даўно адменены (за непатрэбнасцю) прадмет?

Чытаю, канспектую... Сілюся аддзяліць Божы дар ад яечні, бузіну ад кіеўскага дзядзькі, “мух ад катлет”, спрабую расмакаваць гэты стогадовай заляжаласці вінегрэт, гэты амет з пралетарыята, літаратуры і “сапог всмятку”... Сапраўды, не так проста. Супярэчнасцей да халеры. Адзін абзац літаральна перакрэслівае другі, адно слова адмяняе другое...

Ну што гэта такое: “Далоў літаратуру беспартыйных!” — і тут жа: “Горкі — аграмадны талент, але навошта Горкаму брацца за палітыку?”

“Газеты павінны стаць арганізмамі розных палітычных арганізацый, літаратары павінны ўвайсці абавязкова ў партыйныя арганізацыі”, — а ніжэй: “бясспрэчна, тут несумненна неабходнае забеспячэнне большай прасторы асабістай ініцыятыўе, індывідуальным схільнасцям, прасторы думкі і фантазіі...”

“Літаратурная справа павінна стаць часткай агульнапартыйскай справы, “калёсікам і вінцікам...”, — і зараз жа: “бясспрэчна, літаратурная справа менш за ўсё падаецца механічнаму раўненню, нівеліраванню...”

— Ну, — праз гады пытаю ў сваіх выкладчыкаў, — і за што мне “неуд”? “За што боролись?!” — крычаў мужык у часы антыалкагольнай кампаніі, душачыся ў чарзе да жаданага акенца.

Фінал артыкула прыводжу ў арыгінале, каб ні адна крушкі гэтых сапраўды залатых слоў не страцілася пры перакладзе:

— Успокойтесь, господа! — звяртаецца Уладзімір Гілыч да ўяўных апанентаў-інтэлігенту, гарачых прыхільнікаў свабоды слова.

— Каждый волен писать и говорить всё, что ему угодно, без малейших ограничений.

І вось гэта, а не вінцікі, болцікі і гаечкі, бачыцца мне сапраўды мудрым, правільным, справядлівым, вартым усялякага вывучэння і канспектавання.

Мінск, 2007 г.

1.

Ёсць такая ЕАП — еўрапейская асацыяцыя перакладчыкаў, дык вось яны нядаўна пачалі судзіцца з выдаўцамі. Прычына — адсутнасць гарантаваных заказаў, мізэр аплаты... Усяго 30 еўра за старонку перакладу, гэта ў Германіі, у Італіі ўвогуле 15. Дайшло да таго, што некаторыя “вымушаны акрамя асноўнай (перакладчыцкай) дзейнасці займацца яшчэ і пабочнай”.

Нічога сабе! Гэта што ж, уночы перакладаць, а раніцаю ехаць у рэдакцыю якойсьці нямецкай “Маладосці” ці італьянскага “Польмя”, сляпіць апошнія вочы, перапісваючы чужыя тэксты? Толькі ў суд! Трэба, каб усё было жалезна, гарантавана. Каб устаў раніцай — на стале тры рукапісы, з Іспаніі, Шатландыі і з Беларусі. Выпіў кавы, выкурыў цыгарэты, уключыў камп’ютэр, разгарнуў слоўнік... Пераклаў (не прыдумаў — пераклаў з гатовага) старонкі чатыры да абеду, пагуляў, качак пакарміў на возеры, вечарам — яшчэ чатыры... 30 x 8 = 240 еўра. У дзень.

А ніхто не хоча 49 тысяч беларускіх рублёў за якуто-небудзь “Сечку” ў “ЛіМе”? Не перакладную — арыгінальную? Якая пішадца не ў асноўны, г.зн. нармальны, законны пісьменніцкі час, як на добры лад павінна было б быць, а менавіта ў пабочны, у свой асабісты — урыўкамі, на чым, на выхадных, у адпачынку?.. Матэрыялы для якой збіроўкі на каліве месяцамі, ды і пішадца якая, калі ўжо ўсё гатова і пад рукою, не воем і не чатыры старонкі ў дзень — добра, калі чатыры скажы...

Мне праўда шкада еўрапейскіх перакладчыкаў. Хаця б таму, што яны даволі актыўна перакладаюць і мяне ў тым ліку. Аднак жа — усё адносна...

2.

Адзін аўтар, буйны графаман (графаманы дзеляцца на ціхіх і буйных), крычаў:

— Якое ты маеш права мяне рэдагаваць, калі тэксты мне дыктуе Гаспадызь?!

— У такім разе я вымушаны рэдагаваць самога Госпада, — адказваў я. — Або ён дыктуе вам з памылак, або вы кепска расчуваеце яго дыктоўку.

Гэта не анекдот. І ўжо тым больш не анекдот наступная гісторыя. Нейкі японец (як у Вайновіча — “какой-то японец из Токио”) пачаў перакладаць “Братоў Карамазовых”, захапіўся, напёр у тэкст сваёй японскай адсябеціны, тлумачачы потым у інтэрв’ю, што, маўляў, “сам Дастаеўскі падказваў мне ў тэксце магчымыя хады”. (Толькі пра гэта марыў Дастаеўскі, больш яму рабіць не было чаго.)

Што вы думаеце — пайшло. Бестселер. Чужы тэкст, чужы сюжэт, чужы раман падпісваецца сваім іменем, і рука не задрыжыць, пералічваючы ганарар — наўрад ці 49 тысяч беларускіх рублёў. Цяпер ён, гэты японец з Токіо, працуе над “Злачынствам і пакараннем”, у планах — “Ганна Карэніна”.

Міхась КОНАН

Качарга

Адзін з паваротаў старога гасцінца, што цягнуўся праз вёску да райцэнтра, мясцовыя жыхары называлі Качарга. Мо таму, што ён быў круты і загнуты, як сапраўдная качарга, а можа, з-за таго, што гэтае месца было нават удзень цёмнаватае і нейкае жудаснае. З густога ельніку, які шчыльнай сцяной падступаў да самога жыволага шляху, цягнула вільгаццо, а каматэя і крывыя яліны, апусціўшы рукі-лапы аж да зямлі, здавалася, хавалі пад сабой нешта страшнае.

Ліхая пагалоска пра Качарчу ішла даўно. То там хтосьці блудзіў, пайшоўшы ў грыбы ці ягады, то кагосьці прама на гасцінцы ўзімку пераймалі ваўкі, якіх шмат расплэдзілася пасля вайны ў навакольных лясах.

Блакалі тут у тая часу і бандыты, якія, казалі, днывалі ў былых партызанскіх зямлянках, а бліжэй да ночы, як ваўкі, выходзілі на сваё палаянне. Баяцца ім не было каго: да райцэнтра адсюль кіламетраў восем, да бліжэйшых вёсак у абодва бакі — па тры будзе. Крычы — не дакрычышыся.

Лявон, худы і жылсты мужчына, які ўсяго гады два як прыйшоў з вайны, вядома, не баяўся Качаргі, ды і чуткам асабліва не верыў. А тут надарылася яму вяртанца з суседняга райцэнтра з кірмашу: хадзіў купляць каня. Але не старгаваў. Лявон асабліва і не перажываў з-з гэтага. Да зімы заставаўся яшчэ месяц і ён мог прыдбаць каняку і пазней.

Пакуль пешшу дайшоў да Качаргі, добра стаміўся. Балелі ногі і, нягледзячы на невялічкі лістападаўскі марозік, спіна пад старым, зношаным шынялем узмакрэла. Лявон сышоў на ўзбочыну, прысеў на сухі жвір, каб скінуць добра-такі стаптанья вайсковыя чаравікі, раскруціць анучы і даць перадых нагам.

— Устаць! — нечакана выскачыў з-за кустоў незнаёмец і выпянуў з-за шырокай афіцэрскай дзяткі пісталет. — Каму кажу?! — і пагражальна наставіў яго на збянтэжанага Лявона.

Той добра ведаў тутэйшыя лясы і мог бы кінуцца праз кусты, што ўпчыльную выпайзлі за гады вайны да самога гасцінца, але

ўжо было позна: да бандыта з пісталетам падыйшлі з кустоў яшчэ трое.

— Ану, гані грошы! — скамандаваў той, што быў з пісталетам.

Невысокі, прысадзісты, з абветраным, даўно няголеным тварам, бандыт нагадаў дубовы корч. Праўда, рукі, яго былі чамусьці белыя і злёгка дрыжэлі. Лявон не адвадзіў ад іх вачэй, маракуючы, што ж рабіць.

Астатнія бандыты абышлі яго ззаду, трымаючы рукі ў кішэнях. Што ў іх было, можна было толькі здагадацца.

— Якія грошы? — наіўна і як мага спакайнай перапытаў Лявон. — Я ад цёткі з райцэнтра іду. Хварэе яна. Памрэ, пэўна скоро. Ёй ужо нічога не трэба. Дала мне вострае трохі бульбы з сабой: дзядей жа мне карміць чымсьці трэба. Пяцёра іх у мяне...

Торбачку з бульбай адным рыўком адразу вырваў той бандыт, што стаяў бліжэй збоку: высокі, рыжаваты, у шэрым піжаку з кароткімі рукавамі. Няянакш, з чужога пляча.

— Абшукаць! — скамандаваў каржакаваты.

— Ат! — скінуў у распачы Лявон на жвір, пад ногі сцягнуў з плячэй узмакрэлы шынель так, каб была відна дзірава падшэўка. — Шукайце: ніякіх грошай у мяне няма.

Рыжы вывернуў у Лявонавай вопратцы ўсе кішэні, знайшоў самаробную бляшаную табакерку з дробна пакрышаным самасадам і нарэзанымі паперкамі з пажоў-

клай газеты для самакрутак, жменьку недзе здабытых іржавых цвікоў. Яшчэ бандыты забралі нямецкі трафейны складанчык з крывавадым лязом. І ўсё.

— Ладна, ладзі! — павысіў голас Корч, як назваў пра сябе бандыта Лявон. — Стой! — раптам перапынуў яго бандыт. — Ты адкуль?

Лявон назваў вёску: маніць не было сэнсу, бо гэтыя рабаўнікі, відаць, добра ведалі наваколле і маглі б на нечым яго падавіць.

— Значыць, так: калі каму скажаш, што бачыў нас на Качарзе, то і хату спалім, і тваю хеўру не пашкадуем. Уразумеў? Ну, уцякай. Скажы яшчэ дзядку, што жывы застаўся. І не аглядацца!..

Лявон павольна падняў са жвіру шынель, страсянуў яго дрыжачымі рукамі і, не абарочваючыся, падбегам кінуўся прэч.

Крокаў праз сто ці болей усё ж не вытрымаў і ледзь прыкметна павярнуў галаву назад: на Качарзе ўжо нікога не было.

Цямнела. Толькі цяпер Лявон па-сапраўднаму вразумеў, у якую пастку ён толькі што трапіў. Бандыты і сапраўдны маглі зрабіць з ім, безабаронным, усё, што захацелі б. Але чаму яны не абмачалі шынель гэтаксама, як спрытна выварочвалі кішэні паддзёўкі і штаноў? Грошы ж Лявон зашыў у каўнер, ды не ў адным, а ў трох месцах...

З таго часу мінула шмат гадоў, але чорная слава пра Качарчу так і жыве ў людской памяці.

Арт-пацеркі

На карціну Віктара Гаўрына "Малітва з жанчынамі", напісаную ў 2007 г., звярталі ўвагу многія наведнікі выстаўкі "Арт-крок", што адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі напярэдадні новага года. А не так даўно гэты ўзор тэмпернага жывапісу "пераехаў" у выставачную залу Музея сучаснага

выяўленчага мастацтва — разам з многімі іншымі маляўнічымі палотнамі В. Гаўрына: да 65-гадзя жывапісца (ён працуе і як станкавіст, і ў манументальна-дэкаратыўным мастацтве) тут зладкавалі яго персанальную выстаўку.

Да 100-гаддзя з дня нараджэння Яўгена Зайцава Нацыянальны мастацкі музей краіны наладзіў выстаўку "Вобразы эпохі". Народны мастак Беларусі, ён лічыцца знакавай постаццю ў айчынным рэалістычным мастацтве савецкага часу. Яго настаўнікамі былі Шагал (у Віцебску), Пятроў-Водкін і Асмёркін (у Ленінградзе), а ў самога Я. Зайцава вучыліся многія беларускія жывапісцы цяпер ужо сталага пакалення, хаця фармальна выкладчыцкай дзейнасцю ён не займаўся. У спадчыне мастака — уражлівыя палотны ваеннай тэматыкі ("Абарона Брэсцкай крэпасці"), жывыя, выразныя партрэты (балерына А. Нікалаева, скульптары А. Анікейчык, З. Азгур ды інш.), нацюрморты... У розных работах Я. Зайцава ўражваюць дынамізм кампазіцыі, глыбіня асэнсавання вобраза, дыхтоўнасць малюнка і — добры позірк на чалавека.

Да 20 лютага ў Віцебскім краязнаўчым музеі працуе выстаўка "Лялькі польскія. Лялькі свету". Адметны праект варшаўскага фонду польскага нацыянальнага мастацтва і рамёстваў "Цэпелія" ажыццёўлены пры падтрымцы Польскага

інстытута ў Мінску. Дарэчы, менавіта ў Мінску адбыўся беларускі дэбют гэтай маляўнічай, відэаілюстрацыйнай і пазнаваўчай экспазіцыі (гл. "ЛіМ" за 14.12.2007 г.).

Міхаіл Пташук мог бы адзначыць свае 65 у коле сяброў, калег і вучняў. На жаль, гэту знамянальную дату з дня нараджэння ззнаага беларускага кінарэжысёра, які трагічна загінуў некалькі гадоў таму, адзначалі як дзень яго памяці. У сталічным кінатэатры "Цэнтральны" прайшла юбілейна-мемарыяльная імпрэза, адбыўся бясплатны паказ фільма "Знак бяды", які М. Пташук зняў паводле аднайменнай аповесці Васіля Быкава. У той жа вечар на Першым канале БТ дэманстравалася яго кінастужка "У жніўні 44-га".

С. ВЕТКА
Фота аўтара

У сталічнай галерэйна-музейнай супольнасці існуе добрая традыцыя — сустракаць Нараджэнне Хрыстова і Новы год выставамі. Аднак ёсць свята, незаслужана абыдзенае ўвагай дзеячаў выяўленчага мастацтва, — Стары Новы год. І, здаецца, дарма. Бо гэтае светлае, цёплае, хатняе свята мае свой уласны водар.

Стары Новы год — свята неафіцыйнае, нават і неабавязковае, але мае сваю гісторыю і ўжо з'яўляецца нашай традыцыяй і адметнасцю. Вось і вырашыла мастацкая галерэя "Універсітэт культуры" спрычыніцца да гэтай традыцыі адпаведнай выставай твораў маладых, але ўжо даволі вядомых жывапісцаў — Васіля Пешкуна і Ганны Сілівончык. Работы менавіта гэтага творчага тандэма найбольш арганічна раскрываюць тэму старанавагодняга свята. Акрамя таго, Васіль і Ганна з'яўляюцца мужам і жонкай, што адпавядае сямейнаму характару Старога Новага года.

Васіль Пяшкун у сваёй творчасці працягвае традыцыі рэалістычнай школы,

Незабыўны водар свята

не цураючыся ў той жа час уплыву імпрэсіянізму. Гэты мастак вылучаецца з асяроддзя творчай моладзі і тым, што працуе на пленэры, на вольным паветры: пад дажджом, пад снегам, нават у навалніцу! Ганна Сілівончык стварае свае вобразы на падмурку беларускага народнага жывапісу, трансфармуючы яго здабыткі сродкамі сучаснага мастацтва. Работы Г. Сілівончык — гэта сапраўдны сляў народнага гумару і акадэмічнай

вытанчанасці. Творчая садружнасць Васіля Пешкуна і Ганны Сілівончык — з'ява ў нечым выключная для маладога беларускага мастацтва. Роўня па таленце, кожны ў той жа час мае сваё ўласнае адметнае аблічча.

Запамінальнае шоу атрымалася падчас адкрыцця іх выстаўкі, зладжанай пад назваю "Стары Новы год". Наведнікаў уразіла незвычайная атмасфера ў мастацкай галерэі "Універсітэт культуры": жывая музыка,

Дзед Мароз, які прапаноўваў усім "латарэйныя білеты", раздача сувеніраў, зробленых рукамі саміх мастакоў. Да адкрыцця экспазіцыі, афіцыйна толькі паводле назвы, а насамрэч душэўнага і цёплага, карціны Васіля Пешкуна і Ганны Сілівончык былі схаваныя пад рознакаляровай абгортачнай паперай і спавітыя стужкамі. Пасля адпаведных падзеі прамой, пад апладысменты публікі ўладальнікі "шчаслівых фантаў" (23-х, згодна з колькасцю палотнаў, прадстаўленых на выставе) вызвалілі работы ад абгортак і атрымлівалі ад мастакоў прыхаваныя за карцінамі эксклюзіўныя падарункі. Ды і куды без падарункаў у каляндныя дні, калі ў паветры лунае адчуванне сапраўднага сямейнага свята, неабходнае для сустрэчы Старога Новага года!

А тым часам і ўсходні календар пра новы год нагадвае: як вядома, традыцыя такога святкавання таксама выклікае цікавасць у нашым творчым асяроддзі...

Дзяніс БАРСУКОЎ,
куратар выстаўкі

Скрыпка —

Гэта стыль жыцця

— Цяпер ты дыхаеш тым самым паветрам, якім калісьці дыхалі Моцарт, Шуберт, Штраус, Малер... Але ж вечарамі, калі няма канцэртаў і застаешся сам-насам з думкамі, ты, я ведаю, успамінаеш радзіму, Мінск, адкуль усё пачыналася...

— Іграць я пачала ў пяць гадоў пад кіраўніцтвам мамы-скрыпачкі Людмілы Гаўрылюк. Яна тады заканчвала кансерваторыю, і музыка штодзень гучала вакол мяне. Вельмі хацелася самой паспрабаваць іграць, хаця скрыпка была загадкавым інструментам і спачатку не ўсё атрымлівалася. Мой тата атрымліваўся першым сваім канцэрце. А ў дзевяць узяла ўдзел у Міжнародным конкурсе, які ладзіўся ў Гомелі. Атрымала другую ўраўню. Затым дэбютавала ў якасці салісткі з Дзяржаўным камерным аркестрам Беларусі. Выступала і з сімфанічнымі аркестрамі. Пастаянна ўдзельнічала ў розных канцэртах і міжнародных конкурсах, атрымлівала ўзнагароды. І цяпер

без конкурсаў жыць проста не магу. Гэта падтрымлівае, стымулюе, дае запал станоўчай энергіі, якая перадаецца глядачу. Лічу, што неабавязкова перамагаць, галоўнае — удзельнічаць.

— У цябе шмат конкурсных узнагарод. Хто гэтакім дапамог?

— Педагогаў было шмат, вучылася ў такіх людзей, як Ігар Вядзенін, Анры Янпольскі (Беларусь), Эдуарда Грач (Расія), Ігар Петрушэўскі (Вялікабрытанія). Дарэчы, ён уразіў мяне больш за ўсіх. Гэта чалавек з вялікай літары, з добрымі рысамі характару, сапраўдны прафесіянал. Можна толькі пазаздросціць яго энтузіязму і жыццёваму вопыту. Майстар-класы брала ў Вольгі Пархоменкі (Фінляндія), Рэната Зяньтовіча (Італія), Эварда Зяньковскага, Джуліяна Расліна (Аўстрыя), Пэтру Мунтэану (Германія), Ірыны Мурэсану (ЗША)... Але найбольшую дапамогу мне аказала ўсё ж мама. Яна мой талісман, асноўны педагог, настаўнік, самы любімы чалавек на зямлі.

— Як бацькі ставяцца да таго, што цябе падоўгу не бывае дома?

Першы сольны канцэрт маладой скрыпачкі Юліі Гаўрылюк, лаўрэата міжнародных конкурсаў, стыпендыята спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі, адбыўся ў Белдзяржфілармоніі. Юлія ўжо другі год вучыцца ў Аўстрыі. Да гэтага займалася ў Італіі. Праўда, была магчымасць працягваць навучанне ў ЗША, Вялікабрытаніі, Германіі, але дзяўчына выбрала сталіцу вальса, бо толькі ў Вене, як прызнаецца яна, можна адчуць сапраўдную веліч музыкі, подых даўніны, якая цесна пераплеценая з сучаснасцю.

— Яны падтрымліваюць, разумеюць. Я ж не адпачываю, а вучыцца. Дарэчы, дзякуючы скрыпцы тата з мамай пазнаёміліся і стварылі сям'ю. Бацька быў уражаны іграй мамы, адразу закахаўся ў яе.

— А сама збіраешся ствараць сям'ю?

— Жыццё артыста — гэта пастаянныя паездкі, гастролі. На дом і сямейны спакой даводзіцца забывацца. Спадзяюся, што той малады чалавек, які захоча звязаць са мной свой лёс, будзе музыкантам. Калі ж не, то, мяркую, ён зразумее мяне і палюбіць музыку так, як яе любіць мой тата.

— Музыку якіх кампазітараў ты граеш часцей?

— Іграю ўсіх — ад эпохі барока да сучаснасці. Праўда, у сучаснай музыцы, на жаль, знайсці тое, што падабаецца, складана. Лічу, што іграць трэба тых твораў, якія ты адчуваеш. Так лягчэй дастукацца да сэрцаў слухачоў і перадаць ім веліч кампазітара, які ствараў музыку. Найбольш падабаецца Бах. Яго шэдэўры прымушаюць задумацца, акрыляюць, натхняюць. Музыка Баха вечная, глыбокая, праз яе адчуваеш Бога і луна-

еш у бясконцай прасторы нябесаў. Заўсёды граю Моцарта. Гэта вялікі кампазітар. Што датычыць тэхнікі, тут дапамагае Паганіні. У яго заўсёды можна знайсці нешта новае.

— Як ты ставішся да сучаснай поп-музыкі?

— Амаля яе не слухаю, бо думаю, што сэнс ў ёй мала. Хацелася б, каб яго было больш, каб прысутнічала душа ў эстрадных творах. "Папсу" можна слухаць на дысках, а вось класічную музыку лепш слухаць уживую. І гэта мне падабаецца больш.

— Наогул, што для цябе музыка?

— Гэта натхненне, паветра, без музыкі я проста не змагу жыць.

— Дзе цябе можна пачуць?

— Я ўдзельнічаю ў розных канцэртах. Іграю і ў дзіцячых дамах, і нават у электрычках. А што? Гэта весела, людзям падабаецца. У Беларусь прыязджаю рэдка, і калі атрымліваецца, то абавязкова выступаю. Большасць канцэртаў усё ж за мяжой, бо летам там актыўнае музычнае жыццё. Калі тыдзень-два не выходжу на сцэну, то з'яўляецца пачуццё, што нечага ў жыцці не хапае. А яшчэ я пачала спяваць. Праўда, пакуль толькі вучуся, але выкладчыкі кажуць, што ёсць оперныя дадзеныя. Калі яны і сапраўды ёсць, то іх трэба развіваць і спрабаваць спяваць.

— Самы непрыемны момант на сцэне?

— Выхад на сцэну для мяне свята. Артыст павінен заўсёды быць у добрым настроі і непрыемнасці не паказваць тым, хто прыйшоў яго слухаць. Я нават з тэмпературай іграла. Бывала, што і струны рваліся, але ніхто не заўважаў гэтага.

— Вядома, што мары здзяйснююцца. Якая здзейснілася ў цябе?

— Мне ўвесь час хацелася стаць на канькі, бо фігурнае катанне — улюбёны від спорту. І той дзень прыйшоў. Адбылося гэта ў Вене. Праўда, для музыкаў шмат якія віды спорту забаронены. Выкладчыкі з насцярогай паставіліся да майго захаплення, але нічога не казалі. Вось бы як-небудзь сумясціць скрыпку і канькі! Думаю, павінен атрымацца цікавы праект.

Гутарыў Зміцер АРЦЮХ

(Працяг. Пачатак на стар.1)

Праграмы, якія ачольваюць мастацкі кіраўнік Міхаіл Фінберг і кіраўнік навуковы — Вольга Дадзіёва, заўсёды прывабліваюць увагай новых задум і нават нейкімі творчымі адкрыццямі. Напрыклад, сёлета ў Заслаўскай дзіцячай школе мастацтваў прайшла творчая сустрэча з класікам сучаснай беларускай музыкі, народным артыстам краіны, настаўнікам некалькіх пакаленняў айчынных кампазітараў — Дзмітрыем Смольскім. А ў заключны дзень фестываля адбыўся і яго аўтарскі канцэрт. Сёння ў рэпертуары калектываў, што працуюць у складзе Нацыянальнага канцэртнага аркестра, — самыя розныя творы кампазітара. У тым ліку партытура Дванаццатай сімфоніі — буйны цыклічны аркестравы твор, напісаны складанай сучаснай інтанацыйна-вобразнай мовай. Музыка майстра была годна прадстаўлена летась на фестывалі ў Мсціславе, і цяпер яе з разуменнем і ўдзячнасцю паслухалі жыхары Заслаўя.

Многім юным выканаўцам і іх педагогам "Заслаўе-2008" запомніцца яшчэ адной асаблівай падзеяй. У зале школы мастацтваў упершыню прайшоў майстар-клас нашага знакамітага піяніста і педагога, народнага артыста краіны Ігара Алоўнікава. Прычым, арганізатары фестываля парупіліся пра тое, каб на гэты адкрыты ўрок фартап'яна выканальніцтва патрапілі таленавітыя дзеці ды іх настаўнікі з розных рэгіёнаў Міншчыны. Апроч практычных заняткаў, прафесар Ігар Алоўнікаў правёў і невялікі сольны канцэрт, у якім на ўзроўні сапраўднай класікі былі прадстаўлены старонкі беларускай нацыянальнай музычнай спадчыны. Прынамсі, творы нашага сучаснага піяніста Напалеона Орды і яго знакамітага сябра Фрыдэрыка Шапэна гучалі "на роўных".

На жаль, сёння ў Заслаўі няма пляцоўкі, прыдатнай для вялікіх філарманічных канцэртаў. Але дзіцячая школа мастацтваў, дзякуючы акустычным вартасцям сваёй залы і невытлумачальнай прыцягальнасці творчай аўры, добра спраўляецца з функцыямі фестывальнага асяродка. Дырэктар школы Валерыя Шкурскі сабраў калектыву высокаадукаваных педагогаў-музыкантаў, вышукнікоў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Восі і вынік: другі год запар яны разам са сваімі гадаванцамі ўразлі гасцей Заслаўя канцэртамі беларускай інструментальнай музыкі. Расчулілі самога маэстра Фінберга, які ведае высокую

Урокі любові

Міхаіл Фінберг, мастацкі кіраўнік фестываля: "Шмат падзей прымеркавана да 200-годдзя з дня нараджэння Дуніна-Марцінкевіча, і гэта радуе. Бо не было б такіх людзей, як Дунін-Марцінкевіч, як Янка Купала і іншыя славутыя сыны Бацькаўшчыны, не было б Беларусі. Я задаволены тым, як сустракаюць наш фестываль у Заслаўі. Памяталася ўлада і ў гэтым горадзе, і ў Мінскай вобласці, але правільныя, уважаныя падыходы да культуры захаваліся і дзейнічаюць. За гэта вялікі дзякуі мясцовым уладам, абласному кіраўніцтву, асабіста Л. Круціцу, А. Акушэвічу, Н. Бухавецу. Вялікая ўдзячнасць дзяржаве, Прэзідэнту Беларусі за падтрымку нашых праектаў, за магчымасць ажыццяўляць справу, якая цалкам адпавядае сённяшняму дзяржаўнаму праграме па развіцці малых гарадоў".

не толькі дзеці, але іх бацькі, педагогі адкрываюць для сябе не знаёмыя раней старонкі айчынай гісторыі, спрычыняюцца да мастацкай спадчыны, вучацца слухаць, аналізаваць, разважаць, шукаць спажыву для інтэлекту і працу для душы. Нездарма галоўным набыткам фестывальнага руху ў малых гарадах маэстра М.Фінберг лічыць публіку: "Мы выхавалі шмат прыхільнікаў, якія маюць выдатны музычны густ і перадаюць яго ўжо сваім дзецям, з якімі прыходзяць на нашы канцэрты. Дзеся гэтага варта працаваць і далей".

сціннасці. Урокі любові. Зрэшты, слова "ўрок" можна замяніць на "ўзор"...
А сваёй кульмінацыі ўрок — узор! — любові да Беларусі даюць у першы ўрачысты вечар. Адбылося адкрыццё выстаўкі "Больш за ўсё я бацькоўскаму краю адданы", падрыхтаванай супрацоўнікамі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры і прысвечанай юбілею Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Наш выдатны сучасны ўвайшоў у гісторыю як пачынальнік новай беларускай літаратуры. Праз кнігі, фрагменты рукапісаў, тэатральныя праграмы, фотарэпрадукцыі,

змушанага працаваць пад паліцэйскім наглядом, не зломленага турэмным зняволеннем. Пра яго нямае гаварылі ў той вечар як пра ўзор яскравага служэння айчыне. Не толькі пісаў па-беларуску ў розных жанрах, ён стварыў беларускую школу, вывёў беларускую мову, народную музыку, танец, самабытныя народныя вобразы на тэатральныя падмосткі.

Пра настаўніцкі чын В. Дуніна-Марцінкевіча і яго заповіт — быць адданым свайму, не чужому, ва ўсім; пра "ланцужок настаўніцтва" між некалькімі пакаленнямі ў айчынай літаратуры, — з асаблівай цеплынёй згадваў сучасныя паэты, якія ўзялі ўдзел у фестывалі: Алесь Бадак, Навум Гальпяровіч, Віктар Шніп.

Пра В. Дуніна-Марцінкевіча і яго павязі з музычным светам распавядала заўсёдна вядучая фестывальных праграм у малых гарадах Вольга Дадзіёва. На пачатку яе працы над навуковай канцэпцыяй фестываля "Заслаўе-2008" падалося, што музычныя павязі Дуніна-Марцінкевіча злучаюць яго толькі са знакамітай "Сялянкай" ("Ідыліяй"), пастаўленай у Мінску ў 1852 годзе. Але кожная фестывальная ідэя М.Фінберга падштурхоўвае і рух навуковай думкі. Сёння даследчыца мае матэрыялы, якіх, бадай, хапіла б на дзве дыктоўныя кнігі і якія могуць зацікавіць не толькі музыкалагаў, але і гісторыкаў, і даследчыкаў літаратуры. Гэтыя матэрыялы (а пошук іх далёка не вычарпаны) В. Дадзіёва абагульняе ў дакладзе, з якім улетку выступіць падчас навуковай канферэнцыі на фестывалі "Мірскі замак-2008". Але і цяпер яна, абшпіраючыся на даследаванні сваіх старэйшых калегаў — Браніслава Смольскага, Адама Мальдзіса, Алены Ахвертавай, Аляксандра Капілава, Віктара Скорабагатава, на ўласныя знаходкі ды гіпотэзы, дзялілася малавядомай інфармацыяй пра магчымыя стасункі В. Дуніна-

Віктар Шніп, першы намеснік старэйшай Мінскага аблвыканкома: "У большай ступені нам усім у аблвыканкоме даводзіцца займацца сельскагаспадарчымі справамі: на першым плане — то мяса, то малако, то бульба, то зерне. Але хаця гэтае штодзённае кола захоплівае, нам у той жа час нельга забывацца на культуру, на мастацкія святы. Прыемна, калі мы ўспамінаем тое, што адбывалася на нашай зямлі, не забываемся на нашы знакамітасці. Сёння парадку 40 мільярд рублёў мы ўкладваем у аднаўленне мясцовай вяслярнай базы. Думам, функцыянаванне вяслярнага канала паспрыяе развіццю турызму. А з часам, у адпаведнасці з праграмай развіцця малых гарадоў, знойдзем магчымасць развіваць інфраструктуру самога горада, надаваць належную ўвагу культурнаму жыццю Заслаўя і яго фестываля".

Марцінкевіча з Напалеонам Ордам, Міхаілам Ельскім (брат гэтага знакамітага беларускага скрыпача і кампазітара Аляксандра — першы біёграф В. Дуніна-Марцінкевіча, прывячаў яму сяброўскія вершы), і пра супрацоўніцтва пісьменніка з кампазітарам Станіславам Манюшкам. Пра таленавітых дзяцей В. Дуніна-Марцінкевіча, сярод якіх ужо ў чатырохгадовым узросце вылучалася Каміла; пра яго ўласны музычны дар, выдатны слых і артыстызм.

Канцэртная праграма "Слова, натоленае музыкай" прадставіла беларускую музычную спадчыну XIX стагоддзя ў аранжыроўках для арыгінальных камерных інструментальных складаў. Творы С. Манюшкі, М. Ельскага, Н. Орды гучалі ў выкананні ансамбля флейтыстаў і Ансамбля салістаў на драўляных духавых інструментах (мастацкі кіраўнік Барыс Нічкоў), Струннага квартэта і Ансамбля кларнетыстаў з яго лідэрам Генадзем Забарам, трубачоў "Інтрады" пад кіраўніцтвам Мікалая Волкава. Вянчаў канцэрт Камерны аркестр пад кіраўніцтвам Валерыя Сарокі. Апроч партытур С. Манюшкі, была прадстаўлена і прэм'ера: на аснове музычнага матэрыялу "Сялянкі" кампазітар Уладзімір Кур'ян (дарэчы, вучань Д. Смольскага) стварыў музыку спектакля "Ідылія" ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Адгукнуўшыся на просьбу Нацыянальнага канцэртнага аркестра, кампазітар зрабіў на гэтай аснове арыгінальны, дасціпны полістылістычны твор, аранжыроўку якога ажыццявіў артыст аркестра Уладзімір Ткачэнка. Уразіла гэтая сюіта, напоеная водгаласам рамантычнага XIX стагоддзя, імітацыяй настальгічнага матыву "гадзінніка эпохі", рэмінісцэнцыямі вакальных "шлягераў" Расіні і Шуберта, беларускім меласам, з тэмай Навума Прыгаворкі, якую, кажуць, прыдумаў В. Дунін-Марцінкевіч і выканаў у "Сялянцы" сам.

У малым горадзе з вялікай гісторыяй апафеозам прагучаў неўміручы Ля мінорны паланез М.Кл. Агінскага...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: імгненні, якія нагадваюць пра свята.

Фота Віктара Кавалёва

Уладзімір Рылатка, першы намеснік міністра культуры Беларусі: "Калі наш міністр культуры быў са справаздачай у Прэзідэнта краіны, Прэзідэнт падтрымаў прапанову на правядзенні адной вялікай новай культурнай акцыі. Здавалася, што мы распачнём яе ў красавіку. Але аказалася — мы пачынаем яе сёння, у Заслаўі. Назва яе вельмі простая: "Мы — беларусы". У лютэрку сённяшняга свята, у лютэрку выстаўкі, прысвечанай жыццю і творчасці Дуніна-Марцінкевіча, мы ўбачылі мінулае, якім сілкуецца краіна, і адчулі магутны дух гэтага вялікага чалавека. Нацыя табы сапраўдная, калі ў яе ёсць вялікае мінулае і вялікая будучыня. А мы з вамі зноў перакапіліся, што так яно і ёсць".

іншыя матэрыялы і дакументы паўстала выбітная постаць аднаго з пачынальнікаў беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння XIX стагоддзя.

"...Я бацькоўскаму краю адданы" — гэты радок В. Дуніна-Марцінкевіча стаўся эпіграфам да ўсяго фестывальнага вечара. Прыемнай нечаканасцю для многіх стаўся паказ перад канцэртамі дакументальнага фільма "Рамантык з Люцінкі" — нарыс пра жыццё і творчасць рознабаковага, таленавітага і мужнага чалавека, непахіснага патрыёта,

вартасць такіх канцэртаў. Цяжка папаўняць, абнаўляць беларускі рэпертуар, бо музычную літаратуру даводзіцца шукаць, літаральна здабываць. Пытанне: "Дзе яе купіць?" абшпіралася асабліва ў сувязі з тым, што ў Мінску закрылі вядомаму і адзіноку кнігарню "Ноты" па вуліцы Леніна.

Штогадовыя фестывалі, якія адбываюцца ў сценах Заслаўскай дзіцячай школы мастацтваў, успрымаюцца не адно як прыгожыя святы, але як найкаштоўныя ўрокі, падчас якіх

Так, праз фестывальныя праграмы, праз далучэнне да нашых культурных, мастацкіх, духоўных набыткаў, лёс якіх у віры гадоў, стагоддзяў, эпох складаўся супярэчліва, драматычна — ад пашаны да забыцця; праз вывучэнне адроджанай спадчыны, праз вяртанне да жыватворных каранёў еўрапейскага радаводу беларускай нацыі здзяйсняюцца — спакваля, незаўважна — далікатныя ўрокі. Урокі гісторыі. Патрыятызму. Беларускай годнасці. Урокі дэбрыні і мужнасці. Урокі эстэтыкі. Літаратуры і музыкі. Урокі га-

**Няўжо гэта хтосьці даводзіць:
Збірайся —
і дні падшкрэбай...
Няўжо гэта час
надыходзіць:
Не хочацца ехаць,
а трэба?..**

В. Зуёнак

На пачатку лета наведаў малую радзіму — Хоцімшчыну Магілёўскай вобласці.

Цягніком Гродна — Унеча праехаў ад заходняй мяжы з Польшчай да ўсходняй — з Расіяй (невялікая станцыя Камунары). Тым самым, найперш, выканаў сумна-пачэсную місію: перадаў развіталнае "Бывай!" родным мясцінам адшшоўшага ад нас вясення мінулага года майго земляка — паэта Пятра Прыходзькі. З ім апошнія гады актыўна перапісваўся. Па стане здароўя ён не быў на Хоцімшчыне пасля свайго 70-годдзя і апошнія паўтара дзесятка год, хоць вельмі сумваў па вёсцы маленства Альшове, па Елаўцы, дзе вучыўся ў сямігодцы, па Хоцімску ("Помню Хоцімска раніцы..."), дзе юнаком пачынаў працоўную дзейнасць супрацоўнікам — адказным сакратаром — раённай газеты "Калгасная звызда" (цяпер "Шлях Кастрычніка") і з якой падтрымліваў цесныя стасункі ў сталыя гады. Ды і мне карцела на схіле жыцця сустрэцца з любым сэрцу Елаўцом, дзе на мясцовых кладах спяць вечным сном мае бацькі, старэйшы брат і іншыя родзічы. Быў рады сустрэчы з сястрой Анастасіяй — жонкай Пільпа Юркіна — удзельніца Вялікай Айчыннай вайны, якому давалося звацца пакуты палоннага. Гэта ж з ім, былым пастухом (гл. літаратуразнаўчае эсэ Валянціны Куляшовай "Лясному рэху праўду раскажу...", Мінск, "Мастацкая літаратура", 1989 год, стар. 99—100) не раз сустракаўся і гутарыў Аркадзь Куляшоў, калі наведаўся ў Елавец да бацькоў, якія настаўнічалі ў мясцовай сямігодцы і жылі ў хаціне пры школе. Паэта цікавілі (паводле сведчання сястры) падарыны і лісты ваеннапалоннага. Аркадзь і швагер Пільп (Халімон) былі на "ты", ля цяпелы на беражку ціхмянай Альшоўкі (прыток Бесядзі) пад санлівае жаванне жвачкі адпачываючага статка абменьваліся курывам: першы каштаваў моцны елавецкі самасад, другі дыхаў "вода-

Радзіма малая мая...

рам" пахкіх гарадскіх цыгарэт. Смалілі і размаўлялі, размаўлялі і смалілі. (Пільп перад вайною скончыў сярэдняю школу, што тады лічылася вельмі надзвычайна адукацыяй). Яны і памерлі ледзь не ў адзін год. Дарэчы, маці Аркадзя Куляшова — Кацярына Фамінічна Ратабыльская — у свой час была настаўніцай і Пятра Прыходзькі, і аўтара гэтых радкоў, а сам класік беларускай літаратуры за дапамогу бацькам па гаспадарцы даў аднойчы мне з братам "на цукеркі" па хрусткаму навіоткаму рублю...

Папрыгажэў за апошнія гады Елавец і... заняпаў. З'явіліся новыя цагляныя будынкі жылых дамоў, сельскага Дома культуры. У асяродку культуры шчыруюць Людміла Узкая, Алена Блашкова, Тацяна Сергіенка і інш. Гэта іх намаганнямі ладзяцца маладзёжныя дыскаці, святонныя выступленні самадзейных артыстаў (сястру Алены Блашковай, Марыну, супрацоўніцу Хоцімскага райпо, слухачы лагодна велічаюць "нашай мясцовай Надзежды Кадывавай") не толькі на Хоцімшчыне, ды і на выездах у суседніх раёнах Бранскай і Смаленскай абласцей Расіі. Сельскай бібліятэцы падарыў з аўтографам свой зборнік публіцыстыкі

"З глыбінкі Прыгарыня", выданыя Пінскай рэгіянальнай друкарняй напрыканцы 2005-га года (там змешчаны некалькі артыкулаў пра Елавец і Хоцімшчыну). Хоць працуюць мае землякі старанна, ды жывуць сціпла, далекавата ад заможнага. Нядрэнна пачуваюць сябе моладзь і працадольныя. Незайздросны, бядотны стан адзіночкі старэнькіх бабуль-дзядуль, што дажываюць свой век і не хочучы (ці не могуць?) быць паблізу дзяцей ці ўнукаў. Начамі ім не спіцца не толькі ад хвароб — даймаюць полчышчы нахабных мышэй і пацукоў, што гоісаюць па падлозе і столі драўляных "апартаменты" нямоглых ветэранаў працы. Пустыя некалі запоўненае "пад завязку" памяшканне былой сямігодкі — сёння малалікіх вучняў аўтобусам падвозяць на вучобу ў Хоцімскую школу № 2. Канае абмялелая вузенькая Альшоўка...

У Хоцімску колькі дзён пажаў у доміку на вуліцы Гагарына, 5, дзе ў далёкія 50-я гады мінулага стагоддзя падчас вучобы ў Хоцімскай школе № 1 кватараваў з сябрам тры гады ў цёткі Пятра Прыходзькі — Наталлі Ігнацьеўны Прыходзькі. Тут пры наведванні малой радзімы любіў

бываць Пятро Фёдаравіч, падарыў многія свае зборнікі паэзіі гаспадару хаты, пляменніку цёткі — гасціннаму Івану Віктаравічу Холалаву. Ён прымае захады па ўвекавечванні памяці Пятра Прыходзькі — хадайнічае перад мясцовымі ўладамі аб прысваенні вуліцы імя Пятра Прыходзькі, аб стварэнні сціплага музея паэта, заказаў вырабіць памятную дошку для замацавання на сцяне дома (у Альшове ж не захавалася хаціна дзяцінства вядомага літаратара). У райцэнтры захапляўся перазовам званоў прыгожага Свята-Троіцкага сабора (зменшаная ў 10 разоў копія Маскоўскага храма Хрыста Збавіцеля, пабудаванага ў 1861 — 71 гадах у знак удзячнасці за адмену прыгоннага ладу. Настаяцель сабора архімандрыйт Кірыл (А. Бадзіч) за яго абнаўленне-перастварэнне з рук Прэзідэнта краіны А. Лукашэнкі атрымаў пасведчанне лаўрэата прэміі "За духоўнае адраджэнне" (2002 год). Наведаў раённую бібліятэку і музей. Сустрэўся з вядомымі краязнаўцамі Хоцімшчыны, сааўтарамі кнігі "Памяць. Хоцімскі раён" — настаўнікамі гісторыі і географіі СШ № 1 і 2 — Валянцінай Баурынай і Віктарам Крыўцікам. Шаноўная Валянціна Баурына падрабязна

расказала пра сваё "дзецішча" — цудоўны гісторыка-краязнаўчы музей, наладзіла незабыўную сустрэчу з маёй былой аднакласніцай 1953 года выпуску і былым завучам СШ № 1, выдатнікам адукацыі Нінай Якімікінай (Казловай). Віктар Крыўцікі яшчэ раней падарыў мне сваю брашуру — вучэбны дапаможнік "Географія Хоцімскага раёна", якую не без падстаў у свой час Пятро Прыходзька назваў "...малодшай сястрой хронікі "Памяць. Хоцімскі раён". Я яму падарыў памянёны вышэй зборнік публіцыстыкі. Двойчы завітаў у рэдакцыю раённай газеты "Шлях Кастрычніка", меў зацікаўленны гутаркі з адказным сакратаром Наталляй Кацяшовай і іншымі супрацоўнікамі. Падчас маіх папярэдніх наведванняў Хоцімшчыны жаданым падарункам вёз на Брэстчыну экзэмпляр "раёнкі". Гэтым разам не знайшоў у газетным кіёску раённага выдання (гаспадыня гандлёвай кропкі даволі-такі бесцярпымна, нават непрыязна, "патлумачыла", што мясцовая газета ў продажы не бывае (?)). Ёсць абласныя — "Магілёўскія ведамасці" і "Магілёўская праўда", некаторыя дартарадныя выданні, а галоўнай рэгіянальнай газеты — няма. Так на развітанне з роднай Хоцімшчынай (па стане здароўя гэта мая апошняя вандроўка) я і вярнуўся дамоў без дарагога сувеніра. Шкада...

Прыемна адзначыць, што Хоцімск абнаўляецца, маладзее і прыгажэе. Па дарозе да Камунараў (прыпамінаюцца яшчэ нядаўня хрэстаматычныя вершы Аркадзя Куляшова "Мая Бесядзь" і "Станцыя Камунары"), слухаў, як "...шуміць шаша шуршаннем колаў шынных і аж уздрыгвае пад гул машыны наведзены праз Бесядзь новы мост" (П. Прыходзька) і замалоўваўся бялоўкім убраннем прыдарожных бярозавых прысада. Паўдня, да змяркання, не мог адарвацца ад вагоннага акана — любавалася краёвамі Крычаўшчыны і Аршаншчыны, Барысаўшчыны і Шклоўшчыны. Ёсць свой "шарм" і ў вечарова-начных "стройка" Міншчыны і Гродзеншчыны. І а шостаі гадзіне раніцы — здароў, старажытны горад над Нёманам! — мая трэцяя (пасля Магілёўшчыны і Брэстчыны) любамалая Радзіма...

Леанід РАМАНЕНКА

Фота Віктара Кавалёва

Шчырыя памкненні

Краснапольшчына знаходзілася ўдалечыні ад гандлёвых шляхоў і культурных цэнтраў. Прырода нашага краю вызначалася і вызначаецца прыгажосцю, непаўторнымі лясамі. Старадаўнія народныя песні поўніліся смуткам ды жадааннем лепшай долі.

Як зазначыў наш слынны летапісец Леанід Лабаноўскі, зрухі адбыліся пасля кастрычніка 1917 года, калі сялян надзялілі галоўным багаццем — зямлёй. Народ пачаў будаваць новы, раней нікому не вядомы свет. Людзі верылі ў лепшае будучае і пацягнуліся да ведаў і культуры. Адчыняліся школы-лікбезы, хаты-чытальні. У Краснаполлі была адкрыта адзіная працоўная школа 2-й ступені. Тады, звычайна з ліку перадавой моладзі, пры школах, хатах-чытальнях, нардамах ствараліся калектывы мастацкай самадзейнасці. Яны становіліся важнейшым сродкам ажыццяўлення культурнай рэвалюцыі.

Найбольш даступнай формай былі драматычныя гурткі, якія неслі свет творчасці ў масы. На памяць прыходзяць словы класіка айчыннай літаратуры Якуба Коласа, які пісаў: "Беларусь, як мне здаецца, мае вялікую здольнасць да тэатра".

Менавіта на хвалі ўсталявання новага жыцця, вялікай асветніцкай дзейнасці і быў створаны ў 1918 годзе ў Краснаполлі першы самадзейны тэатр. Стваральнік яго — настаўнік мясцовай школы, мастак Аляксандр Грубе. Лёс распарадзіўся так, што Аляксандр Васільевіч зблізіўся з тутэйшай таленавітай сям'ёй асветнікаў Шашалевічаў: Васіль Шашалевіч выкладаў літаратуру ў адзінай працоўнай школе, да таго ж добра іграў на вяланчэлі. Аксана і Настасся Шашалевічы таксама настаўнічалі. У хуткім часе Аляксандр і Настасся сталі мужам і жонкай.

Шашалевічы ва ўсім дапамагаюць Грубе ў стварэнні самадзейнага тэатра. Яны арганізавалі пры тэатры хор і аркестр народных інструментаў, дапамагалі рабіць дэкарацыі, касцюмы, бутафорыю. Іх неўтаймаваная энергія, цяга да ведаў і жаданне неслі іх народу не ведалі межаў. Да таго ж яны сталі і вядучымі артыстамі Краснапольскага тэатральнага гуртка. Прэм'ера першага спектакля "Мікітаў лапач" паводле п'есы Міхася Чарота была паказана ў памяшканні пажарнага дэпо. Паспех пераўзышоў чаканні. Такімі ж паспяховымі былі і новыя спектаклі, якія ў пастаноўцы А. Грубе з цягам часу ўсё больш і больш вызначаліся прафесіяналізмам. Ён прытрымліваўся вялікіх форм, ставіў многаактовыя спектаклі, рабіў для іх выдатныя дэкарацыі.

Жыццё Аляксандра Васільевіча цалкам было аддадзена мастацтву. У тэатры ставіліся музычныя спектаклі, напрыклад, опера "Наталка-Палтаўка" М. Лысенкі. Аркестрам кіраваў Васіль Шашалевіч, які таксама пісаў п'есы

для тэатра: "Паўлік і Ганулька", "Міхалка-амерыканец", "Апраметная".

Андрэй Шашалевіч пісаў у газету "Савецкая Беларусь": "Грубе не абмяжоўваецца школьнай працай. Так, дзякуючы яму, усе мясцовыя клубы, хаты-чытальні, тэатр мастацка абстаўлены. Народ са сваім тэатрам — ёсць у поўнай меры працай яго рук. Ва ўсім Чэрыкаўскім павеце няма тако пекнага тэатра, з такімі размаітымі дэкарацыямі, як у Краснаполлі, і ўсё гэта зрабіў Грубе". Л. Лабаноўскі прысвяціў заснавальніку мастацкай самадзейнасці ў нашым краі кнігу "Краснаполле: тэатр і час".

У сённяшні дзень спадкаемцам Грубе стаў малады рэжысёр Андрэй Яфрэмаў: яму выпаў вялікі гонар рыхтаваць творчы калектыв да 90-годдзя тэатра.

З лёгкай рукі Аляксандра Грубе, Васіля і Андрэя Шашалевічаў мастацкая самадзейнасць віруе на Краснапольшчыне і сёння. Пры раённым Цэнтры культуры і вольнага часу дзейнічае мастацкі народны калектыв "Шчадрэц", утвораны ў 2000 годзе намаганнямі сапраўднага майстра самадзейнага мастацтва Аляксандра Кастэнкі. У 1997-м Валянціна Марчанка пры Горскім СДК стварыла народны калектыв народнай песні "Горскія харашухі". На падыходзе да атэстацыі мастацкай група пры раённым Цэнтры культуры і вольнага часу "Субацея" пад кіраўніцтвам Галіны Рамясло.

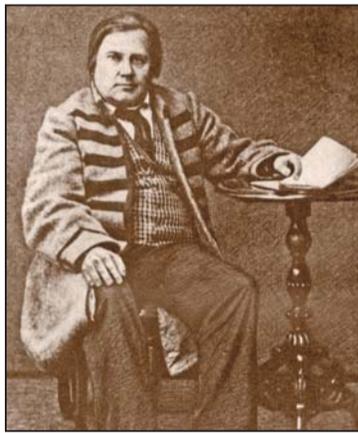
Культурна-масавай работай шмат гадоў кіраваў заслужаны работнік культуры Валянцін Ермаловіч. З любоўю і павагай Валянцін Іванавіч арганізоўваў шматлікія мерапрыемствы: шанаванне ветэранаў, вечары адпачынку, тэматычныя вечарыны.

Вельмі папулярны на Краснапольшчыне народны аматарскі калектыв клуба ветэранаў "Дабрыня" (кіраўнік — Тамара Фядосенка). Свае выгокі клуб бярэ з 1989 года, калі райцэнтр меў статус добраахвотнага адсялення з-за наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС... Клубную секцыю "Клопат" узначальвае М. Калеснікава. Назва гаворыць сама за сябе. Тут пануе добразычлівасць, цеплыня і ўзаемаразуменне. Па-ранейшаму плённа працуе хор ветэранаў пад кіраўніцтвам выкладчыцы дзіцячай школы мастацтваў Л. Заслонкі.

Народны аматарскі калектыв клуба ветэранаў "Дабрыня" — заўсёды чаканы госць на шматлікіх мерапрыемствах, якія арганізуе Цэнтр культуры і вольнага часу.

Фёдар ГАНЧАРОВ

Да 200-годдзя з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча

Вось гэты моцны духам Марцінкевіч, сучасны і надзённы і сёння. От, прыкладам, як ён абрунтоўвае тое, чаму ён узьяўся абрабляць беларускі літаратурны палетак менавіта на беларускай мове.

"Жывучы сярод люду, які размаўляе па-беларуску, прасякнуты яго ладам думак, марачы аб долі гэтага братняга племені, анямеўшага ў маленстве ад невуцтва і цемнаты, вырашыў я для заахвочвання яго да асветы ў духу яго звычайу, паданняў і разумовых здольнасцяў пісаць на яго ўласнай гаворцы; са здзіўленнем заўважаў хутка, што выдзёненую мной "Ідылію", затым "Гапона", "Вечарніцы", "Дудары", "Купалу" і г. д. люд прыняў з найвялікшай прыхільнасцю, а моладзь з запалам пачала вучыцца чытаць і завучваць на памяць мае, так мілья ёй творы. У выніку чаго ўжо цяпер часткова над Віллёй і Нёманам, над Свіслаччу, Беразіной, Дзвіной, Дняпром і

Празорца нацыі

Творчае аблічча Вінцэнта Якуба Дуніна-Марцінкевіча вядомае. Паэт і драматург, рэжысёр і артыст, спявак і музыка. А што мы ведаем пра яго як чалавека, грамадзяніна? Доўгі час пра Марцінкевіча гаварылі: ліберал, сентыменталіст, дваранскі рэвалюцыянер і г. д. Лічылі яго пісьменнікам саладзавым і непаслядоўным. І ўсё гэта было праўдаю. Але была і іншая праўда — праз сентыментальнасць, знешнюю памяркоўнасць характару яго твораў прабіваўся голас чалавека моцнай волі, моцнага духам, светлых парыванняў...

г. д. распаўсюджваецца чытанне беларускіх твораў, а абуджанае жаданне і запал да духоўнага жыцця знойдзе сабе багатыя матэрыялы на роднай мове.

...Я чуў меркаванне: "пішучы на беларускай гаворцы, я насаджваю сярод вясковага люду правінцыялізм", на што вымушаны адказваць:

Наша нешчаслівае мінулае давала вясковы люд да заняпаду; зусім не думаючы аб яго разумовым і маральным выхаванні, трэба хоць памятаць, што гэта дзеці адной маткі, што гэта пакрыўджаныя браты і хрысціяне, маючыя права на веда, як на нябесны хлеб". (З ліста ў рэдакцыю "Gazety polskiej").

Заканчваючы гэты свой ліст, Дунін-Марцінкевіч акцэнтаваў увагу грамадскасці, што ёсць яшчэ час, каб спахапіцца і ствараць школы і школкі для малодшай браціі сваёй, "якая ўмее быць удзячнай, прытуліць да сэрца і для ўсеагульнага добра з ёй моцна аб'яднацца".

Дунін-Марцінкевіч такі ярка і надзённа ва ўсіх развагах, у сваіх перакананнях, што яго хочацца цытаваць бясконца. От і яшчэ колькі радкоў з ягонага ўступу да народнай аповесці "Купала":

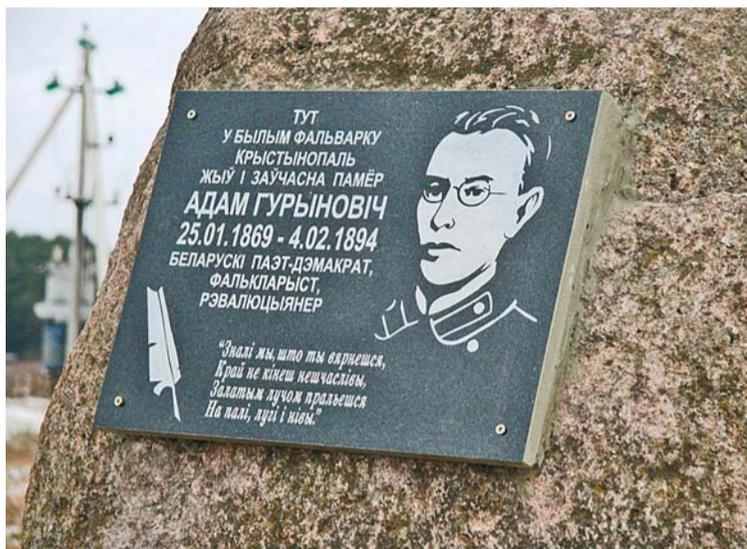
"Няхай што хочучь гавораць, але ж гэта я першы пазію нашага сялянскага люду апрануў у шаты народнай эстэтыкі, увёў на сцэну жыцця і пакінуў у шэрагу твораў айчынным пісьменствам, чым і ганаруся. Таму ласкавая крытыка "Сялянкі", "Гапона" і "Вечарніц", зробленая панамі П.М. ... у «Gazecie Codziennej», а Уладзіславам Сыракомлем, нашым вялікім паэтам, у «Gazecie Warszawskiej» змешчаная, адгадала мэта, да якой сваімі творами я адважыўся імкнуцца. Бо ці ж не слушна думаю, што праз іх наш селянін, будучы заахвочаны да навукі чытання, паволі разавуе свой розум, ахоплены дагэтуль цемрай, а змякчаючы звычай, пазбудзецца ўкаранельных дрэнных заган і заахвочыцца да выканання цяжкага прызначэння ў сваім жыцці. Ці ж малая гэта будзе для мяне ўзнагарода? — Аднак яна павялічыцца ўдвая, калі твор гэты будзе вамі ласкава прыняты".

В. І. Дунін-Марцінкевіч быў, безумоўна, першы, хто сеяў у нашым краі беларускія зярнятка. Яго літаратурныя і асветніцкія парыванні падтрымаў шмат хто з ягоных сучаснікаў. Сярод іх найперш Уладзіслаў Сыракомля, Адам Плуг... Вельмі выразна грамадзянскі і творчы подзвіг Дуніна-Марцінкевіча быў акрэслены ў некрологу, надрукаваным у часопісе "Kraj". У ім, прынамсі, гаварылася, што Дуніна-Марцінкевіча "сардэчна і ўдзячна ўспомніць наступныя пакаленні беларусаў, як вырастуць і пасталеюць" ("Kraj", № 10, 1885).

Уладзімір СОДАЛЬ

Легенда айчыннай літаратуры

У снежні 2007 года на Вілейшчыне быў адкрыты памяtnы знак паэту-дэмакрату Адаму Гурыновічу. У фальварку Крыстынопаль Свянцянскага павета (сёння вёска Золькі Вілейскага раёна) жыві і памёр Адам Гіляры.

Асоба Адама Гурыновіча — адна з самых загадкавых у айчыннай літаратуры, а лёс — ці не самы трагічны ў беларускай гісторыі XIX ст. Памёр у 25-гадовым узросце, так і не дэбютаваўшы ў паэзіі. Затое сёння ён з'яўляецца хрэстаматычным пісьменнікам. Увогуле, пра Гурыновіча-паэта загаварылі даволі позна. Ён быў вядомы найперш у іпастасі фалькларыста. У часопісе "Wisła" друкаваліся сабраныя ім народныя песні і этнаграфічныя матэрыялы. Праца "Зборнік беларускіх твораў (з Вішнеўскай воласці, Жодзішскай парафіі, Свянцянскага пав. Віленскай губерні)" была апублікавана ў часопісе Кракаўскай акадэміі навук "Zbor wiadomosci do antropologii krajowej". Прычым у Беларусі гэтага выдання нідзе няма — ні ў бібліятэцы, ні ў музеі, ні ў архіве. Вілейскі краязнавец Анатоль Рогач адшукаў часопіс у Вільні, у бібліятэцы Акадэміі навук Літвы. І выдрукаваў у сваім зборніку "Адам Гурыновіч".

Цікава, што грунтоўна асобай Адама Гурыновіча ніхто з сучасных гісторыкаў літаратуры так і не займаўся. У свой час да гісторыі роду Гурыновічаў звяртаўся Генадзь Каханоўскі. Менавіта ён удакладніў месца нараджэння Адама Гілярыя. У метрычнай кнізе запісаны фальварак Кавалі Вілейскага павета Віленскай губерні. Калі свае пошукі гэтага фальварка пачаў Генадзь Каханоўскі, перад ім паўстала пытанне: дзе ж знаходзіцца тэа Кавалі? Бо на карце было Вілейскага павета вёска з такой назвай аказалася ажно чатыры. Патрэбная ж была ў сённяшнім Мядзельскім раёне. Але непасрэдна на месцы краязнавец даведаўся, што нарадзіўся Гурыновіч за кіламетр ад Кавалёў у фальварку Кавалькі. Пазней, у энцыклапедычным шасцітомніку "Беларускія пісьменнікі" Генадзь Кісялёў напісаў: "Гурыновіч Адам Гіляры Калікставіч (13-25).1.1869, былы фальв. Кавалі (Кавалькі) Вілейскага пав. Віленскай губ., цяпер

Мядзельскага р-на Мінскай вобл. — 23.1.(4.2).1894, па іншых крыніцах 14(26).1.1894; 17(29).1.1894, фальв. Крыстынопаль Свянцянскага пав. Віленскай губ., цяпер Смаргонскага р-на Гродзенскай вобл.), паэт, фалькларыст, рэвалюцыянер. Пісаў на беларускай, польскай і рускай мовах". Толькі вось Г. Кісялёў чамусьці не правільна суаднёс прыналежнасць Кавалькоў да раёна. І даты смерці падае ажно тры. Вілейчанін Анатоль Рогач змог усё-такі праз столькі гадоў адшукаць касцельную кнігу ў Гарадзенскім архіве, дзе дата смерці пазначана 23 студзенем 1894 года — (4 лютага па новым стылі).

Яшчэ адным з няясветленых фактаў да нядаўняга часу заставалася месца пахавання Адама Гурыновіча. Хоць тут версія існавала адна — "фамільныя грабніцы" ў Крыстынопалі. Пра гэта яшчэ ў "Беларускім звоне" 12 красавіка 1921 года пісаў Браніслаў Тарашкевіч. Затым яго падтрымалі Янка

Шутовіч і Генадзь Каханоўскі. У тым быў упэўнены і Анатоль Рогач. Яшчэ ў 1997 годзе краязнаўца разам з аднадумцамі аглядзеў могількі вёскі Золькі, на якіх пахаваныя Гурыновічы. Тады ж адна бабуля з суседняй вёскі Муляры засведчыла, што Адам пахаваны побач з магілай ягонай бабулі па бацькавай лініі. І паказала груды камянёў — рэшткі ад помніка на яе магіле. Але толькі праз 10 гадоў, у 2007 годзе, побач з той самай грудай камянёў удалося разгледзець надмагільную пліту бабулі, па матчынай лініі — Ізабэлы Сяньюскай. Яна памерла з Адамавым бацькам Калікстам у адзін год, 1876. Каля іхніх магіл у Крыстынопалі была пабудавана фамільная капліца. У 1884 годзе ў маентку Спягла памёр брат Калікста Аляксандр. Ён быў таксама пахаваны ў Крыстынопалі. З прыведзеных і дакументальна пацверджаных дадзеных спадар Рогач і робіць выснову, што і сам Адам Гурыновіч знайшоў свой спачынік побач з магілай бацькі і іншых сваякоў. Але адшукаць магілу паэта наўрад ці атрымаецца — падчас Першай сусветнай вайны ў раёне Крыстынопаля на працягу трох гадоў праходзіла лінія фронту. Навокальныя ж вёскі былі адселеныя ці знішчаныя. Зразумела, што нічога ад тых мясцін не захавалася.

І вось у снежні 2007 года на месцы фальварка Крыстынопаль паўстаў памяtnы знак у гонар Адама Гілярыя. А архітэктар Анатоль Капцюг на падставе архіўных звестак падрыхтаваў праект аднаўлення капліцы на сямейных могільках у вёсцы Золькі. Капліца можа з'явіцца ўжо ў гэтым годзе.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

Даведка. Адам Гіляры Гурыновіч нарадзіўся 13 студзеня 1869 года ў фальварку Кавалькі Мядзельскага раёна. Беларускі паэт, этнограф, фалькларыст. Бацька Адама Калікст паходзіў з татароў, якія, відаць, перасяліліся на беларускую тэрыторыю яшчэ ў XVI ст., ён удзельнічаў у паўстанні 1863 года, пасля задушэння паўстання змог апраўдацца і не патрапіў на шыбеніцу. Маці Элеанора паходзіла нібыта з гетманскага роду Сяньюскаў, аднак яе бацька ў 1841 годзе не змог пацвердзіць сваё дваранства з-за недастатковасці дакументаў.

Адам Гіляры скончыў Віленскае рэальнае вучылішча, а затым механіка-тэхнічнае аддзяленне дадатковага класа таго самага вучылішча. Паступіў у Пецярбургскі тэхналагічны інстытут. Падчас навучання ў інстытуце, як пісаў Браніслаў Тарашкевіч, ён "спецыяльна займаўся ўдасканаленнем паравозаў і ў гэтым пытанні меў быць, як кажуць, на гарозе да важных і цікавых вымыслаў (навуковых рукапісы разам з часцю літаратурных знічожаны перададны з вобыскаў)". У Пецярбургу паэт уключыўся ў рэвалюцыйную дзейнасць. Пэўны час узначальваў "Гурток моладзі польска-літоўскай, беларускай і маларускай". Там пабраўся фіктыўным шлюбам з рэвалюцыянеркай Станіславай Пяткевіч. За сваю нелегальную дзейнасць у чэрвені 1893 года быў арыштаваны. Знаходзіўся ў Петрапаўлаўскай крэпасці. Адушчаны пад нагляд паліцыі з-за хваробы (чорнай воспы).

Сёння Гурыновіч вядомы і як перакладчык. Перакладаў ён творы М. Някрасава, А. Талстога, А. Пушкіна, І. Крылова, Э. Ажэска, А. Міцкевіча і інш.

У Вілейцы ў гонар паэта названа вуліца, а ў Мядзелі — завулак. Імя паэта носяць школа ў вёсцы Слабада Мядзельскага раёна.

Дыскатэка ля возера

Гадоў пяць таму падчас нашага адпачынку ля возера спрадвечную райскую цішыню пастаянна парушала аж занадта гучная музыка, якая грымотна даносілася ад пансіяната "Свіцязь". Аказалася, музычны гвалт зыходзіў з дыскатэкі.

Мы не стрывалі гэтага здзеку і пайшлі на тую вечарыну. Голасу вядучага не было чутна, толькі раўла папса. На танцпляцоўцы пансіяната ў паўзмроку таўкліся-тусаваліся маладыя і людзі сталага веку, бацькі з дзецьмі (некалі гэта быў ці не адзіны пансіянат для адпачынку сямейнікаў), а таксама кавалеры на падпітку з прылеглых вёсак, ад якіх матулі аберагалі сваіх малалетак. Музыка гучала тая ж самая, здавалася, што ў культурарганізатары ці дыск-жакей ўсяго адзін-адзіны кампакт-дыск.

Папраўдзе, я па-добраму пазайздросціла гэтаму дзіджэю: праца ў яго зусім гультайска: мяняй час ад часу, калі ёсць на што, твая дыскі ці касеты — і ўсе справы. А за гэта яшчэ і грошы плаціць!..

Аднак маючы ад сваіх калег досвед працы культурарганізатараў і арганізатараў гульнева-забаўляльных праграм, я дакладна ведаю, якая гэта нялёгка праца, калі толькі працаваць сумленна. Вядомы спецыяліст і спрактыкаваны культурарганізатар Клаўдзія Лабчэўская, напрыклад, можа ўвесь вечар утрымліваць ля сябе натоўп дзяцей і дарослых падчас мерапрыемстваў, з адным звычайным чайнікам ці мячыкамі-кеглямі ды пацаркам можа арганізаваць добры дзесятак гульніў. А колькі ў яе "запасніку" традыцыйных, беларускіх забаў, розных конкурсаў, жартоўных спаборніцтваў!..

Што ж мы маем сёння? Пытанне, як кажучы, наспела і накіпела, таму і вырашаецца яно на дзяржаўным узроўні.

Пра дыскатэкі афіцыйна

Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь прынята Палажэнне аб арганізацыі правядзення дыскатэк і работы культурна-забаўляльных (начных) клубаў у Рэспубліцы Беларусь. Яму папярэднічаў гарадскі агляда-конкурс праграм сталічных дыскатэк і клубаў "Моладзь — за здаровае жыццё", які доўжыўся два месяцы.

Для абмеркавання названага вышэй Палажэння, абмену вопытам работы вядучых дыскатэк, дзіджэяў Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускім дзяржаўным універсітэтам культуры і мастацтваў і ўпраўленнем культуры Мінгарвыканкама быў арганізаваны Рэспубліканскі семінар "Тэматычныя дыскатэчныя мерапрыемствы і іх роля ў фарміраванні маральнага светапогляду моладзі".

З усіх абласцей рэспублікі на тэрыторыі начнога клуба "Максшоу", які размешчаны ў кінатэатры "Кастрычнік", сабраліся навукоўцы, выкладчыкі, спецыялісты і практыкі дыскатэчнай справы, кіраўнікі клубаў і вядучыя дыска-праграм.

Начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Васіль Чэрнік адзначыў, што разам з неабходнасцю пашырэння кола паслуг інфармацыйна-пазнавальнага і забаўляльнага характару, запатрабаваных моладдзю, сёння значна павышаюцца патрабаванні да якасці мерапрыемстваў. Гэта ў сваю чаргу патрабуе пераасэнсавання той сацыяльнай ролі, якую адыграваюць дыскатэкі як самая папулярная і запатрабаваная форма арганізацыі вольнага часу сярод моладзі. А значыць, неабходна было знайсці новыя падыходы да рэгулявання гэтай дзейнасці ў сучасны перыяд, што і намагаліся зрабіць складальнікі вышэйназванага Палажэння.

Прыняцце такога нарматыўна-прававога дакумента дазволіць сістэматычна арганізаваць дзейсны кантроль (у добрым ра-

Дыскатэкі — ад суму лекі...

зументні гэтага слова) за месцамі адпачынку моладзі як у вясэрні, так і ў начны час, а таксама за дзейнасцю юрыдычных асоб, незалежна ад формы іх уласнасці і падпарадкавання, і індыўідуальных прадпрыемстваў, якія займаюцца арганізацыяй правядзення дыскатэк, а таксама работы культурна-забаўляльных начных клубаў на тэрыторыі Беларусі.

Навуковы погляд на дыскатэкі

Кандыдат культуралогіі Ірына Шумская, старшы выкладчык кафедры культуралогіі БДУ культуры і мастацтваў, якая вывучае праблемы дыскатэк на навуковым, тэарэтычным узроўні, пры дапамозе "Піраміды патрэбнасцяў" амерыканскага псіхолога Абрахама Маслоу (Abraham Maslow) выказалася так:

— Сучасная сацыякультурная сітуацыя ў рэспубліцы характарызуецца страатай духоўна-маральных арыенціраў, абмасаўленнем культуры і паўсюдным укараненнем кітчу, празмернай ідэалагізацыяй некаторых мерапрыемстваў, істотным скарачэннем фінансавай забяспечанасці ўстановаў культуры. З аднаго боку, грамадства зацікаўленае ў эфектыўным выкарыстанні вольнага часу людзей у кантэксте сацыяльнага развіцця і духоўнага абнаўлення ўсяго нашага жыцця: сёння клубны адпачынак становіцца ўсё больш шырокай сферай, дзе праходзіць самарэалізацыя творчага і духоўнага патэнцыялу моладзі і грамадства ў цэлым. Можна нават гаварыць пра Homo discotheques — пэўны соцыум людзей, якія знаходзяцца на тым этапе пераходнага ўросту, калі сутнасныя патрэбы маладога чалавека лепш за ўсё задавальняюцца менавіта на дыскатэцы. З другога боку, узровень культурна-масавых мерапрыемстваў далёка і не заўжды адпавядае як актуальным патрэбам моладзі, так і пэўным эстэтычным і этычным стандартам.

Крыху статыстыкі

Ірына Шумская прыводзіць дадзеныя апытання, праведзенага сярод наведнікаў рускамоўнага Інтэрнэту, у якім бралі ўдзел некалькі тысяч чалавек. Вынікі сведчаць пра тое, што прыкладна 40 працэнтаў апытаных увогуле не наведваюць начныя клубныя дыскатэкі.

Сярод важнейшых фактараў, што вызначаюць выбар той ці іншай дыскатэкі, клуба, былі прыгаданія:

кантынгент наведнікаў — 41,4 працэнта; падбор музыкі — 39 працэнтаў; узровень абслугоўвання — 28,9 працэнта; бяспека — 27,3 і г. д..

Вельмі цікавыя статыстыч-

- "Дыскатэка — форма арганізацыі вольнага часу грамадзян, якая ўключае танцавальныя вечары, вечары адпачынку і іншыя забаўляльныя мерапрыемствы, што суправаджаюцца публічным выкананнем музычных твораў артыстамі, выканаўцамі і (ці) з дапамогай тэхнічных сродкаў з магчымым выкарыстаннем кіна- і відэаматэрыялаў, правядзеннем канцэртных, гульневых і іншых праграм". (Пункт 2 Палажэння аб арганізацыі правядзення дыскатэк і работы культурна-забаўляльных (начных) клубаў у Рэспубліцы Беларусь, якое зацверджана ў адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь 14 мая 2007 г.).

ныя дадзеныя па выніках аналізу анкетавання сярод дзіджэяў клубных устаноў Гомельшчыны былі прыведзены ў выступленні Марыі Астапавай, метадыста па рабоце з дзецьмі і моладдзю Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці.

Так, сярэдні ўзрост апытаных дзіджэяў прыкладна 20—30 гадоў. Вышэйшую адукацыю маюць толькі 7 дзіджэяў. 33 апытаных, што складае 70 працэнтаў рэспандэнтаў, у асноўным маюць сярэдняю і сярэдняю спецыяльную адукацыю, з іх 15 чалавек маюць прафесію повара, заатэхніка, майстра сельгасвытворчасці, 11 вядучых дыскатэчных праграм атрымалі прафгэадукацыю (радыёмеханікі, механікі, электрыкі, вадзіцелі) і толькі 7 чалавек з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй.

Зразумела, такія арганізатары вольнага часу могуць проста "круціць" дыскатэку, але правесці сапраўднае шоу, напоўніць яго адмысловымі конкурсамі, гульнямі, выступленнямі, стварыць атмасферу яны наўрад ці змогуць. Таму вучоба культурарганізатараў, дыск-жакейў, вядучых дыскатэчных праграм, іх перападрыхтоўка больш чым актуальная.

У што могуць з цягам часу трансфармавацца клубныя дыскатэчныя мерапрыемствы? Якая канцэптуальная мадэль функцыянавання ўстановаў культуры ў будучыні? Як пераадоляваць існуючыя стрэзатыпы поглядаў на культурна-забаўляльную сферу? Такім шэрагам пытанняў завяршыла сваё выступленне Ірына Шумская.

Адказы на гэтыя пытанні спрабавалі даць практыкі.

Гавораць практыкі

Удзельнікі семінара адзначалі, што дыскатэкі сёння з'яўляюцца адной з самых прыбытковых галін культурнага абслугоўвання ў сферы платных паслуг. Напрыклад, у Мінскай вобласці на ўма-

цаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы дыскатэчных залаў да канца 2006 года аддзеламі культуры рай- і гарвыканкамаў было затрачана 725, 5 мільёна рублёў, а платныя паслугі ад дыскатэк склалі 2,5 мільярда рублёў, а гэта 40 працэнтаў ад агульнага плана выканання платных паслуг устаноў культуры Міншчыны. Як бачым, кожны рубель, затрачаны на паляпшэнне дыскатэчнага абслугоўвання, акупіць сябе шматкроць, не адзін раз. Варта было б і зарплату дзіджэяў зрабіць адпаведнай таму прыбытку, які яны даюць установе культуры.

Тамара Яскевіч, начальнік культурна-забаўляльнага аддзела Мінскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці расказала пра выкананне абласной праграмы "Дыскатэка", у адпаведнасці з якой была створана абласная школа дзіджэяў, і сёння яна дае свае вынікі.

— Мы не прыцягваем тых дзіджэяў, — гаворыць Тамара Мікалаеўна, — якія працавалі ў звычайных сельскіх клубах. Там працуюць, як правіла, выпускнікі і нават вучні агульнаадукацыйных школ і самі клубныя работнікі, якія могуць хіба што націснуць кнопку магнітафона. Мы працуем з вядучымі арганізатарамі дыскатэк нашых цэнтральных базавых клубных устаноў. Пачынаючы з 2002 года сфарміраваўся стабільны склад удзельнікаў абласной школы дзіджэяў. Нашы дзіджэі не засядваюцца дома, яны пастаянныя ўдзельнікі ўсіх маладзёжных конкурсаў і творчых праектаў, якія праходзяць у Мінскай вобласці.

Яшчэ ў нашых дзіджэяў ёсць вельмі добры стымул — штогадовы абласны конкурс, які называецца "Дыскатэчны рух". Пачатак конкурснай практыцы пакладзены Палацам культуры г. Барысава. Некалькі гадоў тут арганізавалі фестываль дзіджэяў пад назвай "Горад, які танцуе". Мы запазычылі іх напрацоўкі, распрацавалі сваё палажэнне аб конкурсе і выкарысталі лепшы

вопыт нашых вядучых дыскатэк. 30 жніўня 2006 года прайшоў Мінскі абласны конкурс дзіджэяў, у якім прынялі ўдзел 11 каманд з розных дыскатэчных клубаў, якіх у Мінскай вобласці 48.

У Алеся Радзівілава — арт-дырэктара начнога клуба "Максшоу", які лічыцца адным з лепшых начных клубаў і культурна-забаўляльных цэнтраў г. Мінска, прапанова весці праграмы пра здаровае лад жыцця не выклікала ніякага здзіўлення. Для праграмы ён запрасіў з парку Горкага маладых людзей, якія каталіся на веласіпеды. Потым з Палаца культуры МАЗа запрасіў калектыў хіп-хопа, а яшчэ запрасіў з трэнажорных залаў удзельнікаў і тых, хто займаецца бодзі-білдынгам.

Для Людмілы Карніловіч з г. Глыбокае Віцебскай вобласці гэта практычна першая сустрэча з такой катэгорыяй работнікаў культуры. Яна лічыць, што моладзь стамілася ад казённых лозунгаў, такіх, як прапанова, выхаванне, лекцыі на тэму, таму яны пачыналі працу з брэйкерамі, а любімая я вядомая мясцовая група брэйк-данса з назвай "Дзіг-сіці", што азначае ў перакладзе — Глыбокае. Частымі гасцямі ў іх клубе бывае папулярная ў горадзе рок-група, кіраўнік якой — рэжысёр, што сабраў апантаных рок-музыкай хлапцуюк, і яны стварылі групу з лацінскай назвай, якая перакладаецца як "Бяссонніца". Любімы конкурс глыбоцкіх старшакласніц — выкананне танца жывата.

Вось такі досвед практыкаў з рэгіёнаў.

Як бачым, пераважная большасць сучасных дыскатэк і начных клубаў не нясуць ні выхаваўчай, ні якой-небудзь адукацыйнай функцыі, а з'яўляюцца выключна забаўляльнай з'явай, якая дае магчымасць некаторай псіхалагічнай разгрузкі, магчымасць забыцца на паўсядзённыя праблемы і клопаты.

Што рабіць?

Па выніках праведзенага Рэспубліканскага семінара "Тэматычныя дыскатэчныя мерапрыемствы і іх роля ў фарміраванні маральнага светапогляду моладзі" навукоўцамі Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры падрыхтаваны прапановы па ўдасканаленні правядзення дыскатэк і танцавальных вечароў, сярод якіх галоўная — прапанова-пажаданне да Міністэрства культуры аб садзейнічання мадэрнізацыі матэрыяльна-тэхнічнай базы клубных устаноў.

Не менш важнае пытанне вучобы і перападрыхтоўкі кадраў, дзіджэяў і вядучых дыскатэчных праграм..

На вучобу ў БДУ культуры і мастацтваў актыўна запрашаў дзіджэяў, рэкламуючы сваю ўстанову, дэкан факультэта культуралогіі і сацыякультурнай дзейнасці Мікалай Каралёў. Аднак вучоба каштуе немалых грошай, а фондатары на дыскатэкі не ходзяць. Установы культуры таксама не мільянеры. Таму рэкамендавалася Беларускаму дзяржаўнаму інстытуту праблем культуры ўзяцца больш актыўна за вучобу дыскатэчных кадраў. Тут за вучобу грошай не патрабуюць. На базе інстытута неабходна арганізаваць навуковыя сацыялагічныя, культуралагічныя і псіхалагічныя даследаванні дыскатэчнага руху і стварыць творчую лабараторыю па працы з дзіджэямі, якая будзе займацца пытаннямі комплекснага падыходу да праблем дыскатэчнай дзейнасці.

Вартай увагі з'яўляецца прапанова — прыцягнуць увагу шырокага кола грамадскіх інстытутаў (БРСМ, прафсаюзных і іншых арганізацый) да названых вышэй пытанняў і праблем. Вялікую і складаную працу ў нас здаўна рабілі талакі.

Галіна СУША, старшы навуковы супрацоўнік аддзела народнай творчасці Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры

Рускамоўная літаратура Беларусі

Водгалас

23 лістапада ў № 47 "ЛіМа" быў надрукаваны артыкул Анатоля Андрэева "Руская літаратура Беларусі". Аўтар узяў праблему рускамоўнай літаратуры ў нашай краіне. Ён паставіў у пачатку артыкула пытанне: "Што рабіць з беларускай літаратурай, якая адначасова з'яўляецца рускай (рускамоўнай)?" Маўляў, куды яе адносіць: усё-ткі да беларускай ці да расійскай?"

Анатоль Андрэев яшчэ ў самой назве артыкула выказаў сваю пазіцыю па гэтым пытанні. Дазволю сабе не пагадзіцца з ім.

Адрознівае складанасць: паводле якіх крытэрыяў трэба размяжоўваць пісьменнікаў на сваіх і чужых — беларускіх і небеларускіх?

Пэўна Ганна Новік нарадзілася на тэрыторыі сучаснай Польшчы, але жыла на Вілейшчыне і пісала па-беларуску. Ніхто не гаворыць, што яна польская пісьменніца ці пісьменніца з Польшчы. Яе адносіць да беларускіх літаратараў. А куды адносіць Андрэя Скарыніна, які піша па-руску, з'яўляецца сябрам двух пісьменніцкіх саюзаў, беларускага ды расійскага, і жыве ў Мінску?..

Тут нельга кіравацца выключна адным з пералічаных параметраў. Не ўлічыў хая б адзін з іх — і можаш дапусціць вялікую памылку. Калі адзначыць, што Ганна Чарказян піша на курдскай мове, але згадаўшы, што жыве ў Беларусі, то пісьменніка аднагалосна запішуць у катэгорыю беларускіх літаратараў... Але ж адкуль пайшла рускамоўнасць у асяродку пісьменнікаў?

Да ўзнікнення шырокай аўдыторыі рускамоўных пісьменнікаў прыяля палітыка савецкай улады, скіраваная на русіфікацыю карэннага насельніцтва ўсіх саюзных рэспублік. Яшчэ ў XIX стагоддзі, нягледзячы на жорсткую імперскую палітыку царскай Расіі, беларуская літаратура была прадстаўлена ў асноўным польскай мовай. Ян Баршчэўскі і Ян Чачот, Ігнат і Аляксандр Ходзькі, Юльян Корсак і Уладзіслаў Сыракомля... Асабліва

яскрава тое назіраецца дзесьці да года 1870. А там ўжо часцей пачалі з'яўляцца творы па-беларуску, што ў выніку вылілася ў нашаніўскую пару. У пачатку XX ст. уплывеннай хадой у беларускую літаратуру ўвайшлі цяпер ужо класікі Карусь Каганец і Ядвігін Ш, Янка Купала і Якуб Колас...

Сёння, усвядоміўшы значнасць творчасці Міцкевіча, Ходзькаў ды інш. беларусы стараюцца адстаяць права на наданне гэтым пісьменнікам статусу беларускіх. І ніхто не гаворыць пра польскіх пісьменнікаў Беларусі. Галоўныя "kozyры" ў такіх размовах — месца нараджэння літаратараў і беларуская рэчаіснасць у творах. Тут магу толькі запярэчыць, што не менш яны пісалі і пра Польшчу, а некаторыя і правялі там большую частку жыцця (вядома ж, і з "добрай" рукі цара).

Гаварыць пра рускамоўную літаратуру на тэрыторыі Беларусі да 1917 года не выпадае. Калі такія прыклады і былі, то зусім нязначныя. Хоць і пасля 1917 года не адбылося адрознення значных змен у гэтым плане. Але ў далейшым, калі беларуская мова пачала актыўна выкідацца з паўсядзённага жыцця грамадства, пачалі ўсё часцей узнікаць прэцэдэнты рускамоўнай літаратуры ў Беларусі. Гэта вылілася ў стварэнне цэлага пласта рускамоўнай культуры. Але, што не малаважна, шмат хто з рускамоўных пісьменнікаў мае і беларускамоўныя творы. Другая праблема, што з'яўляюцца яны рэдка. Найбольш яскравым прыкладам тут можа быць асоба Кастуся Тарасова. Але зноў-такі,

нельга адносіць яго да расійскай літаратуры. Увогуле, яго цяжка назваць і рускамоўным пісьменнікам Беларусі.

Вялікая праблема ў тым, што нават нашы рускамоўныя пісьменнікі (паэты ў большай ступені, празаікі — у меншай) не запатрабаваны ў Расіі. Там і сваіх творцаў хапае. Яшчэ меней яны запатрабаваны ў самой Беларусі. У нас, здаецца, і мовы беларускай большасць не ведае, а вось чытаецца лепш беларускамоўная літаратура ў параўнанні з айчынай рускамоўнай. (Папрасу не блытаць з расійскай рускамоўнай літаратурай). Гэта відаць хаця б з колькасці літаратурных часопісаў. "Польмя", "Маладосць", "Дзеяслоў", "ARCHE-Пачатак", "Тэксты" на "мове" супраць "Немцы літаратурнай", "Нёмана", "Всемирной литературы", "Западной Двины" на "языке". Але беларускамоўныя выданні значна большыя па накладах. Нельга не згадаць газеты "Літаратура і мастацтва" ды "Культура". На старонках апошняй рэалізуецца праект па папулярызаванні сучаснай драматургіі — друкуюцца п'есы.

Рускамоўныя пісьменнікі знаходзяцца ў падвешаным стане. Беларускі літаратурны рынак вельмі спецыфічны. На ім добра разыходзіцца чытвю на роднай мове, яшчэ лепш — перакладныя кнігі па-руску. Казьбэ, Браун, Роўлінг... Ахвотней чытаецца і перачытваецца руская класіка. Але гэта праблема нашага грамадства.

На пытанне "Рускамоўная літаратура Беларусі ці руская літаратура Беларусі?" можна было б адказаць на самым пачатку артыкула і не ўдавацца ў літаратурныя праблемы. А адказ просты, на маю думку. У нашай краіне ёсць людзі, якія размаўляюць па-беларуску, а ёсць і тыя, хто па-руску (такіх большасць). І ўсе яны беларусы. Дык чаму ж не можа быць рускамоўнай беларускай літаратуры? Вядома, можа.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

"Рамантычны рыцар чалавечнасці", "нястомны вандроўнік і працаўнік", "кароль духоўнасці", "пісьменнік з лірыка-рамантычным талентам", "рыцар сонечнай стыхіі", "рыцар сумлення і свабоды", "ваяўнічы рамантык"... Як толькі ні ўзнісілі імя Уладзіміра Караткевіча пісьменнікі і даследчыкі яго неардынарнай творчасці. Невывяжана такая ўвага да асобы вялікага пісьменніка, які пакінуў свой след не толькі ў мастацкай літаратуры, але і публіцыстыцы, крытыцы, перакладчыцкай дзейнасці і мастацтве кінасцэнарыя.

Каханне ў выяўленні Уладзіміра Караткевіча

Сапраўдны рамантык, паэт захапляўся паэзіяй каханья.

Найбольш вядома сістэматызацыя тыпаў каханья належыць канадскаму псіхологу і сацыёлогу Джону Алану Лі, ён апісаў іх сямі тыпаў каханья і абазначыў іх грэчаскімі тэрмінамі. Агапэ: цалкам сканцэнтравана на "ты", каханне не патрабуе нічога ўзамен і самааддана прысвячае сябе пачуццю. Споргэ: каханне гэта прыходзіць паступова, яно падобнае да бацькоўскага. Прагма: прагматык доўга шукае каханага, галоўную ролю іграюць не пачуцці, а розум, гэта пошукі ідэалу, такое каханне паступова пераходзіць у цёплую, душэўнасць, жаданне. Манія: асацыюецца з шалёнасцю і збытжанасцю, патрабуе пастаяннай увагі, зашпленне заўсёды змяняецца распачу. Людус: вельмі кароткае, гэта гульня, філірт. Эрас: характарызуецца фізічнай цягай, падобнае да іскры: лёгка ўспывае, хутка гасне. Чыстыя тыпы каханья ў прыродзе чалавечых пачуццяў амаль не сустракаюцца і выяўляюцца ў розных мадыфікацыях.

Каханне У. Караткевіча — гэта ў большасці сваёй каханне-агапэ. Але ў вершах ярка праяўляюцца і споргэ, і прагма, і нават каханне-манія. Акрамя таго, у творчасці пісьменніка вылучаецца некалькі этапў у станаўленні поглядаў на каханне: дзіцячае каханне, каханне да ідэальнай жанчыны, самаахвярнае каханне і каханне вечнае. Але заўсёды пачуццё паэта чыстае, сапраўднае, рэальнае, шчырае.

Так, адзін з самых ранніх вершаў У. Караткевіча "Стано ўначы ў завіруху" паказвае нараджэнне гэтага пачуцця. Зместавы план падобны да хвалі, якая бярэ свой пачатак у глыбінні мора і з шумам дасягае берага: няўпэўненасць закаханага хлапчука імкліва перарастае ў цвёрдую веру ў першае сапраўднае пачуццё: "Што са мною — не знаю. // Сэрца трывогу б'е. // Кахаю? // Здаецца, кахаю. // Напэўна, кахаю яе!" Прыгожай, велічнай кропкай у вершы становіцца малітва, сімвал чысціні і вялікай моцы. Усё светлае ў жыцці паэта звязвае з вобразам каханай дзяўчыны, яна для яго — сэнс жыцця і найвялікшае шчасце.

"Гісторыя з першым каханнем" — верш жартаўлівы, але па-дзіцячы шчыры. Закаханага юнака краане зайздасць, калі ён бачыць дзяўчыну, якая працягвае вкветку свайму суседу. А гэта ж было яго, Караткевічава "шчасце, якое гуляла ў садзе". Таму ў чужым сэрцы нараджаецца крыўда.

"О каханне маё бясконцае"... Часта яно асяпляе вочы і паэт нічога не бачыць. І таму, калі каханне памірае, свет становіцца няўтульным: "Чарада нада мною жураўліная, // Пада мною — балот віры. // На шляху толькі чорная лотаць". Гэта каханне-агапэ, якое рэалізуецца ва У. Караткевіча ў яго асабістым стылі — у параўнанні са з'явамі навакольнага свету.

Па-майстэрску напісаны верш "Фантазія". Але думкі паэта зусім не фантастычныя, а самыя што ні ёсць рэальныя. Створаны ім "Клуб адрывуных" паказальны, бо ў ім знаходзяцца такія асобы, як Лермантаў, Дантэ, Петрарка, Багдановіч, Бетховен ды іншыя. Гэта сэрца завяло У. Караткевіча ў "Клуб адрывуных".

Ён, "закаханы геній", добра разумее будучае: "Сотні прыгожых дзяўчат і дам // Стагням іхнім рукі цалююць. // Быццам лягчы ад таго касцяма", — і таму імкнецца да каханья на Зямлі. Гэта каханне-манія, поўнае расчаравання, распачы і маральнага дабору чалавечтву.

Погляды на бесмяротнасць пачуцця паэт выказаў у вершы "Калі паміраюць...". Гэты твор адзін з самых моцных у паэтычнай спадчыне пісьменніка. Каханне тут паўстае магутнай несяротнай сілай, бязмерна моцнай, непараўнальна вялікай. Каханне як дрэвы, жывёлы, гарады і планеты. Калі яны паміраюць, то адраджаюць іх немагчыма. Замест усяго раней жывога застаюцца магільная цішыня, "свісцячая песня пясчю", слізганне змяі. Але калі чалавеку здаецца, што памірае каханне і б'е пачуцці знікаюць з сэрца, то такая смерць аказваецца немагчымай: "Плач дрыгай, рагачы сатанінскай няшчыраю ўсмешкай, // Львом куртатым кроч, слізгай самаахвярным змеем // Або паддай няшчаснай вайліся на ворыве лёсу — // Усё дарэмна. Няма дапамогі. І смерці няма ў каханья". Каханне — найвялікшае дасягненне, ахвяра і мэта жыцця. У. Караткевіч прыходзіць да высновы, што развязка каханья — "з успоратым горлам // Прышаўці і падохнуць ля ног". Каханне заўсёды будзе напамінаць пра сябе, нават "над магільмі мёртвых багоў".

У вершы-сне "О мой цудоўны край..." У. Караткевіч апісаў своеасаблівы сцэнарый сватання да каханай. Гэта праяўленне каханья-прагмы.

Памяць пра першае каханне паэт захоўвае доўга. У вершы "Жанчыне з бозам" У. Караткевіч успамінае "шалёны боз" у руках каханай дзяўчыны. Першае пачуццё не страціла сваёй свежасці, але яно такое блізкае і ў той жа момант недасягальнае, яно нібы за школам: выразна бачыцца, а дакрануцца немагчыма. І душа марна "чакае крыл". Паэт лічыць сябе вінаватым у тым, што не прышоў да свайго лебедзя, а выбраў шлях блукання па свеце. Працяг гэтай думкі — у вершы "Вёслы мае разрываюць ноч...". У. Караткевіч марыць апынуцца побач з каханай, бо шлях яго — пахмурны і аднастайны: "Ветравей, ты падзьмі над няўтульнай вадой, // Панясі над прадоннем начным, // Каб хутчэй у абдымка каханай маёй // Я прачнуўся ў ложку маім". Ноч у вершы — гэта не ноч рамантычная, а ноч няўтульная, чорная. Ночы супрацьстаўляецца вобраз каханай, цёплай і светлай. Такі дух бацькоўскага каханья ўласцівы і самому У. Караткевічу ў вершы-сне "Імпрэсія": "І на гэтай мяккай я цябе зберагаў, як агонь трапяткі". Гэта каханне-споргэ, якое бярэ свой пачатак яшчэ ў юнацкіх гадах паэта, але асэнсаванне і жаданне пэўнага стану прыходзіць толькі з часам.

У вершы "У бездарожжа для тых, каму шчасціць..." выказваецца асноўная ідэя сутнасці каханья: "Ты дала мне імгненне шчасця, // Ты табе даў за гэта — бяссмерце". У гэтых словах — вялікая ўдзячнасць той, што падарыла імгненне адчуцця сябе шчаслівым. Каханая агаясамліваецца з Богам, які даў чалавеку жыццё.

Ірына БАЖОК

Кажы тое, што адчуваеш

Лаўрэат Нобелеўскай прэміі па літаратуры 1982 г., выдатны і знакаміты калумбійскі пісьменнік Габрыэль Гарсія Маркес, аўтар шырокавядомых раманаў "Сто гадоў адзіноцтва" і "Восень патрыярха", апошнім часам быў змушаны адысці ад публічнага жыцця, паколькі хварэе на рак. Ён напісаў і расказаў па сваіх сябрах незвычайны ліст. 78-гадовы пісьменнік нагадвае ў ім, пра што павінен памятаць кожны чалавек, хоць гэта, на жаль, памятаюць далёка не ўсе.

Калі б на нейкі момант Бог забыў, што з'яўляюся лялькай у Ягоных руках, і падараваў бы мне яшчэ хвіліну жыцця, скарыстаў бы гэты час як найлепш.

Верагодна, не казаў бы, што думаю, але напэўна думаў бы, што гавару. Але з'яўляў бы рэчы па іх кошыце, але болей глядзеў бы на іх значэнне. Спаў бы мала, сніў бы больш, ведаючы, што ў кожнай хвіліне з заплюшчанымі вачыма мы страчваем 60 імгненняў святла.

Ішоў бы, калі іншыя спыняюцца, абуджаўся б, калі іншыя спяць. Калі б Бог падараваў мне яшчэ крыху жыцця, апрануўся б зусім проста, памкнуўся да сонца, раскрываючы не толькі сваё цела, але і душу.

Пераконваў бы людзей, што закахання пад старасць не ёсць памылкова думка. Бо людзі не ведаюць, што старэюць менавіта тады, калі пураюцца каханню! Дзіцяцку змайстраваў бы крылы, але забраў бы іх, як толькі яно навучыцца лётаць самастойна. Сталым людзям сказаў бы, што смерць прыходзіць не са старасцю, але з забыццём і пакінутасцю.

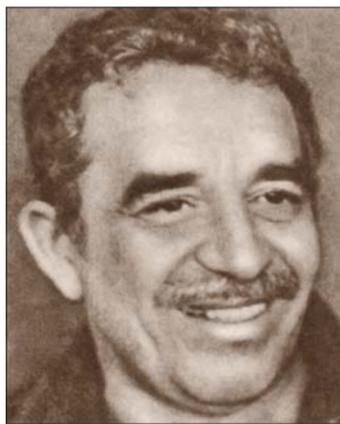
Гэтулькі ўсяму навучыўся ад вас, людзі.

Навучыўся, што ўсе хочучы жыць на вышніх, забываючы, што сапраўднае шчасце ў самім ўзыходжанні. Навучыўся, што калі немаўлятка першы раз хапае маленькай далонькай палец свайго бацькі, трымаецца яго ўжо назавсёды. Навучыўся, што чалавек мае права глядзець на іншага звысоку толькі тады, калі хоча яму дапамагчы падняцца. Ёсць яшчэ гэтулькі рэчаў, якім мог бы ад вас, людзі, навучыцца, але папраўдзе не на шмат яны мне спатрэбяцца, калі я, пакладзены ў труну, ужо не буду жыць.

Кажы заўжды тое, што адчуваеш, і рабі, як думаеш.

Калі б ведаў, што сёння я апошні раз бачу цябе, дружа, моцна абняў бы цябе, нават заснулага, і маліўся да Госпада, каб дазволіў мне быць тваім анёлам-ахоўнікам. Калі б ведаў, што гэта ўжо мае развітальныя хвіліны, калі бачу цябе, сказаў бы табе «люблю цябе», а не прыкрываўся б неразумнай згадкай, быццам ты гэта і так ведаеш.

Заўсёды ёсць раница наступнага дня, і жыццё дае нам магчымасць зрабіць у ім нешта добрае, але калі я памыляюся і сённяшняе ёсць усім, што мне засталася, хацеў бы табе сказаць, дружа, як моцна цябе

люблю і што ніколі цябе не забуду. Раница не гарантавана нікому — ні старому, ні маладому. Магчыма, што сёння ты апошні раз глядзіш на тых, каго любіш. Таму не марудзь, зрабі гэта сёння, бо калі здарыцца, што не дачакаешся ранку, шкадаваць меш пра той дзень, калі табе не хапіла хвілінкі на адну ўсмешку, на адзін пападунак, бо моцна быў заняты, каб выказаць ім апошняю прыхільнасць.

Заўжды будзе блізка каля тых, каго любіш, сведчы ўголас, як яны патрэбныя табе, якія любяць яны табе і будзь добрым дзеля іх, знайдзі час, каб сказаць «як мне прыкра», «прабачце», «калі ласка», «дзякуй» і ўсе іншыя словы любові і замілавання, якія толькі ведаеш. Ніхто не будзе памятаць пра цябе за твае патаемныя подумкі. Прасі Бога, каб даў табе сілу і мудрасць, каб мог іх выказаць. Засведчы сваім сябрам і блізкім, як моцна яны табе неабходны.

Перашлі гэтыя словы, каму пажадаеш.

Калі не зробіш гэтага сёння, заўтра будзе такім, як учора. І калі гэтага не зробіш ніколі, нічога не пераменіцца.

На гэта цяпер самая пара.

Габрыэль ГАРСІЯ МАРКЕС

Калектыў Установы "Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчынай вайны" выказвае глыбокае спачуванне дырэктару музея Азарону Сяргею Іванавічу ў сувязі з напатакшым яго горам — смерцю МАЦІ.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Леанід ГАЛУБОВІЧ
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Жана МАЛЕВІЧ
(адкасны сакратар)
Мікола СТАНКЕВІЧ
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына ШАУЛЯКОВА

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'ём:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і паззіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэзэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3663
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
6.02.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 623

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

тым ужо і горад "абуўся ў валёнкі",
бо змяніліся маштабы рамяства. У
1920-30 гады распаўсюдзіліся арцелі,
кааперацыі, потым узніклі валяльна-
лямцавыя фабрыкі.

Сёння такія магеркі ды брылі
выйшлі з масавага ўжытку. А вось
валёнкі... Гэта практычная рэч, аса-
бліва ў асартыменце дзіцячага абу-
тку, мае попыт і на ўнутраным рынку,
і ў шырокім свеце. Мала хто ведае,
што адзіная на Міншчыне смілавіц-
кая фабрыка, якая працуе ўжо восем
дзсяткаў гадоў, вырабляе штогод 250
тысяч пар валёнкаў, прычым атрым-
лівае заказы з краін Балтыі, Італіі, Ка-
нады, Расіі, Швецыі. З'яўляюцца не
проста сучасныя — модныя мадэлі
для дзяцей і дарослых, аздобленыя
футрам, на гумавай падэшве.

Але "валёнкі сёння і заўтра" — гэта
не толькі фабрычныя вырабы. У
Дрыбінскім гісторыка-этнографіч-
ным музеі адраджаюць традыцый-
ны лямцавы промысел. Пры музеі
стварылі Клуб шапавальства, у якім
школьнікі пад кіраўніцтвам былых
прафесійных катрушнікаў асвойва-
юць рамяство сваіх продкаў.

Летась, наведаўшыся на святка-
ванне Дня беларускага пісьменства
ў Шклоў, мы не маглі прамінуць ка-
ларэты падворак ля цэнтральнай
вуліцы: сюды запрашала... сталіца
шапавалаў — Дрыбін! Сярод па-
летняму зялёных ліп разгарнуўся
адмысловы музей шапавалаў-ка-
трушнікаў. Вось дзе можна было па-
дзівіцца на шапкі ды валёнкі, разгле-
дзець інструмент, якім карыстаюцца
майстры, а то і набыць штосьці на
кірмашы. Дрыбінскі шапавал Любоў
Ціханова (на здымку ўнізе справа)
абвергла ўсе магчымыя сумненні
наконт актуальнасці сваіх вырабаў.
"Бяруць! — усміхнулася Любоў Фе-
дараўна. — Купляюць магеркі — для
саўны. Валёнкі зімой многім спатрэ-
бяцца. Асабліва, калі хто на рыбу
ездзіць. Валёнкі — нагам здароўе.
Дзеткам бяруць. Якасць выдатная.
Дрыбінская".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Віктара Кавалёва

Рыхтуй валёнкі летам...

Які непрадказальны ў сваёй кап-
рызлівасці апошні зімовы месяц! То
асяляляна ўсміхнецца сонейка. А
то ўзімецца белая колкакая замечь —
міжволі згадаеш народнае выслоўе,
гэтак нязмушана і трапіна падхоплен-
нае нашым незабыўным паэтам:

*Люты ў валёнкі абуты,
Апрануты люты ў кажух.
Люты спрабуе на лютні
Апошні акорд завірух.*
Алесь Пісьмянкоў напісаў гэтыя
радкі дзясцят гадоў таму...

Валёнкі-валёначкі, цёплыя атрыбу-
т снежнай зімы! Для каго, як і коліш-
няя, шчодрая на маразы ды сумёты,
беларуская зіма, — ужо экзотыка,
для каго — гісторыя. Ці напамін пра
маленства. Нават не верыцца, што і
сама хадзіла ў валёнках — з галёш-
камі на мокрае надвор'е, з высакава-
тымі шырокімі халяўкамі, якімі, пабе-
гаўшы па белым цаліку, можна было
чарпануць пухнатага спродзёнага
снегу і не зважаць на гэта, бо ў нагах
не адчувалася холаду. Потым валён-
кі кудысьці зніклі, для школьных зім
з'явіліся адмысловыя чобаты — са
шнуркамі, на футры, а праз нейкі
час ужо нікога не абмінула мода на
элегантныя, з абцасам, боцікі.

Тым не менш, і на пачатку ХХІ
стагоддзя валёнкі (або "валенцы",
або дрыбінскія "шкорні") жывуць,
захаваўшы сваё асноўнае прызна-
чэнне. Яны не ператварыліся ні ў
музейны рарытэт, ні ў сувенір для
іншаземцаў, хаця ёсць і такія, зу-
сім не утылітарныя функцыі ў тра-
дыцыйнага беларускага вырабу як
узору самабытнага рамяства, нацы-
янальнай дэкаратыўна-прыкладной
культуры. Невыпадкова ж летась у
Мінскім абласным цэнтры народнай
творчасці ладзілася выстаўка з кра-
самоўнаю назвай: "Валёнкі ўчора,
сёння, заўтра".

Пра нашы "валёнкі ўчора" ёсць
што распавесці. Бо шапавальнае (і
валюшпае) рамяство, шапавальства
— г. зн. выраб з воўны галаўных убо-
раў, валёнкаў, лямцу для конскай
вупражы метадам валяння, катання
— было развітае на беларускіх зем-
лях ужо ў сярэднявеччы. У гарадах
ХVI — ХVII стст. існавалі рамесныя
прафесіі магерачніка, шапавала. Ва-
ленныя магеркі ды брылі былі распаў-
сюджаным галаўным уборам сярод
сялян. У 1880-я гады шапавальства (гэ-
тым словам пачалі называць лямцавы
адыходны промысел па вырабе ва-
лёнкаў, магерак, капелюшоў) заўваж-
на пашырылася на ўсходзе Беларусі,
асабліва на Магілёўшчыне. Найбольш
шае развіццё гэты адыходны промы-
сел атрымаў у мястэчку Дрыбін.

Майстры працавалі ў дамах за-
качыкаў, пераходзілі з вёскі ў вёс-
ку са сваімі прыладамі: брындай для
рыхлення воўны, драўлянымі ды жа-
лезнымі качалкамі для раскочвання
лямцу, правідамі для надання вы-
рабу належнай формы, жалезнымі
шчоткамі для расчэсвання ворсу. Ці-

кава, што дрыбінскія шапавалаў ў час
адыходніцтва карысталіся ўмоўнай
мовай, якая завецца "катрушніцкі
лемезень" — пра яе, дарэчы, напісаў
летась у "ЛіМе" Міхаіл Уласенка ў
нарысе "Мова дрыбінскіх катрушні-
каў" (гл. нумар за 27.04.2007 г.): Чаму
менавіта дрыбінцы "захапілі мана-
полію на прафесійную мову і саму
прафесію? Пэўна, тутэйшыя пясча-
ныя малаўрадлівыя землі штурхалі
людзей на пабочны заробак. Кожны
дбайны гаспадар трымаў на сваім па-
двор'і цэлы статак авечак (мерхляў).
Гэта неперароблівае жывёліна кар-
міла, апранала, абувала, ды яшчэ не-
благі грашовы заробак забяспечвала.
Таму катрушнікі трымалі сваё май-
стэрства ў строгім сакрэце, для чаго
ўласную мову стварылі". "Лемезень"
— гэта не жаргон Элачкі-людзедакі. У
ім багацейшы дыяпазон слоў, які да-
зваляе весці ўпаўне лагічную гавор-
ку на любую тэму... Валяны абуток у
пазамінулым стагоддзі зрабіўся пры-
вілейнай найбольш заможных сялян і
местачкоўцаў. А ў стагоддзі двацца-

**Катруха — назва магеркі
на ўмоўнай мове дрыбінскіх
шапавалаў. Вось адкуль і назва
мовы: катрушніцкі лемезень.**

Крыжаванка

1	2	3	4	5	6	7	8
9				10			
11			12		13		
14			15		16	17	
18		19			20	21	
22	23				24		25
26		27	28	29	30	31	
32			33	34		35	
36					37		

Па гарызанталі: 9. Горад на Магілёўшчыне, паблізу якога ў фальварку Панюшавічы нарадзіўся В. Дунін-Марцінкевіч. 10. Банаватура ... Падпанак у камедыі В. Дуніна-Марцінкевіча "Сялянка" ("Ідылія"). 11. Невялікі драматычны твор. 12. Верш Я. Купалы, напісаны ў Ляўках у 1935 г. 13. Невялікі вершаваны твор на гістарычную ці легендарную тэму. 14. "Благазлавеная ..." Твор, напісаны В. Дуніным-Марцінкевічам на польскай мове. 15. Філолаг, славяназнавец, фалькларыст. Сучаснік Дуніна-Марцінкевіча. 17. *Светлыя хмаркі, ... залатая, / Дум небаюў чарады*. (З верша Я. Коласа "Хмаркі"). 18. Сучасная эстрадная песня, песенька. 20. Вершаваная апавесць В. Дуніна-Марцінкевіча. 22. Музыка ў рытме венгерскага народнага танца. 24. Спадчыны, родавы (устар.). 26. Мястэчка ў былым Свянцянскім павеце (зараз Мядзельскі р-н), дзе быў арыштаваны царскімі ўладамі В. Дунін-Марцінкевіч. 28. Лацінскі шрыфт прамавугольнай вуглаватай формы. 31. Натопт, зграя (перан.). 32. Узор, стандарт для параўнання з чым-небудзь. 34. Пачуццё жалю, журбы. 35. Апора, аснова для страхі. 36. Польскі паэт беларускага паходжання, паэму якога В. Дунін-Марцінкевіч пераклаў на беларускую мову. 37. Гісторык, вучоны, сучаснік В. Дуніна-Марцінкевіча, аўтар дэвіза "За нашу і вашу свабоду".

Па вертыкалі: 1. Імя маці В. Дуніна-Марцінкевіча. 2. Тонкая скрытая насмешка, якая прысутнічае ў сатырычных творах В. Дуніна-Марцінкевіча. 3. Беленькае, кругленькае, у сярэдзіне жоўценькае (заг.). 4. Палабенства, копія з чаго-небудзь (перан.). 5. Г. п. на Валожыншчыне, паблізу якога ў фальварку Люцінка жыў і працаваў В. Дунін-Марцінкевіч. 6. Імя прыродназвонца, медыка Наркевіча-Ёдкі, якому ў студзені споўнілася 616 год. 7. Работнік тэатра, паслугамі якога карыстаюцца актёры ў час пастановкі спектакля. 8. Вышэйшы (пасля папы) духоўны сан у каталіцкай царкве. 15. Вядомы кампазітар, дырыжор і педагог ХІХ ст., аўтар музыкі для пастановкі на сцэне шматлікіх твораў В. Дуніна-Марцінкевіча. 16. Маленькая часцінка палаючага рэчыва. 19. Камедыя-аднаактоўка У. Галубка, на дзейнасць якога вялікі ўплыў аказала творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча. 21. Адно зярнятка ... прыносіць (прык.). 23. Прагрэсіўны дзеяч, носбіт пералавых ведаў. Ён быў В. Дунін-Марцінкевіч. 25. Камічная п'еса, у якой дэялогі чаргуюцца з песнямі ("Пінская шляхта", "Сялянка" і інш. творы В. Дуніна-Марцінкевіча). 27. Беларускі пісьменнік, аўтар п'есы "Гром з яснага неба", кнігі "Цвіце чаромха" і інш. Працаваў у "ЛіМе", "Вожыку". 29. Назва лічы. 30. Імя піяністкі, кампазітара, дачкі В. Дуніна-Марцінкевіча. За ўдзел у паўстанні 1863 — 64 г. была пакарана ссылкай у Сібір. 31. "... сына Айчыны да братоў-лішвінаў". Вершаваны твор В. Дуніна-Марцінкевіча. 33. Галіна дзейнасці (перан.). 35. Група людзей, аб'яднаных чым-небудзь агульным (перан.).

Складу Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Правільныя адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 52 за 28 снежня 2007 года
Па гарызанталі:
2. Вяз. 5. Казна. 6. Узлесак. 7. Змярзанне. 12. Пурга. 14. Ігнат. 15. Бег. 16. Лузга. 17. Лайка. 18. Сатрап. 22. Загана. 24. Новік. 25. Бярозка. 27. Раскоша. 29. Чарка. 30. Маладзік. 31. Студзень.
Па вертыкалі:
1. Мядзведзь. 3. Аказія. 4. Махаон. 8. Марозка. 9. Нанайка. 10. Іпа-літ. 11. Страва. 13. Абат. 14. Іглу. 19. Абардаж. 20. Пуначка. 21. Завіруха. 22. Закраса. 23. Народзе. 26. Зюзя. 28. Слуп.